

**ДЖЕЙМС ДЖОЙС
ДЪБЛИНЧАНИ
В ПРЕВОД НА МИРЕНА
ПЛАМЕНОВА**

Превод: Мирина Пламенова

chitanka.info

СЕСТРИТЕ

Този път нямаше шанс за него, беше третият удар. Нощ след нощ аз бродех из къщата (бях в почивка) и изучавах светлината през прозореца и нощ след нощ светеше по един и същи начин, слабо и едва едва. Мисля. Че ако умре, ще мога да видя отражението на свещите в тъмата, две свещи трябваше да горят на гроба. Той честичко казваше „Няма да съм още дълго на този свят“, а аз си мислех, че говори безсмислици. Е, сега знам, че са били верни. Нощ след нощ, докато гледах през прозореца чувах тези думи, които ме парализираха. Винаги са ми звучали странно, както думата гномон на Евклид или симония в катехизиса. А сега ми звучаха като нещо лошо и грешно. Изпълваха ме със страх, усещах, че съм близо до него, че и с мен ще свърши пакостната си работа.

Старият Котър седеше до огъня и пушеше, като слязох долу за вечеря. След като майка ми сипа овесената каша и излезе за малко, отбеляза:

— Не, не бих казал, че той беше точно..., но в него имаше нещо чудато, около него витаеше нещо странно. Казах си мнението...

После пак си запуши лулата, подреждайки мислите си. Горкият стар глупак! Когато се запознахме с него, той ни беше по-скоро интересен, говореше за мравки и червеи, но скоро ми писна от него и от безкрайните му истории за дестилационната.

— Имам си собствена теория за всичкото това, — каза той. — мисля, че беше един от онези... особени случаи, но би било твърде силно да се каже...

Пак си запуши лулата, без да ни каже теорията си. Чичо ме изгледа и ми каза:

— Ами, скоро стария ти приятел ще си отиде, колкото и да съжаляваш, че го чуваш.

— Кой? — питах аз.

— Татко Флин.

— Умря ли?

— Миствър Котър тъкмо ни разказваше. Идвал оттам.

Знаех, че ме наблюдават и продължих да се храня, като че ли нищо не се е случило. Чичо обясняваше на Котър:

— Младока и аз бяхме големи приятели. Стареца му казал някаква голяма тайна и казват, му давал големи надежди.

— Бог да го прости! — набожно каза леля.

Старият Котър ме погледна за кратко. Усетих, как мъничките му, блъскави черни очички ме изследваха, но аз не го удостоих с внимание. Върна се към лулата си, но после грозно избухна:

— Не си харесвам децата, да кажеш толкова много на мъж като оня!

— Какво имате предвид, Миствър Котър? — попита леля ми.

— Ами имам предвид, лошо е за децата. Мисля, че трябва да оставиш хлапето да бяга и да играе с другите като него, а не да... Прав ли съм, Джак?

— Това е и моят принцип! — каза чично — Научи го да се оправя сам. Това е и което казвам на оня розенкройцер там, да се калява. Откак съм хлапе си правя студени бани лете и зиме. И ето какъв човек съм сега. Образованietо е хубаво... Мисис Котър, трябва да донесе овнешкия бут. — обърна се към леля.

— Не, не, не е за мен!

Сложи ястието на масата.

— Но защо смятате, че не е добро за децата, Миствър Котър? — попита тя.

— Лошо е за децата, — каза стария Котър — защото са твърде впечатителни. Когато децата гледат неща като тези, има ефект...

Напълних си устата с овесена каша, от страх, да не дам израз на гнева си. Този досаден, червендалест имбецил!

Заспах късно. Бях бесен на стария Котър, че ме третира като дете и че ме обърка с неговите безумни сентенции. В тъмнината на стаята си представих отново тежкото сиво лице на паралитика. Завих се през глава и се опитах да мисля за Коледа. Но сивото лице ме следваше. Мърмореше и най-сетне разбрах, че се опитва да ми изповядва нещо. Почувствах как душата ми се понася към някакво прекрасно място, но отново го видях там, чакаше ме. Започна да ми обяснява нещо, шептейки, а аз се чудех защо се усмихва постоянно и защо по устните

му има слюнка. Спомних си, че умря от инсулт и почувствах как се усмихвах и аз, като че ли му оправдавах греха.

На другата сутрин, след закуска, се спуснах надолу, за да разгледам малката къща на улица „Великобритания“. Беше непретенциозно магазинче, регистрирано с неясното Текстилен магазин. Продаваха се основно детски боти и чадъри, а обичайно на вратата имаше табела „Поправка на чадъри“. Сега нямаше бележка, беше затворено. На витрината имаше много платове от креп, закачени на ивица. Две бедни жени и момчето от телеграфната станция четяха бележка, закачена на платовете. Приближих се и се зачетох.

1 юли 1895

Свещеник Джеймс Флинт (преди от църквата Сент Катерин, на улица Мийт), на 65 год.

Вечна му памет.

От бележката разбрах, че е починал, бях толкова смутен, съжалявах до дъното на душата си. Ако не беше мъртъв, сега щях да отида в малката тъмна стаичка, в дъното на магазина и да го намеря да седи на креслото пред огъня, обвит в палтото си. Предполагам, че леля щеше да ми даде да му занеса пакетче Висококачествено емфие и той щеше да поеме стаписващата си доза. Винаги аз изваждах пакетчето от голямата черна кутия, защото ръцете му трепереха ужасно и щеше да разсипе половината по пода. Дори като надигаше ръката си към носа, малки облачета емфие се посипваха през пръстите му по палтото. По него като че ли имаше постоянно пътечки от емфие, които ми придаваха вид на древен свещеник в изтърканите си зелени дрехи, със старата червена кърпичка, доста почерняла и както винаги, с петната от емфие, колкото и да се опитваше да ги изтупа, все не се получаваше.

Исках да отида и да го видя за последно, но нямах достатъчно кураж да почукам. Тръгнах бавно надолу по улицата, зачетох се в театралните афиши. Намирах за странно, че нито аз, нито денят не бяхме мрачни, дори напротив, чувствах се свободен, като че ли смъртта му ме бе освободила от нещо. Чудех се дали не е от онова, което каза чично ми снощи, че ме очаква нещо голямо. Беше учил в Ирландския колеж в Рим и ме учеше да говоря правилен латински.

Разказваше ми за катакомбите, за Наполеон Бонапарт, обясняваше ми значението на масонските церемонии и на знаците по официалните одежди на свещениците. Понякога го забавляваше да ми задава трудни въпроси, например какво би трявало да направи човек в определена ситуация, дали даден грях е дребен или смъртен. Въпросите му разкриваха, колко объркани, сложни и тайнствени са църковните институции, за които смятах, че са простички действия. Дългът на свещеника от светото причастие до тайната на изповедта ми изглеждаше толкова голям, че се чудех как е възможно някой да има толкова сила, че да се нагърби с него, не бях изненадан дори, когато ми каза, че башите на църквата са писали книги, дебели като Телефонен указател и толкова точно и кратко описани, колкото рекламите във вестниците, включващи всичките тези въпроси. Като се замислех над тях или не намирах отговор, или беше прекалено глупав и непълен, той се засмиваше и поклащаше глава два-три пъти. Понякога ми предлагаше размислите на масоните, караше ме да се уча чрез сърцето и докато бърборех, той пак се засмиваше подигравателно и клатеше глава, после смъркаше емфие. Засмивайки се показваше ужасните си пожълтели зъби, облизвайки с език долната си устна, навик, който ме отвращаваше още от началото на нашето познанство, преди да го познавам добре.

Разхождах се под лъчите на слънцето и се опитвах да си спомня думите на стария Котър и съня си след това. Сънувах дълги кадифени завеси и антична пееща лампа. Чувствах, че съм ужасно далече, в земя, където хората бяха странни, мисля, че в Персия... Но не можех да си спомня края на съня.

Вечерта леля ме помоли да отида с нея в къщата на скърбящите. Беше по залез, прозорците на къщата, обърнати на запад, отразяваха съйтното слънце, покрито от голям облак. Нани ни посрещна в хола и тъй като не беше прието да я прегърне, леля само ѝ стисна ръка. Старата жена посочи нагоре въпросително, леля кимна, придружи ни нагоре по обикновеното стълбище, наведената ѝ глава едвам достигаше нивото на перилата. Спряхме на първия етаж и ни показа отворената врата на стаята, където лежеше мъртвия. Леля влезе, а старата жена, виждайки, че аз стоя объркан и не искам да прекося прага, ме покани отново с жест.

Влязах на пръсти. Стаята и лицето на мъртвия бяха облени с приглушена златна светлина, сред която свещите изглеждаха като призрачни пламъчета. Той лежеше в ковчег. Тримата отидохме да се поклоним. Исках да се помоля, но не можех да си събера мислите, защото двете жени шепнеха нещо и ме объркваха. Забелязах колко непохватно е закърпена полата ѝ, откъм гърба и колко силно са изтъркани петите на обущата ѝ. Изведнъж си въобразих, че стariят свещеник се хили от ковчега.

Но не! Когато станахме на крака и отидохме до главата му, видях, че не се смее. Лежеше, тържествен и замислен, като че ли пред олтара, като че ли ръцете му държаха потира. Лицето му беше твърде примирено, огромно и сиво с големи черни ноздри, заобиколени от бели косъмчета. В стаята се усещаше силния мирис на цветята.

Прекръстихме се и излязохме. В стаичката долу, Елиза седеше до камината. Запътих се към обичайното си място на стола в ъгъла, Нани отиде до бюфета и донесе бутилка шери и няколко стъклени чаши. Остави ги на масата и ни покани на по чаша вино. После със съгласието на сестра си, тя сипа по малко шери и ни подаде чашите. Предложи ми и сметанови кексчета, но аз отказах категорично, сметнах, че ще вдигна твърде много шум, докато ям. Усетих някак си, че моят отказ я обърка, заобиколи тихо дивана и сетна срещу сестра си. Никой не каза ни дума, всички се взирахме в празната камина.

Леля почака, докато Елиза даде знак и сетне каза:

— Ах... Той отиде в един по-добър свят!

Елиза кимна в знак на съгласие. Леля прокара пръст по чашата, преди да отпие.

— Беше ли... спокоен? — питала.

— О, твърде спокоен, мадам! — каза Елиза. — Дори не разбрахме, че си отива. Прекрасна смърт, благодаря Богу!

— И всичко...

— Отец О'Рурк беше при него вторника, изповядва се, подготви го и всичко...

— Той е знаел, тогава?

— Беше почти примирен!

— Изглеждаше твърде примирен! — додаде леля.

— Това каза ѝ жената, която извикахме, за да го умие. Каза, че изглеждал като че ли заспал, изглеждал спокоен и примирен. Никой не

би си помислил, че от него би излязъл такъв красив мъртвец.

— Да, наистина! — каза леля.

Сръбна повечко от чашата си и каза:

— Ами, Мис Флинт, трябва да се радвате, че сте направили всичко възможно за него. Трябва да кажа, че бяхте твърде добри към него.

Елиза приглади края на роклята си.

— Ох, бедния Джеймс! — каза. — Бог знае, че направихме всичко, колкото и да сме бедни, той получаваше всичко, което желаеше!

Нани облегна глава на възглавницата, изглежда заспиваше.

— Скъпата ми Нани! — каза Елиза, гледайки я. — уморена е! Цялата работа, тя и аз, търсенето на жена, която да го умие, поставянето в ковчега, после уреждането на масонската служба в параклиса. Благодаря на Отец О'Пурк, не знам какво бихме правили без него. Прати цветя, двата свещника за параклиса, писа статия за „Freeman's General“, всичките некролози и документи за гробищата и за застраховката на бедния Джеймс.

— Колко е добър! — каза леля.

Елиза затвори очи и бавно поклати глава.

— Ах, няма по-истински от старите приятели! — каза тя! — Когато всичко е казано и направено, няма приятели, на които да се довериш!

— Наистина, вярно си е! — каза леля. — И съм сигурна, че сега като дух, той няма да забрави всичкото добро, което сте сторили за него!

— Ох, бедният Джеймс! — каза Елиза. — Той не ни беше никакъв проблем! Повече няма да го чуем в къщата. Вече знам, че си е отишъл, че всичко си е отишло!

— Дори и когато всичко свърши пак ще ви липсва! — рече леля.

— Знам това! — каза Елиза. — Повече никога няма да му нося чаша бульон, нито вие, Мадам, повече никога няма да му изпращате емфии! Ох, бедният Джеймс!

Спра се, като че ли искаше да си припомни нещо от миналото и после продължи:

— Имаше нещо чудновато у него напоследък. Когато му носех супата, го намирах да лежи на стола, с моливеник на пода и с отворена

уста.

Посочи към носа си и се намръщи, после продължи:

— Преди да си отиде лятото, един слънчев ден реши да отиде до къщата, в която сме родени, долу в Ириштаун, взе мен и Нани. Нае една от онези нови каляски, за които му бе казал Отец О'Рурк, било евтино за един ден от Джони Руш и тръгнахме в събота вечерта... О, горкия Джеймс, полуудя!

— Бог ще се смили над душата му! — каза леля.

Елиза извади кърпичка и избърса сълзите си. После я сложи обратно в джоба си и се загледа напред в нищото, без да говори.

— Винаги е имал скрупули! — каза най-накрая тя. — Свещеническият дълг не му понасяше. И после животът му бе, може да се каже, кръстопът!

— Да! — каза леля. — Беше объркан човек! Виждаше се!

Стаята потъна в тишина, отидох до масата, опитах шерито и се върнах тихо във външната къща. Елиза се беше замислила. Чакахме да разчупи тишината, след дълга пауза каза бавно:

— Започна, когато счупи онази църковна чаша. Тогава започна всичко... Разбира се, казаха, че не било нищо. Но сетне... Казаха, че било момчешка грешка... Но милия Джеймс беше прекалено нервен, Бог да го прости!

— И какво? — каза леля. — Чух нещо...

Елиза кимна.

— Това се отрази на разсьдъка му! — каза тя. — След тази случка, той започна да говори сам на себе си и да се чуди на себе си. Една вечер каза, че някой го повикал и тръгна, не можаха да го намерят никъде. Търсиха го тук и там, а не можаха да намерят и следа от него. Тогава писарят предположи, че е в параклиса. Намериха ключовете, отвориха вратата, писарят, Отец О'Рурк и още един свещеник светнаха лампите... И представете си, намериха го там, седеше в тъмното пред изповедалнята, полу-буден и се смееше тихо на себе си.

Спря се изведенъж и като че ли се заслуша. Аз също, но нямаше звуци в къщата, знаех, че старият свещеник лежи в ковчега, тържествен и замислен в смъртта, с потира на гърдите.

Елиза продължи:

— Полу-буден и хилещ се на себе си... И така, разбира се, като видели това, решили, че става нещо с него...

СЛУЧАЙНА СРЕЩА

Джо Дилън ни запозна с Дивия Запад. Имаше малка библиотека с книги, като „Националното знаме“, „Независимостта“ и „Чудото на половин пени“. Всяка вечер, след училище, ходехме у тях и играехме на индианци в задния двор. Той и дебелия му по-малък брат, пълен безделник, държаха плевнята над конюшнята, докато ние се мъчехме да я превземем със щурм или пък водехме война на земята. Но каквото и да правехме, никога не побеждавахме ни в битката ни във войната, винаги в края боят завършваше с пълната победа на Джо Дилън. Всяка сутрин, родителите му ходеха в църквата на улица Гардинър, думата на Мисис Дилън беше закон в къщата. Джо беше твърде свиреп към нас малките. Изглеждаше почти като индианец, докато тичаше из градината, със старата си шапка, удряйки барабан и крещейки с цяло гърло:

— Яяяяяя, яка, яка, якаааааа!

Всички бяхме много изненадани, като каза, че е призван за свещеник. Беше вярно!

Дух на неподчинение се беше разпространил всред нас и под негово влияние културните и конституционални различия бяха забравени. Бяхме се разделили на банди, някои от смелост, други като жест, трети от страх, кои по-рано, кои по-късно, кои с неохота, много индианци, които се страхуваха да изглеждат твърде прилежни и с лошо здраве, аз бях един от тях. Приключенията на Дивия Запад бяха някак прекалено далеч от моята природа, но ми отвориха вратите към свободата. Харесвах повече американските криминалета, които се превеждаха от време на време от разни нехранимайковци и от момичета. Въпреки, че нямаше нищо грешно в тези истории, а понякога дори и стилът им не беше толкова лош, те се разпространяваха почти тайно в училище. Един ден, докато Отец Бътлър очакваше да чуе четири страници от римската история, дебелият Лео Дилън беше намерил копие на „Чудото“.

— Тази или тази страница? Тази? А сега, Дильн, чети... „Труден е бил денят“... Хайде! Кой ден? „Труден е бил денят накрая“... Не си ли го чел? Какво е това в джоба ти?

Сърцата на всички заблъскаха, когато Лео извади хартията, всички наведохме глави. Отец Бътлър се зачете в страниците и се намръщи.

— Какъв е този боклук? — каза той. — Вожда на апачите! Това ли четете, вместо да си учите уроците по римска история? Повече да не съм видял такива глупости в този колеж! Човекът, който е писал това, предполагам, е някой мошеник и бедняк, сигурно пише тези глупости, за чаша алкохол. Срам ме е, че момчета като вас, учени, четат тези глупости! Бих разбрал, ако сте... ученици от бедняшкото училище. А сега, Дильн, съветвам те, да се занимаеш със задълженията си или...

Тази случка в училище, като че ли намали доста интереса ми към Дивия Запад, а сконфузеното лице на Лео, събуди в мен нещо от съвестта ми. Но когато влиянието на училището беше отминало вече, аз пак започнах да се занасям по диви истории, заради чувството на свобода, които ми даваха. Накрая измислените ни войни вечерите ми доскучаха, толкова колкото й рутинните занимания в училище сутрините, желаех истински приключения. Но истинските приключения не се случват на хората, които си седят вкъщи, трябва да се изживеят далеч.

Лятната ваканция беше на крачка, когато изведнъж реших да избягам от скучното училищно ежедневие поне за ден. Планирах това с Лео Дильн и с едно друго момче-Махони. Бяхме спестили по шест пенса. Трябваше да се срещнем на моста над канала. По-голяма сестра на Махони трябваше да напише извинение за него, а Лео казал на брат си да каже, че е болен. Бяхме решили да тръгнем по площад Уерф, да стигнем до пристанището и после да се качим на ферибота и да посетим къщата на гъльбите. Лео Дильн се страхуваше да не би да срещнем Отец Бътлър или някой от колежа в къщата. Разубедихме го. Вечерта докато правихме последни приготовления, бяхме твърде развлечени. Засмяхме се, стиснахме си ръце и Махони каза:

— Е, до утре, приятели!

Онази нощ спах лошо. На сутринта бях първи на моста, живеех най-близо. Скрих учебниците си в дълбоката трева до близката яма,

където никой не ходеше и забързах към брега на канала. Беше прекрасна топла утрин през първата седмица на юни. Седнах на парапета, възхищавайки се на новите си обувки, които внимателно бях намазал с воськ и се загледах в спокойният ход на конете на търговците, които изчакваха хълма отсреща. Клонките на огромните високи дървета бяха сивкави, обсипани с малки зелени листа, а слънцето минаваше през тях и се отразяваше във водата. Гранитният камък, от който бе направен моста, беше започнал да се затопля, докосвах го с ръце. Бях толкова щастлив!

Стоях около 5–10 минути така, когато забелязах сивото палто на Махони. Идваше по хълма, смееше се и се изкачи до мен на моста. Докато чакахме, извади новата си прашка от вътрешния джоб на палтото и ми заобяснява нововъведенията си. Попитах, за какво му е, а той каза, че е за да стреля по птиците. Махони свободно говореше на жаргон, викаше на Отец Бътлър — Стария Кифладжия. Почакахме още около четвърт час, но нямаше и следа от Лео Дильн. Накрая, Махони скочи долу и каза:

— Хайде, знам че дебелия е страхливец!

— Ами шестте пенса?

— Глобяваме го! — каза Махони. — Колкото повече, толкова по-добре за нас!

Тръгнахме по Норт Странд Роуд, докато не стигнахме до Витриол Уъркс, после завихме надясно по Уерф. Махони почна да се прави на индианец. Подплаши няколко парциаливи момичета, замахвайки заплашително с прашката си, а когато две парциаливи момчета почнаха да ни замерват с камъни, каза, че трябвало да ги нападнем. Отбелязах, че бяха твърде малки за нас, така че продължихме да вървим и тогава тълпата зад нас закрещя „Страхливи! Страхливи!“, мислейки че сме протестанти, тъй като Махони беше с тъмна кожа и носеше сребърната значка на клуба по крикет на шапката си. Решихме да направим обсада, но беше грешка, тъй като трябваше да сме поне трима. Изкарахме си го от Лео, какъв страхливец е и колко ли ще вземе от Мистър Риан в три часа.

Стигнахме до реката. Повървяхме доста време по шумните улици, гледайки високите каменни стени, работата на крановете и на машините, частично ни подвикваха ядосани шофьори на двуколки. На обяд стигнахме до кея и тъй като всички работници се хранеха си

купихме по една кифла и седнахме да хапнем до реката. Наслаждавахме се на гледката към Дъблин — корабите подаваха сигнали на големи димни кълба, кафявият рибарски кораб зад Рингсенд, големият бял пътнически кораб, спрян на кея от другата страна... Махони каза, че ще е голям кеф да преплаваме морето до онези големи кораби, но дори и аз, гледайки високите им мачти си мислех как географията, която учехме в училище се превръща в нещо истинско пред очите ни. Училището и дома като че ли се отдръпваха от нас, а влиянието им изчезваше.

Прекосихме с ферибот Лифи, като си платихме на двама работници за багажа. Бяхме сериозни дори до тържественост, но когато погледите ни се срещнаха се засмивахме. Когато стъпихме на земята се загледахме в отплаването на прекрасния три мачтов кораб, когото бяхме видели от другия бряг. Някой от наблюдаващите каза, че бил норвежки. Погледнах кър кърмата и се опитах да разчета името му, но не успях, после започнах да изучавам моряците, търсех някой със зелени очи. Имаха сини, сиви, дори черни, но само един единствен моряк, по-висок от всички останали, бе притежател на зелени очи, забавляваше тълпата на кея, като викаше весело:

— Добре е! Добре!

Като се уморихме да стоим на кея, се завлачихме по Рингсенд. Беше станало горещо и бисквитите по витрините на магазините се разтичаха. Купихме си бисквити и шоколад, които щяхме да изядем по пътя, преди да стигнем до бедняшките улици, където живееха семействата на рибарите. Не можахме да открием млекарница и отидохме в сладкарницата за по бутилка ягодова лимонада. Освежен, Махони стреля по една котка, но тя избяга сред широкото поле. И двамата бяхме твърде уморени, седнахме на тревата, над мястото където можехме да видим Кукувицата.

Беше прекалено късно и бяхме твърде уморени, за да посетим къщата на гъльбите. Трябваше да сме си вкъщи в четири, в противен случай щяха да ни разкрият. Махони погледна към прашката си и аз предложих да се върнем с влак. Слънцето излезе иззад облаците, напече главите ни и разтопи остатъка от храната.

На полето бяхме само ние двамата. Когато той се излегна за малко на тревата без да говори, видях един мъж да се приближава насам. Наблюдавах го лениво, дъвчейки едно от онези цветя, с които

момичетата гадаят. Идеше бавно. Вървеше с ръка на бедрото, в другата държеше пръчка, с която внимателно разкопаваше пръстта. Беше облечен бедняшки, със зелен костюм с немска шапка с периферия на главата. Изглеждаше ми много стар, със сивите си мустаци. Когато стигна до нашето място, ни хвърли един поглед и продължи. Последвахме с поглед, направи около петдесет крачки и тръгна да се връща. Вървеше бавно, разравяйки земята, толкова бавно, като че ли търсеше нещо в тревата.

Спра се, като ни наближи и ни пожела „Добър ден“. Отговорихме му, после се настани внимателно на мястото до нас. Заговори за времето, каза че лятото щяло да бъде много горещо, че времето се е променило доста от неговото детство, преди много много години. Каза, че най-щастливите години на човек били в училище и че би дал всичко за да е отново млад. След като каза всичкото това, което ни отегчи малко, замълча. После взе да говори за училища и за книги. Пита ни дали сме чели стиховете на Томас Мор и работи на Сър Уолтър Скот и Лорд Литън. Претендирах, че съм чел всяка книга, която спомена, така че накрая каза:

Ах, виждам, че сте книжен червей, като мен самия. А, — добави той, гледайки към Махони, — Този е от другите, той е за игри.

Каза, че имал всичко на Сър Уолтър Скот и на Лорд Литън вкъщи и че никога не се уморявал да ги чете.

— Разбира се, — каза той. — има работи на Литън, които момчетата не бива да четат.

Махони попита защо пък да не бива, въпрос, който ме интересуваше, но се боях да задам, за да не си помисли мъжа, че съм тъп, колкото Махони. Човекът само се усмихна. Видях, че има огромни празници между зъбите. После ни попита дали си имаме момиче. Махони каза, че имал три. После попита мен същото. Казах, че нямам. Не ми повярва и каза, че бил сигурен, че съм имал поне една. Замълчах.

— Кажете ни, — каза Махони, — а Вие самият, колко имате?

Мъжът се засмя и каза, че като е бил на нашите години е имал много.

— Всяко момче, — каза той. — си има своята възлюбена.

Това негово твърдение ме учуди, беше прекалено либерално за човек на неговата възраст. В сърцето си знаех, че това, което каза за

момчетата и момичетата беше вярно. Но не харесах думите от неговата уста и се чудех, защо потрепери един-два пъти, като че ли се страхуваше от нещо или усети внезапен студ. Той продължи да говори и тогава забелязах, че акцента му беше прекалено добър. Започна да говори за момичетата, колко хубава коса имали, колко нежни ръце и как всичките не били толкова добри, колкото изглеждали, но никой не знаел. Нямало нищо което да харесвал повече, отколкото гледката на красиво младо момиче, с бели ръце и дълга мека коса. Изглеждаше ми като човек, който повтаряше едно и също, магнетизиран от собствените си думи, мозъкът му като че ли циркулираше наляво надясно, но винаги по една и съща орбита. От време на време говореше силно за неща, които всеки знаеше, а друг път намаляше глас и говореше мистериозно, като че ли ни казва някаква голяма тайна, която не бива да чуе никой друг. Повтаря тези фрази отново и отново, с един и същ монотонен глас. Продължих да се взирам надалече, слушайки го.

След доста време монологът му спря. Стана бавно и каза, че трябвало скоро да ни напусне, след около минута, видях го да слизат надолу по склона. Запазихме тишина, когато си тръгна. След няколко минути, Махони извика:

— О, Виж какво прави!

Нито казах нещо, нито повдигнах очи, Махони отново извика:

— Казвам ти... Тоя е дърт изкуфелник!

— Като ни пита за имената, нека ти бъдеш Мърфи, а аз Смит.

Не си казахме нищо повече. Все още се чудех дали да си тръгна, ако мъжът дойде пак и седне до нас. Едва ли щеше да дойде при нас, след като Махони се целеше по котката, която му избяга преди това, улучи и тръгна да я гони по полето. Непознатия и аз гледахме лова. Котката пак му избяга и той почна да замерва с камъни стената, по която се изкачи. Престана с това и се загледа безценно към края на полето.

След време мъжът ме заговори отново. Каза, че приятелят ми бил много лошо момче и ме пита дали често го бият от училище. Ядосах се и щях да му кажа, че ние не сме от бедняшкото училище, та да ни бият, както си мислеше той, но си замълчах. Започна да говори по въпроса с чистите момчета. Мозъкът му пак омагьоса речта и тръгна да се върти бавно бавно около новия център. Каза, че момчета като него трябвало

да бъдат бити и то здраво. Ако някое момче било толкова лошо и диво, то нищо по-добро не можело да се направи за него, освен да се набиело! Боя по ръката или пък дърпането на ухото не вършили работа, само добрият бой с камшик бил решението. Бях изненадан от тези сентенции и неволно се взрях в лицето му. Забелязах как зелените му очи ме изучават под намръщеното му лице. И отново наведох очи.

Непознатият продължи монолога. Изглежда бе забравил стария си либерализъм. Каза, че ако сме видели момче да разговаря с момиче или пък да си има възлюбена, то трябвало да го бием и да го бием отново и отново, докато не се научи, че не трябва да разговаря с момичета. А ако пък някое момче си има приятелка и лъже, трябва така да бъде бито, както никое друго! Каза ми, че това ми се струвало най-доброто възможно. Разказа ми, как би бил такова момче сам, като че ли ми разкриваше някаква мистерия. Това му харесвало повече, отколкото каквото и да било друго на този свят, а гласа му, от монотонен стана тайнствен, после чувствен, обхвана ме и като че ли вече можех да го разбера.

Изчаках да дойде края на монолога, за да стана бързичко. За да го спра почнах да си оправям връзките на обувката и после казах, че вече трябва да тръгвам и „Довиждане“. Изкачвах хълма бавно, но сърцето ми биеше на пресекулки, някакъв ужасен страх бе сковал раменете ми. Когато стигнах върха на склона, извиках силно, без да го гледам:

— Мърфи!

В гласът ми имаше някаква пресилена смелост, срамувах се от низостта на стратегията си. Трябваше да викам няколко пъти, докато Махони ми отговори. Как само биеше сърцето ми, като се изкачи при мен! Тичаше, за да ми окаже подкрепа. Разкаях се, дълбоко в сърцето си винаги съм го ненавиждал малко.

АРАБИНА

Затворена улица Норт Ричмънд беше твърде тиха, освен в междучасията на момчетата от колежа Крисчън Брадърс. На края на улицата имаше една необитавана двуетажна къща, която разделяше двора на училището от съседните. Останалите къщи, изпълнени с живот, се гледаха една-друга със спокойните си фасади.

Официалният обитател на къщата, един свещеник, беше умрял в гостната. Въздухът, застоял миришеше на плесен, която беше обхванала всички стаи, а стаичката зад кухнята беше покрита със скъсани листи хартия. В сред тях намерих няколко обвързани с хартия книги, чийто страници бяха прегънати и овлажнени: „Абата“ на Уолтър Скот, „Благочестивият свещеник“ и „Мемоарите на Видоця“. Харесах ги, тъй като страниците им бяха пожълтели. В подивялата градина зад къщата имаше голямо ябълково дърво и няколко пълзящи храсти, под единия от които намерих ръждясалото колело на стария собственик на къщата. Бил е доста милосърден, оставил е цялото си имане на църквата, а покъщнината на къщата на сестра си.

Дойде ѝ зимата, нощта се спускаше преди да си изядем вечерята. Когато излизахме на улицата, къщата беше вече потънала в мрак. Небето над нас бе в променливо виолетово, а уличните фенери светеха. Студеният вятър ни смразяваше и играехме, докато спирахме да усещаме телата си. Виковете ни ехтяха по тихата улица. Играта ни водеше към мъглата зад къщите, прескачахме оградите, ходехме до задните врати на градините, където се разнасяше мирис на помийни ями или на обор, където конярят миеше или решеше конете, или пък слушаше музика. Когато се върнехме обратно на улицата, светлината от кухните осветяваше площите наоколо. Ако видехме чично на ъгъла, се криехме в сянката. Ако случайно излезеше сестрата на Мейнгън на портата да го вика за чай, ние се скривахме отново в сянката и се оглеждахме нагоре надолу по улицата. Чкахме да видим дали ще се пребере в къщата или ще тръгне да го търси, ако останеше, ние напускахме сенките и тръгвахме към стъпалата на Мейнгънови. Тя ни

чакаше, фигурата ѝ прозираше на светлината на наполовина отворената врата. Брат и я дразнеше, а аз стоях на парапета взрян в нея. Роклята и шумеше, а косата и се разливаше по раменете.

Всяка сутрин лежах на пода, взрян в нейната врата. Рамката на прозореца ме скриваше от чуждия поглед. Когато излизаше на стъпалата сърцето ми пощуряваше. Тичах в хола, взимах книгите и я следвах. Винаги държах мургавата ѝ фигурка под поглед, а когато пътищата ни се разделяха, оставях всичко и я следвах. Утро след утро. Никога не ѝ казах нещо повече от обичайното, но все още името ѝ разбунтува глупавото ми сърце. Образът ѝ ме преследваше дори ѝ на най-лишените от романтика места. Събота следобед, леля излизаше на пазар и аз имах задължението да мъкна покупките. Вървяхме по претъпканите улици, бълскаха ни пияници и продаващи се жени, сред групи от работници, сред крясъците на викащите магазинерчета, пазещи казани със свински бузи, сред дрънканиците на уличните музиканти, свирещи „Елате вие всички“ на О’Донован Роса или някая балада за нещастието по нашите земи. Тези звуци се сливаха в странния звук на живота за мен, представях си, че моят кръст е да бъда враг на тълпата. Мълвях името ѝ в моментите на голяма мъка, в онези с голяма стойност, като молитва. Очите ми се наслъзяваха често (не мога да кажа защо) и тогава като че ли сърцето ми се изливаше по бузите. Замислях се за фигурката ѝ. Не знаех кога да я заговоря и кога не, а ако я заговорех как щях да ѝ обясня объркаността на обожанието си. Тялото ми беше като арфа, а жестовете ѝ като пръстите, които свиреха по струните.

Един следобед отидох до стаята, където беше умрял старият свещеник. Беше тъмен дъждовен следобед и нямаше никакъв звук в къщата. През една от керемидите течеше дъжд по пода, прекрасни невинни капки вода играеха по леглата. Някаква далечна лампа от улицата осветяваше гледката. Благодарях за това. Всичко, което желаех бе да ги докосна, прекръстих се, затреперих и зашепнах „О, Любов! О, Любов!“ отново и отново.

Най-сетне ме заговори. Когато чух първите ѝ думи, адресирани към мен, не знаех какво да кажа. Пита ме дали съм ходил в Арабина. Забравих какво трябваше да кажа, да или не. Беше толкова чудно, че тя обожавала да ходи там.

— И защо да не можете? — попитах аз.

Докато говореше, въртеше сребърната гривна около китката си. Не можела да отиде, защото щяла да се връща тази седмица в манастира. Брат й и две други момчета се биеха недалеч и аз бях сам с нея на стъпалата. Наведе глава. Светлината на лампата разкри белотата на врата ѝ, докосна косата ѝ и ръката на парапета.

— Това е добре за Вас. — каза.

— Ако отида, ще Ви донеса нещо!

Мояите глупави мечтания разтроиха сънищата ми след онзи следобед. Исках да забравя досадните дни до тук. Възмущавах се от уроците. Нощите в леглото, дните в училище, образът ѝ стоеше между мен и страниците на учебника. Звуците на думата „Арабина“ се появяваха в тишината и караха душата ми да броди в ориента. Попитах дали мога да отида на базара в Събота вечер. Леля се учуди, надявайки се да не е някоя от ония работи със Свободните Масони. Отговорих на няколко въпроса в час. Видях как от любезно лицето му се изкриви, смяташе, че съм умно момче. Не можех да споделя желанията си. Всяка работа, която бе важна за мен до тогава, ми изглеждаше като детска игра, тъпа монотонна детска игра, пред образа ѝ.

Събота, сутринта напомних на чичо, че искам да отида до базара вечерта. Мотаеше се из хола, търсеше си гребена и отговори двусрочно:

— Да, момче, знам!

Докато беше в хола, не можех да седна на пода и да се загледам през прозореца. Почувствах, че къщата ми се смее саркастично и побягнах към училище. Времето беше ужасно студено, сърцето ми бълскаше.

На връщане за вечеря, чичо все още не се беше приbral. Беше още твърде рано, седнах и се загледах в часовника, но тиктакането ме подразни и излязох от стаята. Изкачих стълбите към горния етаж. Високите, студени, празни, тъмни стаи ми даваха свобода, тичах от една в друга и си пеех. Приятелите ми играеха на улицата. Виковете достигаха до мен слаби и далечни, опрях чело о стъклото и се загледах в тъмната къща, в която живееше тя. Вероятно съм стоял така повече от час, не виждах нищо друго, освен нея, така както я рисуваше въображението ми, на стълбите, с ръка опряна на парапета и с бяла шия, огрята от светлината на уличната лампа.

Слязох долу и видях до огъня Мисис Мерсе. Беше стара бъбрива жена, вдовица на съдържател на заложна къща, която колекционираше марки, поради някаква набожна причина. Трябаше да изтърпя тази клюкарка. Храната беше изстинала на масата, а чичо още не беше дошъл. Мисис Мерсе стана да си ходи, не можела да чака повече, било вече 8 часа, а не обичала да излиза по тъмно навън, защото нощният въздух ѝ вредял на здравето. Като си замина аз взех да снова из стаята и стисках юмруци. Леля каза:

— Май трябва да изчакаш с ходенето на пазар тази нощ.

В девет чух чично да отваря вратата. Чух го да мърмори на себе си и как изтрака закачалката в коридора, под тежестта на палтото му. Познавах тези звуци. На път за вечеря го помолих а ми даде малко пари, за да отида на базара. Беше забравил.

— Нормалните хора са си вече в леглата и сънуват! — каза.

Не се засмях. Леля каза енергично:

— Няма ли да му дадеш пари и да го пуснеш да отиде? Бяхме му обещали.

Чично каза, че съжалявал, бил забравил. Вярваше в старата поговорка, че „Многото работа и липсата на игра затъпявали человека“. Попита ме къде ще ходя, казах му и пита, дали не съм знаел, че „Арабина се с побогувал с коня му“. Когато напуснах кухнята, той почти беше готов да обяви мир.

Държах флорина в шепа, докато тичах надолу по улица Бъкингам към гарата. Гледката на претъпканите с купувачи улици и на светещите фенери ми припомниха причината на пътешествието. Купих си билет за влака, трета класа. След доста голямо забавяне влака тръгна бавно от гарата. През прозореца се редяха полуразрушени къщи, пътувахме над реката. На гарата на Уестънд Роу чакаха тълпи от пътници, но кондукторите ги спряха, влака беше само за базара. Бях сам в купето. След няколко минути влака спря пред импровизирана дървена платформа. Прекосих линията и видях, че големият часовник отмерва десет без десет. Точно пред мен се мъдреше странният надпис на една голяма сграда. Не можах да намеря входа с билетчетата за 6 пенса, страхувах се да не би да е затворено, забързах се и дадох шилинга на уморено изглеждащия мъж. Попаднах в огромна стая, беше галерия. Почти всички лампи бяха изгасени и половината беше потънала в мрак. Тишината беше като в току-що построена църква. Плахо тръгнах

към центъра на базара. Все още имаше хора в малкото отворени павилиончета. Пред завесата на едното, на която грееше неонов надпис „Кафе Шантан“ двама души брояха пари. Заслушах се в звука на монетите. Спомних си за какво съм дошъл и се загледах в една от витрините, имаше порцеланови вази и оцветени чайници. Пред павилиончето младо момиче се смееше и разговаряше с двама младежи. Разпознах английския акцент и се заслушах нахално.

— О, никога не съм казвала подобно нещо!

— Да, но си!

— Не съм!

— Каза ли го?

— Аз я чух!

— Това е... лъжа!

Момичето ме забеляза и дойде да ме пита, дали искам да си купя нещо. Тонът ѝ не беше окуражителен, изглежда разговаряше с мен само по дълг. Погледнах към момчетата, които стояха като източни телохранители на входа и казах:

— Не, благодаря!

Момичето смени мястото на едната от вазите и се върна при младежите. Подновиха разговора. Един-два пъти тя ме погледна през рамо.

Седях пред павилиончето, знаейки че е безсмислено, придавайки си вид, че стоките ме интересуват. После се обърнах бавно и се спуснах към центъра на базара. Сложих двете пенита в джоба си, при останалите 6 пенса. Чух как някой викаше от потъналия в тъмнина край на галерията. Горният етаж беше тъмен. Заизкачвах се в тъмното, като някакво същество, движено от тълпестие, а очите му — пълни с гняв и терзание.

ЕВЕЛИН

Седеше на прозореца и гледаше как вечерта се спуска над авенюто. С глава зад завесите и ноздри пълни с мириза на стар кретон. Беше тъжна.

Имаше малко хора на улицата. Мъжът от последната къща на ъгъла се беше запътил към къщи, заслуша се в шума от стъпките му по паважа и после хрущенето по отъпканата пътечка пред новите червени къщи. Преди много време, там е имало полянка, на която играели децата. После дошъл един от Белфаст, построил къщите, не малките схлупени кафяви къщурки, а огромни тухлени къщи със светещи покриви. Децата от авенюто навремето обичали да си играят там, на полянката, Девинови, Уотърови, Дюнови, малкият сакат Кег, тя, братчетата и сестричетата ѝ. Не ѝ Ърнест, той бил голям. Баща им, честичко ги понабивал с голямата си тояга, пак на онова място, но по-честичко Кег ги предупреждавал, когато го видел да се задава на ъгъла. Били щастливи. Баща им не бил толкова лош, тогава, преди да почине майка ѝ. Било е преди много време, тя, братята и сестричетата ѝ пораснали, а майка ѝ — починала. Тизи Дюн-също, а Уотърови отишли в Англия. Всичко се променило. Сега и тя трябваше да изчезне, като всички, да напусне дома си.

Дом! Започна да разглежда стаята, всичките онези толкова познати неща, от които бършеше праха веднъж на седмица, толкова много години поред, чудейки се откъде иде всичкият този прах по земята. Вероятно никога повече нямаше да види тези толкова познати вещи. И все още, за толкова години, не можа да научи името на онзи свещеник от пожълтялата снимка, който е обещал да благослови Маргарет Мери Ейълъкок. Бил приятел от училище на баща ѝ. Показвайки тази фотография, той казваше само:

— Той сега е в Мелбърн.

Тя взе решение да се махне от дома си, да го напусне. Мъдро ли беше? Опита се да отговори на този въпрос. Тук имаше подслон и храна и онзи, който познаваше от както се помнеше. Разбира се,

трябващо да работи здраво и в къщи и на работа. Какво щяха да си кажат хората, ако избяга с онзи младеж? Щяха да кажат, че е глупачка, вероятно, а мястото и в склада щеше бързо да бъде заето от друг. Мис Гавън щеше да се радва. Винаги ѝ крещеше, особено, ако имаше хора наоколо.

— Мис Хил, не виждате ли, че дамите чакат?

— Виждам прекрасно, Мис.

Нямаше да изплаче много сълзи по склада.

Но в новия дом, в новата непозната страна, няма да е така. После ще се омъжи, тя! Евелин. Ще се отнасят към нея с респект. Дори и сега, на 19, се страхуваше от баща си. Знаеше, че не я обича. Откакто пораснаха, той никога не я биеше, както биеше Ърнест и Хари, защото беше момиче, но като умря майка ѝ, започна да я заплашва. Сега вече нямаше кой да се грижи за нея, Ърнест беше мъртъв, а Хари се занимаваше с бизнес някъде из страната. Вечните му пиянски разправии за пари събота вечер я плашеха. Даваше му цялата си заплата от 7 шилинга, а и Хари изпращаше по нещо, проблемът идваше тогава, когато решеше да поиска пари от баща си. Казваше, че тя трябвало да пести, че няма капчица разум в главата, че той не бивало да ѝ дава парите, изкарани с пот на челото, за да ги пилее тя по улиците, още повече, беше ужасно зле всяка събота вечер. В края на краишата винаги ѝ даваше и я питаше какво ще пазари за неделната вечеря. После тя изчезваше колкото се може по-бързо, тичаше на пазар, стискайки изтърканата си черна кожена чантичка на рамо и се връщаше в къщи с торба, пълна с провизии. Работеше много, за да поддържа къщата, да следи дали двете деца, останали в нейните ръце, ходят редовно на училище и се хранят редовно. Беше тежък труд, тежък живот, но сега, когато си тръгваше, не го намираше толкова страшен.

Щеше да започне нов живот с Франк. Беше мил, добър и с открито сърце. Щеше да избяга с него на нощния кораб, за да му стане жена, за да живее с него в Буенос Айрес, където той имаше дом, който я чакаше. Спомнеше си деня, в който го видя за първи път, беше на квартира в една къща на главния път, която тя често посещаваше. Преди няколко седмици. Стоеше на вратата, а шапката му беше отхвръкната назад, разкривайки буйна коса и бронзово чело. Запознаха се. Срещаха се зад склада и я изпращаше до дома. Заведе я на

„Бохеми“, почвства се в небесата като седна до него на евтините места в театъра. Беше музикален инвалид, но пееше малко. Всички знаеха, че се ухажват, а когато той запя, песента за моряка, тя се смути. Викаше и Попинс. Отначало ѝ беше интересно да си има приятел, но после започна да го харесва. Знаеше истории за различни страни. Беше започнал кариерата си като юнга за по лира на месец на кораб, пътуващ до Канада. Каза ѝ имената на корабите, с които е пътувал. Бил прекосил Магелановия проток, разказа ѝ за ужасните патагонци. Бил си стъпил на краката в Буенос Айрес и се върнал в родината само като на почивка. Разбира се, баща ѝ беше разбрал за любовта им и ѝ беше забранил да се вижда с него.

— Познавам ги тия моряци...

Един ден баща ѝ се скарал с Франк и оттогава трябваше да се срещат тайно.

Нощта идеше. Бялото на писмата в ръцете ѝ се губеше в тъмната. Едното беше за Хари, другото — за баща ѝ. Обичаше най-много Йорни, но харесваше ѝ Хари. Отдавна вече беше загубила връзка с баща си, но щеше да ѝ липсва. Понякога беше толкова добър с нея. Наскоро, беше легнала болна за ден, чете ѝ книга и ѝ препече филийка на огъня. Докато майка ѝ беше жива, често ходеха на пикник на хълма на Хот. Спомняше си как ги забавляващ като си слагаше на главата бонето на жена си.

Времето летеше, но тя остана до прозореца, с глава на завесите и ноздри, пълни с мириза на прашния кретон. Някъде надолу по улицата се долавяше звука на стар орган. Усещаше въздуха. Странно, беше обещала на майка си да пази къщата и семейството толкова дълго, колкото можеше. Спомняше си последният ден на покойната, беше пак в тъмната, задушна стаичка от другата страна на хола, а отнякъде се чуваше музика, напомняща за Италия. Някой плати на пианиста и той си тръгна. Спомни си баща си на вратата на стаята на болната да крещи:

— Проклети италианци, махайте се оттук!

Тези последни думи като, че ли съкратиха краткият изпълнен със саможертвии живот на майка ѝ. Потрепери, като си спомни отново последните думи на майка си:

— Derevaun Seraun! Derevaun Seraun!

Внезапно скочи! Спасение! Трябва да се спаси! Франк ще я пази. Ще ѝ даде нов живот, може би любов. Тя искаше да живее. Защо да бъде нещастна? Щастието беше толкова близо. Франк ще я носи на ръце, ще я държи. Ще я спаси.

Стоеше в сред тълпата на гарата в Норт Уол. Държеше ръката ѝ, знаеше, че я пита нещо за пътуването пак и пак. Гарата беше пълна с войници с кафяви куфари. През разтворените прозорци се чуваше гълчката на тълпата изпращачи на кея. Не отговори. Чувстваше студ и се молеше на Бог да я напътства. Корабът издаде дълъг монотонен звук в мъглата. Ако заминеше, утре щеше да е в морето с Франк на път за Буенос Айрес. Всичко беше намислено. Можеше ли да се върне, след всичкото, което бе направила? В тялото ѝ се събуди тръпка на ужас, устните ѝ се задвижиха в безмълвна молитва.

Камбана задумка в сърцето ѝ. Той стопли ръката ѝ и каза „Хайде“.

Всичките морета на света се разбунтуваха срещу нея. Той я давеше в тях, щеше да я удави. Хвана се с две ръце за перилата.

— Хайде!

Не! Не! Не! Беше невъзможно! Стискаше безумно перилата. В сред моретата усети вика на болката.

— Евелин! Еви!

Прескочи бариерата и ѝ каза, да го последва. Трябваше да тръгват, но той все още ѝ викаше. Обърна бледото си лице към него, пасивно, като беззащитно животно. В очите ѝ нямаше ни следа от любов, сбогуване, мисъл.

СЛЕД РАЛИТО

Колите се движеха бавно като точки в мъглата над Дъблин. Тълпи от гледачи се изкачваха на хълма Инчикор, за да наблюдават колите, на този канал от мизерия и бездействие се основаваше богатството на континента. Отново тълпите наддаваха вик над гнета си. Викаха за сините коли, за Франция.

Още повече, французите бяха формалните победители. Отборът им завърши на предна позиция, взеха второ и трето мято в ралито, а победителят-германец караше за Белгия. Всяка синя кола беше двойно поощрявана като достигнеше до завоя на хълма, а всеки вик посрещан с леко кимване и усмивка. Група от четирима младежи караше една от онези спортни коли, по лицата им се четеше духа на старите гали, бяха на върха — Шарл Сегой — собственика, Андре Ревиер — млад електричар, с канадски произход, огромен унгарец — Вилона и спретнат млад мъж на име Дойл. Сегой се радваше, защото имаше нещо наум (искаше да основе фабрика за коли в Париж), Ривиер, защото беше предложен за главен директор на фабrikата, тези двамата (братовчеди) се радваха още и поради успеха на френските коли. Вилона се радваше, защото имаше много задоволителен обяд, а и защото си беше оптимист по природа. Четвъртият беше прекалено възбуден, за да бъде щастлив.

Беше на около 26, с тънки кафяви мустачки и почти невинни сиви очи. Баща му, навремето върл националист, насконо бе променил възгледите си. Беше направил пари като касапин в Кингстоун, а после създаде верига от магазини в предградията на Дъблин, където ги удвои и утрои. Беше достатъчно предпазлив, за да не влезе в политиката, а сега достатъчно богат, за да бъде обявен от вестниците за търговски принц. Прати сина си в Англия, отначало в прославен католически колеж, а после да учи право в Дъблинския университет. Джими не беше добър студент, дори пропадна за малко. Имаше пари, беше популярен и се занимаваше основно с музика и моторни спортове. Пратиха го да изкара един семестър в Кеймбридж, за да види живот.

Баща му, немалко разкаян, но горд от идеята си, плати билетите му и си го прибра вкъщи. В Кеймбридж срещна Сегой. Не бяха повече от добри познати, но Джими изпитваше истинско удоволствие да се двики в компанията на човек, който е видял едва ли не целия свят и беше построил някои от най-големите хотели във Франция. Такъв човек винаги беше добре дошъл. Вилона също беше интересен, велик пианист, но бедняк.

Колата се движеше весело с екипа си от вдъхновени момчета. Братовчедите седяха отпред, а Джими и унгареца на задните седалки. Вилона беше ведър, пееше дълбок басов глас някаква мелодия. Французите си подхвърляха реплики и Джими трябваше да се навежда напред, за да чуе някоя откъслечна фраза. Не му беше приятно, трудно ги разбираше, а трябваше да крещи в отговор срещу вята. Освен това пеенето на Вилона и шума на колата пречеха. Скоростта, славата и парите повдигаха духа. Трите основни причини за възбудата на Джими. Бяха го видели доста хора днес в компанията на тези континенталци. Сегой го запозна с един от френските състезатели, в отговор на сконфузеният му комплимент, онзи се усмихна и разкри две редици бели зъби. Беше по-хубаво от обичайните думи при запознанство. Парите — имаше много под собствен контрол. Може би Сегой не ги смяташе за истински солидна сума, но Джими беше наследил сърцето и инстинктите на баща си и знаеше много добре какъв труд трябва, за да се съберат всичките. Това винаги го е спирало да харчи повече от лимита си, в случай, че бъде още малко по-разумен в бъдеще, щеше да ги умножи. Това беше важно за него.

Разбира се, инвестициите бяха умно нещо, по принцип, а и самият Сегой се беше сприятелил с него, за да влече малко ирландски пари в концерна. Джими уважаваше проницателността на баща си в бизнеса, в случая, баща му предложи първи идеята за инвестициите в бизнеса с коли, делви с пари. Още повече, Сегой просто ухаеше на пари. Джими изчисли в дневен труд, колко струва този помпозен автомобил. Колко равно караше! С какъв стил щяха да се движат по улиците на страната. Пътешествието беше като докосване на истинския живот, бързото синьо животно направо докосваше нервите на човек.

Караха надолу по Дейм. Имаше необичаен трафик, чуваха се виковете на мотористите и гонговете на трамваите. Сегой спря до

Банката, слязоха. Насъбра се множество зяпачи. Тази вечер се даваше вечеря в хотела на Сегой, а Джими и приятеля му трябваше да отидат да се преоблекат. Колата тръгна бавно по Графтън, а двамата млади мъже се запромъкваха през тълпата. Тръгнаха на север със странното чувство на обърканост и пропадане в играта, докато уличните лампи осветяваха спусналата се над тях лятна вечер.

В къщата на Джими, вечерята беше приета като дар от съдбата. Гордост се усещаше в трепета на родителите, а ѝ желание за игра, за печалби и загуби, най-известните граждани се славеха поне с тази добродетел. А ѝ Джими изглеждаше толкова добре облечен официално, в хола, докато закачаше иглата на вратовръзката си, баща му като че ли чувстваше почти комерсиална наслада, че има такъв преуспяващ син. Преди беше необичайно приятелски настроен към Вилона и изпитваше истински респект към преуспелите чужденци, но после нещата се промениха към унгареца, който като имаше точни поръчки за менюто на вечерята си.

Вечерята беше великолепна и изискана. Джими и Сегой отбелязаха, че е направена с вкус. Партито стана още по-силно от присъствието на млад англичанин, под името Рут, с когото се бяха запознали в Кеймбридж. Вечеряха под уютната светлина на приглушените лампи. Говориха доста, но малко резервирано. Джими с въображение, двамата млади французи с финес срещу ограниченността на англичанина. Прекрасно въображение си мислеше той и единствено! Хареса умелият начин на водене на разговор на домакина. Вилона, с огромно уважение, започна да разкрива на немалко изненадания англичанин красотите на английския мадригал, осъждайки забравата, тегнеща над старите музикални инструменти. Ривиер се постара да обясни на Джими триумфа на френските механици. Унгареца заобяснява преимуществата на лютните в романтизма, тогава Сегой преобърна разговора на политическа тематика. Привлекателна тема за всички. Джими, под огромното влияние на баща си, яростно вярваше, че светът не може да съществува без него, накрая ядоса безпристрастния Рут. Въздухът се нахежи, работата на Сегой като домакин се утежни доста, ставаше дума за лична чест. Той реагира на ситуацията, обяви тост, вдигна наздравица с унгареца и накрая отвори широко прозореца.

Онази вечер градът беше надянал маска на столица. Петима младежи вървяха по Стефан Грийн в тънък облак дим. Разговаряха весело и високо, а мантиите им се спускаха по раменете. Хората им правеха път. На ъгъла на Графтън един дебел мъж тикаше две млади дами в колата, на седалката имаше и друг. Колата тръгна, а дебелия подвикна на младежите:

— Андре!
— Това е Фарли.

Последва дълъг разговор. Фарли беше американец. Така й никой не разбра за какво точно говорят. Най-шумни бяха Вилона и Ривиер, но пък всички бяха възбудени. Скочи от колата, стиснаха си ръце с непринуден смях. Карака през тълпата. Хванаха трамвай за Уестънд Роу, а както се стори на Джими само след няколко секунди се озоваха на гарата на Кингстоун. Продавача поздрави Джими, беше стар.

— Лека вечер, Сър!

Беше тиха лятна вечер, пристанището се отразяваше във водата като в огледало. Поседяха там, един до друг, пеейки хорово „Кадет Ръсел“, тропайки с крак на всяко „Но! Но! Hohé, vraiment!“. Тръгнаха по пристанището, търсейки американската яхта. Щеше да е страхотно, вечеря музика, карти. Вилона каза убедено:

— Възхитително!

Имаше пияно в кабината. Вилона засвири валс, Фарли игра кавалера, а Ривиер — дамата. След неправдоподобния танц, започнаха да си измислят нови номера. Колко весело! Джими се включи в играта, изглеждаше му пълна с живот. Накрая Фарли вече не можеше да диша от танци и извика „Стоп“. Поиска лека вечеря, а останалите младежи седнаха на масата от учтивост. Пиха, беше бохемско. Пиха за Англия, Франция, Унгария, Америка и Ирландия. Джими каза реч, дълга реч. Вилона крещеше „Слушайте! Слушайте!“, последва пауза. Ръкопляскаха после. Трябва да е била добра реч. Фарли го потупа по гърба и каза: „Какви весели момчета сте! Прекрасна компания!“

Картите! Картите! Изчистиха масата. Вилона се върна при пияното. Останалите играеха партия след партия, потъвайки в играта. Пиеха за здравето на дама купа и дама каро. Джими се ядоса, че няма зрители, умът му сечеше. Започна с висока обява, после пасува. Така и не разбра кой спечели, но разбра, че е загубил. Дяволи или просто хора, трябваше да спрат играта, ставаше късно. Някой обяви тост за

„Красавицата на Нюпорт“ — яхтата, а после някой предложи една последна игра за финал.

Пияното беше спряло, Вилона ще да е отишъл на дока. Ужасна партия. Спряха преди края й за малко, за да пийнат за късмет. Джими разбра, че за печалбата се бореха Сегой е Рут. Вълнуващо! Джими също се вълнуваше, разбира се, щеше да загуби. Колко беше пропилял? Мъжете се върнаха към играта. Рут спечели. Кабината се раздруса от наздравиците им, картите бяха събрани. Започнаха да изчисляват кой колко бе спечелил. Фарли и Джими бяха загубили доста пари. Знаеше, че ще с разкайва на сутринта, но сега беше доволен от почивката, доволен от ступора, в който беше изпаднал в глупостта си. Подпра се с лакти на масата, с глава в ръцете, броеше ударите на сърцето си. Вратата на каютата се отвори, видя унгареца в сивата светлина, в сред процепа.

— Денят свърши, джентълмени!

ДВАМА ХРАБРЕЦИ

Горещата сива августовска вечер се спусна над града, топъл вятър, спомен от лятото, душише по улиците. Улиците, заспали в омарата на неделата, бяха отрупани с цветовете на тълпата. Като светещи перли, лампите осветяваха посоката на живата материя долу, която променяше формата и оттенъка си, пращайки на прекрасната вечер странният си живителен шум.

Двама младежи се спускаха от хълма на Рутланд Скуеър. Един от тях точно привършваше дългия си монолог. Другият вървеше на края на пътя, имаше заинтригуван вид. Беше тумбест и недодялан. Каскета му беше килнат назад, а разказът на другия набръчкаваше лицето му в ъгълчетата на очите, носа и устата му. От треперещото му тяло излизаше хриптящ смях. Очите му светеха с интерес и се взираха в лицето на говорещия. Един два пъти притегли дъждобрана на раменете си, в стил тореадор. Бричовете, белите гумени ботуши и дъждобрана показваха, че е млад. Но възпълната му фигура, рядката сива коса и бръчките застаряваха лицето му.

Когато монолога свърши се смя глупаво за около минута. После каза:

— Ами... Дай една бисквитка!

Гласът му беше силен, а за да засили думите каза:

— Това ти взема самотата, неповторимо, може да се каже рядка бисквитка.

Изведнъж стана тих и сериозен. Беше говорил цял следобед в кръчмата на улица Дорсет, беше уморен. Много хора считаха Линехан за пиянде, но независимо от репутацията му, но находчивостта и сладкодумството му предпазваха приятелите му от генерални заключения. Имаше навика да влиза в компанията им в бара, да седи отстрани, докато не го включат в компанията. Беше скитник, въоръжен с безкраен брой истории, вицове, гатанки. Безчувствен към неучтивостта. Никой не знаеше точно с какво преживява, името му се свързваше, обаче, с ралитата.

— Откъде я намери, Кърли?

Кърли се облиза.

— Една нощ, човече, — започна. — си вървях по Дам и там я забелязах, хубавелката под часовника, казах добър вечер, както сам знаеш, вече. После тръгнахме да се разхождаме надолу по канала и ми рече, че била прислужница в къща на улица Багот. Сложих си ръката на кръста ѝ и я стиснах, оная нощ. После, на другата неделя, я поканих на среща. Тръгнахме към Данибрук и я взех на полето. Каза, че ходела с млекаря... Прекрасно, човече. Носи ми цигари всяка нощ и плаща трамвая. Една нощ ми донесе две жестоки цигари... А ти знаеш колко обожавам да пуша! Страхувах се, човече, че ще заплямпа за семейство. Ама хитрува!

— Може да си мисли, че искаш да се ожениш за нея! — каза Ленехан.

— Казах ѝ, че са ме изхвърлили от работа. Казах ѝ, че живея в Пим. Не ми знае името, даже. Бях на косъм да ѝ го кажа. Под класата ѝ съм, знаеш!

Ленехан се засмя, отново.

— Това е най-доброто, което съм чувал, заслужава си да хапнем по една бисквитка!

Кърли трудно схвания комплиманта. Беше син на полицейския инспектор и беше наследил фигурата и походката на баща си. Вървеше разявайки ръце, изправен, а главата му се въртеше насам натам. Имаше голямо кръгло мазно лице, от което вечно течеше пот, а кръглата му шапка изглеждаше като втора глава, изникнала над първата. Гледаше право напред, а на парадите и когато се зазяпваше по някой на улицата извърташе и цялото си тяло. Сега живееше в града. Ако имаше свободно място някъде винаги му даваха най-тежката работа. Често може да го видите с полицайте, в обикновени дрехи, говорещ нещо настоятелно и забързано. Познаваше отвътре всички престъпления, а често го оставяха да се справя сам на финала. Говореше без да слуша. Говореше основно за себе си, какво е казал на някого и какво му е казал онзи, какво е казал, за да оправи нещата. А когато докладваше диалозите, той произнасяше първата буква на името си като флорентинец.

Линехан му предложи цигара. В тълпата Кърли се усмихваше на младите момичета, а приятеля му гледаше огромната бледа луна,

заобиколена с двойно хало. Взираше се нагоре, където бледата паяжина на мрака обсебваше всичко. Каза:

— Ами... кажи ми Кърли, предполагам, че си готов да я зарежеш.

Кърли намигна.

— Ами тя знае ли правилата на играта? Никога не можеш да ги разбереш тези жени.

— Всичко е наред, — каза Кърли. — Знам какво да правя с нея, човече! Тя тича по мен.

— На такива като теб им викам лотарджии!

Сянка на присмех се появи по лицето му! За да му е добре на него, винаги прибягваше до ласкателствата. А и Кърли не страдаше от оствър разум.

— Няма нищо, което да докосне добрата слугиня! — заяви той.

— Можем да се хванем на бас!

— С един, дето ги е опитвал всичките — каза Линехан.

— Първо обичам да излизам с момичета, с момичета далече от изисканото общество. Да ги кача на трамвая, човече, да плащам билетите, да ги водя на концерти или на някоя пиеса, да купувам шоколад и бонбони и разни такива. Събирам пари за такива неща! — добави замислено, за да не би да не му повярват.

Но Линехан му вярваше, кимна.

— Знам играта, за балами е!

— Проклет да съм, почвам да бягам от това!

— Тук също!

— Далече от една от тях!

Облиза горната си устна. Спомените разнежиха очите му. Той се загледа в бледият лунен диск, сега почти забулен от облаците.

— Тя си беше... някак почти добре!

Стана тих. После добави.

— Сега е на хиподрума. Една нощ я видях в колата по улица Ърл с две момчета.

— Предполагам, какво си направил. — каза Линехан.

— Има други пред мен в живота ѝ! — каза философски Кърли.

Този път Линехан не му вярваше. Поклати глава и се усмихна.

— Не можеш да ме изльжеш, Кърли!

— Честен кръст! Не ми ли разказа тя за себе си?

Линехан направи трагикомичен жест.

— Долен лъжец!

Докато прекосяваха релсите до Тринити Колидж, Линехан излезе на пътя и погледна часовника.

— Минава двайсет!

— Достатъчно! — каза Кърли. — Ей сега ще е тук! Винаги я карам да ме почака малко.

Линехан се засмя.

— Ох! Кърли, винаги си знаел как да се отнасяш с тях!

— Знам им всичките малки номера! — съгласи се Кърли.

— Кажи ми! Ще можеш ли да я разкараш? Знаеш, че е трудна работа. Проклет да си! Е, какво?

Малките му очички се взряха в лицето му, търсейки отговор. Кърли поклати глава, като някакво упорито насекомо, а веждите му се сключиха.

— Ще я разкарам! Остави това на мен!

Линехан не каза нищо повече! Не искаше да ядосва приятеля си, да бъде пратен по дяволите и да му кажат, че съветите му не са хич необходими. Тук беше необходим малко такт. Но веждите на Кърли си останаха сключени. Сега мисълта му течеше в друга посока.

— Тя е една хубава малка курса! Ето какво е!

Вървяха по Насау, после завиха в пресечката на Килдея. Близо до вратата на клуба, на улицата свиреше на арфа един уличен музикант, пред малка тълпа слушатели. Удряше по струните и от време на време вдигаше глава към лицата на новопоявилите се. Арфата, като че ли безгрижна, изглеждаше тоста тежка в очите на зрителите и в ръцете на господаря си. С една ръка свиреше „Тихо, о Мойл“, а с другата следеше нотите. Мелодията беше бавна и дълбока.

Младежите вървяха без да говорят, а музиката като че ли ги следваше. Стигнаха Стефан Грийн, после прекосиха пътя. Шума на трамваите, светлините и тълпата ги стреснаха.

— Ей там е! — каза Кърли.

Млада жена стоеше на ъгъла на улица Хюм. Носеше синя рокля и бяла моряшка шапка. Седеше на бордюра, с чадър в ръка. Линехан стана любвеобилен.

— Дай да я видя, Кърли! — каза.

Кърли му хвърли кос поглед, на лицето му се появи ужасна усмивка.

— Нима се опитваш да надникнеш в живота ми?

— Проклет да си! Не ща да се запознавам с нея! Просто искам да й хвърля един поглед! Няма да я ям!

— А, да я видиш? — каза Кърли, далеч по-мило. — Ами, ще ти кажа какво! Ще отида при нея, а ти ще минеш уж случайно!

— Готово!

Кърли тръгна, ни после Линехан извика:

— Ами после? Къде да се срещнем?

— В десет и половина!

— Къде?

— На ъгъла на Мериън. Ще те чакам!

— Сега всичко е ок!

Кърли не отговори. Прекоси шосето. Имаше нещо конкистадорско във фигурата, в крачките, в големите му шумни ботуши. Стигна до жената и без да поздравява, направо заговори. Тя разпъна чадъра си и потропа с пети. Един два пъти се разсмя и поклати глава.

Линехан ги наблюдава няколко минути. После се забърза и прекоси шосето. Докато прекосяваше Хюм, усети позната миризма, загледа се в жената. Беше си облякла неделната рокля. Синята ѝ пола, тънкото ѝ кръстче, обвito с кожен черен колан. Голямата катарама, като че ли го правеше още по-тънко, а леката бяла блузка се издуваше като платно. Носеше къс черен жакет, с перлени копчета и дрипава черна боа. Раменете ѝ бяха голи, а целият ѝ бюст осиян с цветя. Линехан забеляза късото ѝ мускулесто тяло. Здраве цъфтеше по лицето ѝ, по дебелите ѝ червени бузи, в сините ѝ очи. Имаше недодялани черти. Огромни ноздри, провиснали устни, които седяха постоянно отворени и два огромни предни зъба. Линехан свали шапката си, а приятелят му го поздрави отдалеч.

Линехан се затича към хотел Шелдън, където се спря и зачака. След малко ги видя да се приближават, завиха надясно, последва ги тихо надолу по площад Мериън. Видя как главата на Кърли се извиваше към момичето, като бик. Следеше ги, докато не се качиха на трамвая за Донибрук, после се обърна и тръгна обратно по същия път, по който дойдоха.

Сега, когато беше сам, изглеждаше още по-стар. Изглежда веселието го беше напуснало, като стигна до релсите на Дюк Лоун, остави главата си да ги следва. Въздухът, насытен с музиката на арфата, започна да контролира движенията му. Големите му крака следваха мелодията, а пръстите му като че ли лениво отбелязваха всяка пауза.

Заобиколи Стефан Грийн и тръгна по Графтън. Загледа се в тълпата, изглеждаше мрачен. Считаше за тривиално, всичко което иначе би го очаровало и не отвърна на нито един от подканящите го да бъде по-смел погледи. Знаеше, че трябва да говори, да кани, да забавлява, а гърлото му беше прекалено сухо за тази задача. Проблемът къде да чака Кърли го тормозеше малко. Не виждаше друг начин, освен да се разхожда. Зави на ляво, стигна до ъгъла на Рутлънд, тръгна по тихата тъмна улица, чиято неугледност му харесваше. Най-сетне се спря пред табелата на прозореца на един мизерен магазин, на която с бели букви бе написано „Бар-бюфет“, а на две други бележки „Джинджифилова бира“ и „Джинджифилов ейл“. На витрината имаше рязана шунка на голямо синьо плато, а до него чиния с парче сливов пудинг. Загледа се втренчено и най-сетне влезе в магазинчето. Беше гладен, беше изял само две бисквити след закуска. Седна на една маса, срещу две работнички и един механик. Едно мръсно момиче му поиска поръчката.

— Колко струва порция грах.

— Три пенса, Сър.

— Донеси ми една порция и бутилка джинджифилова бира.

Беше груб, за да покаже колко е важен, тъй като неговото влизане беше последвано от кратка пауза в разговора отсреща. За да изглежда по-естествено хвърли шапката си на масата и се облегна на лакти. Механика и работничките го изгледаха бавно, точка по точка и после се върнаха към разговора си. Момичето донесе горещия грах, подправен със пипер и оцет, вилица и бирата. Яде с апетит, беше му вкусно и си хареса магазинчето наум. Като омете всичко в чинията си наля бира и се замисли за Кърли. Във въображението си виждаше двойката да върви по някая тъмна уличка, чуваше енергичния му дълбок глас и съзираще циничността в устата на младата жена. Това го накара да усети остро собствената си липса на пари и дух. Беше се уморил да чука по вратите, да хваща дявола за опашката, от

некадърници и интриганти. Щеше да стане на 31 ноември. Ще има ли някога свястна работа? Ще има ли някога собствен дом? Мислеше си колко прекрасно щеше да бъде да седне до огъня и да има хубава домашна вечеря. Беше се шлял достатъчно дълго с приятели и момичета из улиците. Знаеше колко струват тези приятели и момичета. Опитът го караше да се отвращава от света. Но все още имаше надежда. Все още можеше да има някъде свое си собствено кътче и да е щастлив, само да срещнеше някое хубаво простишко момиче, което да е готово да го вземе.

Плати си сметката и излезе от магазинчето замечтан. Излезе на улица Капел и пое към центъра. После зави към Дейм. На ъгъла на улица Джордж срещна двама стари познати и се разприказва с тях. Беше доволен, че щеше да си почине малко от вървенето. Питаха дали е виждал Кърли и кога за последно. Каза, че е прекарал целия ден с него. Загледаха се празно в няколко фигури в тълпата и после изкритикуваха. Единият каза, че е видял Мак преди час на улица Уестморланд. Линехан каза, че е бил с него предната нощ в Еган. После онзи питаша, дали е вярно, че Мак е спечелил доста на билиард. Линехан не знаел, каза само, че Холохан е платил питиетата в Еган.

Остави познатите си в десет без четвърт и тръгна нагоре по улица Джордж. Зави вляво от магазините и тръгна по Графтън. Тълпа от младежи и момичета шумяха наоколо, а нагоре по улицата чу как се поздравяват. Стигна до часовника на Хирургическия колеж, стрелката показваше десет. Забърза се по пътечката в градината, страхувайки се, че ще изпусне Кърли. Като стигна ъгъла на Мериън, застана в сянката на една от лампите и запали цигара. После се взря в мястото, където очакваше да се появят Кърли и момичето.

Мозъкът му се проясни. Чудеше се дали Кърли щеше да се оправи с нея. Чудеше се дали ще ѝ каже сега или ще изчака. Изпита всичките неприятности на ситуацията, като че ли той беше главното действащо лице. Добре, щеше да я разкара. Изведнъж се сети, че вероятно ще я изпрати по друг път и ще му върже тенекия. Очите му гледаха към улицата, нямаше знак от тях. Вероятно беше минал поне половин час, откакто видя часовника. Дали и Кърли си мислеше същото? Запали цигара и запуши нервно. Гледаше всеки трамвай, който спираше на ъгъла. Трябва да са тръгнали по друг път. Цигарата свърши и той я изхвърли на пътя.

Изведнъж ги видя, идваха към него. Запита се как ли е минала разходката. Вървяха бързо, момичето почти притичваше, а Кърли крачеше с огромните си стъпки. Не говореха. Знаеше, че Кърли се е провалил, нямаше начин!

Тръгнаха надолу по улица Бейгът, последва ги от разстояние. Като спираха и той се спираше. После поговориха малко и момичето заслиза по стъпалата на къщата. Кърли поседя малко на края на пътечката. Минаха няколко минути. После вратата се отворибавно и предпазливо. Жената се затича по стълбите и се закашля. Кърли се обърна и тръгна към нея. Облата ѝ фигурка се скри за няколко секунди в тъмното и после пак се появи, тичаше нагоре по стълбите. Затвори вратата, а Кърли тръгна към Стефан Грийн.

Линехан тръгна нататък. Паднаха няколко капки дъжд. Взе ги като предупреждение, обърна се към къщата, за да види дали не го наблюдава младата жена и забърза по пътя. Грижата и бързината го накараха да се задъха. Чу че го викат:

— Здравей, Кърли!

Обърна се, после продължи да тича. Преследваше го Линехан, държеше дъждобрана в ръка.

— Ей, Кърли!

Изравни се с него и погледна към лицето му. Не изразяваше нищо.

— Ами, заряза ли те?

Стигнаха до ъгъла на Ели Плейс. Без отговор. Кърли зави в ляво и тръгна по пресечката. Пълно суроно хладнокръвие. Линехан вървеше до приятеля си, едва дишаше. Беше объркан и в гласа му се прокрадна нотка на страх.

— Няма ли да ни кажеш? Опита ли с нея?

Кърли се спря пред първата лампа и го изгледа. После с жест, протегна ръка към светлината, засмя се отвори шепата си. На светлината на лампата проблесна малка златна монета.

ПАНСИОНЪТ

Мисис Мони беше дъщеря на месар. Беше от ония жени, които бяха способни да държат всичко в ръцете си, непоколебима жена. Беше се омъжила за майстора на баща си и отвори месарница близо до Пролетната градина. Но скоро след като почина свекъра ѝ, Мистър Мони се пропиля. Пропи се, доскоро абсолютен трезвеник, който мислеше само за дълга си. Беше безсмислено да го умолява, пак почваше след няколко дни. Биеше жена си пред клиентите и купуваше лошо мясо, това му провали бизнеса. Една нощ я подгони със сатъра и тя трябваше да спи в съседите.

След това се разделиха. Отиде при свещеника и си извоюва развод, взе децата. Нямаше повече да му дава ни храна, ни пари, ни подслон, а и трябваше да се подписва в полицията. Беше окъсан тумбест алкохолик, с бяло лице, бели мустаци и вежди, над малки кръвясали очички и цял ден прекарваше в чакалнята, чакайки да се отвори място за работа. Мисис Мони, огромна импулсивна жена, прибра всички останали пари от месарницата и купи пансион на улица Хардуик. В къщата ѝ живееха основно туристи от Ливърпул или от островите, а от време на време и някой артист или музикант. Найдълго се заседяваха чиновниците от града. Водеше домакинството внимателно и строго, знаеше кога да даде на заем, кога да е строга и кога да остави нещата да вървят по течението. Всичките млади мъже я наричаха „Мадам“. Плащаха по 16 шилинга на седмица за храна и легло (изключвайки бирата и скоча). Споделяха си всичко и си бяха доста близки един с друг. Разговаряха кой е протеже и кой аутсайдер. Джак Мони, сина на Мадам, чиновник на комисар на улица Флийт, имаше репутацията на труден човек. Занимаваше се с мръсни сделки и честичко се връщаше в малките часове на нощта. Когато срещнеше приятелите си, винаги имаше нещо, което да каже и винаги беше сигурен, че от това ще излезе нещо добро, някой кон или артистка. Имаше вицове в запас и пееше мръсни песнички. В неделя вечер почти винаги имаше някакво събиране в хола на Мисис Мони. Музикантите

се радваха, Шеридън свиреше валс и полка, а Поли Мони, дъщерята на Мадам пееше. Пееше:

*Аз съм... прекрасно момиче!
Не се срамувайте.
Знаете, че съм.*

Поли беше сладко стройно деветнайсетгодишно девойче, имаше дълга мека коса и малки плътни устни. Очите ѝ, сиви на зелени точкици, имаха навика да гледат към тавана, когато някой ѝ говореше, приличаше на малка перверзна мадона. Отначало Мисис Мони я изпрати като машинописка в зърнената фабрика, но когато един от полицайите почна да идва всяка вечер у тях и да моли да поговори с Поли, Мисис Мони я върна обратно вкъщи и я накара да се занимава с домашната работа. Поли беше сладко момиче и взе ума на повечето от младите мъже. А и на младите мъже им харесваше мисълта, че има млада жена наоколо. Поли флиртуваше, но Мисис Мони знаеше много добре, че само щяха да я използват за кратко и че никой нямаше намерение за нещо сериозно. Нещата си вървяха така доста дълго време, а и Мадам се замисляше дали да не я прати пак като машинописка, тогава забеляза, че има нещо между Поли и един от младежите. Наблюдава двойката и се зае да оправя нещата, както си знаеше.

Поли много добре знаеше, че я наблюдават, но докато майка ѝ си мълчеше всичко си бе по старому. Нямаше открити караници и обяснения и дори когато в къщата започна да се говори за тяхната връзка, майката мълчеше. Поли започна да дебелее, което не беше много характерно за нея, а младият мъж изведенъж се разтревожи. Накрая, като реши, че това е най-подходящият момент Мисис Мони се намеси. Тя се справяше с моралните проблеми, както сатъра с месото, а в този случай трябваше да направи това, което имаше наум.

Беше чиста неделна утрин, ранно лято, топло, но със студен бриз. Всички прозорци на пансиона бяха отворени, а ленените завеси се издъвхаха към улицата. Камбанарията на Джордж Чърч биеше, приканваше вярващите, беше се образувал малък кръг пред портите. Беше края на закуската, масата в трапезарията беше отрупана с

остатъците от бекона с яйца и ребърцата. Мисис Мони седеше на един стол и наблюдаваше как Мери разтребва масата. Каза ѝ да прибере коричките и остатъците от хляба за пудинга във вторник. Когато чиниите бяха прибрани, хляба събран, захарта и маслото под ключ, тя се замисли над снощния разговор с Поли. Нещата бяха както ѝ предполагаше, задаваше ясни въпроси, Поли отговаряше прямо. Разбира се и на двете им беше някак неудобно. Майката се притесняваше, защото не искаше да бъде прекалено високопарна и да не изглежда, че прави нещо тайно, а на дъщерята и беше неудобно, поради простата причина, че тези неща винаги я караха да се чувства неудобно, а ѝ защото не искаше, майка ѝ да си помисли, че в невинността си тя има намерения, извън майчините ѝ.

Мисис Мони инстинктивно погледна към малкия позлатен часовник на камината, после стана замислено. Беше 11:17, имаше достатъчно време да се срещне с Мистър Дюран и после да хване трамвая на Марлборо. Знаеше, че ще спечели. На нейна страна беше общественото мнение, беше разгневена майка. Беше го оставила да живее под покрива ѝ, смятайки че е човек на честта, а той просто бе злоупотребил с гостоприемството ѝ. Беше 34–35 годишен, следователно младостта не го оневиняваше, нито пък незнанието, беше видял доста от света. Беше използвал предимството си пред невежеството и младостта на Поли, беше очевидно. Въпросът беше: Каква компенсация щеше да даде?

Трябваше да я компенсира с нещо. Всичко беше прекалено лесно за мъжете, можеше да прави каквото си иска, да си прави удоволствието, а жената поемаше цялата тежест. За някой майки бяха достатъчни парите, за да приключи проблема. Но не и тя! Единствената истинска компенсация за загубената чест на дъщеря ѝ беше сватбата. Преброи си козовете отново, преди да изпрати Мери до стаята на Дюран на горния етаж, да му каже, че Мадам го вика. Предчувствува успеха си. Беше сериозен младеж, а не някой боклук и кавгаджия като останалите. Ако беше Шеридън, Мийд или Бантам Лионс задачата ѝ щеше да бъде далеч по-трудна. Всички наематели знаеха за връзката им, а някои и детайли. А ѝ той работеше в голяма католическа фирма за търговия на вино и публичността щеше да му коства работата. Ако се съгласеше, всичко щеше да е ок. Знаеше, че той е добър, а и му вървеше в работата.

Мина почти половин час. Стана и се огледа в огледалото. Решителното изражение на облото ѝ цветущо лице я зарадва, замисли се за майките, които не изпускаха дъщерите си от поглед.

Тази сутрин Миствър Дюран беше наистина уплашен. Опита се да се избръсне, но ръката му трепереше. Тридневната червена брада опасваше лицето му и на всеки две три минути му се замъгливаха очилата, трябваше да ги маха и да ги почиства с кърпичката си. Споменът за снощицата изповед му причиняваше болка, свещеникът беше разчепкал всеки детайл от тази връзка и накрая беше преувеличил греха му, че се зарадва, че ще трябва да го изкупи. Злото беше сторено. Какво можеше да направи сега, освен да се ожени за нея или да избяга? Знаеше, че говорят за връзката им, а сигурно и работодателят му беше чул. Дъблин е толкова малък град, всеки знаеше всичко за всеки. Усети как сърцето му се качва до гърлото, само при представата как го вика стария Миствър Леонард: Пратете Миствър Дюран при мен, моля!

Всичките онези години за нищо! Всичката работа и усилия хвърлени на вятъра. Като млад беше вършил какви ли не дивотии, беше свободомислещ и дори отричаше съществуването на Господ пред приятелите си в кръчмата. Но това беше минало... далечно минало... Сега си купуваше ежеседмично „Рейнолдс Нюспейпър“, но изпълняваше религиозните си задължения и в девет десети от живота си живееше нормален живот. Имаше достатъчно събрани пари за дом, но не беше в това работата. Семейството му нямаше да се съгласи с нея. Първо репутацията на баща ѝ и после това че майка ѝ държи пансион и имаше известна лоша слава. Можеше да си представи какво щяха да си помислят приятелите му и как щяха да му се присмиват. Тя беше и простовата, казваше например „Видех го“ и „Ако Знай’х“. Но какво значение би имала граматиката, ако наистина я обичаше? Не се беше питал дали това което беше сторила го е накарало да я харесва или да я ненавижда. Разбира се, че ѝ той участваше! Инстинктивно искаше да си остане свободен, а не да се жени. Казваха, веднъж като се ожениш е свършено с теб!

Докато седеше безпомощно в края на леглото по риза и панталони, тя почука и влезе. Каза му всичко, каза че е разказала всичко на майка си и че майка ѝ искала да говори с него на сутринта. Плачеше, обгърна врата му с ръце и каза:

— О, Боб, Боб, какво да направя? Какво да направя сега?

Каза, че искала да сложи край на живота си.

Той я прегърна вяло, каза ѝ да спре да плаче, че всичко ще е наред, да не се страхува. Почувства допира на гърдите ѝ през блузката.

Не беше само негова грешката. Спомняше си добре, с услужливата памет на жертвата, първият път милващ роклята си, дишането ѝ, милувките ѝ. По-късно една нощ, докато той лежеше гол на леглото, тя почука на вратата. Искала да си запали свещта от неговата, тъй като нейната била изгасена от вятъра. Беше ѝ за първи път. Носеше прозрачен отворен жакет от бархет. Белите ѝ крачка светеха на светлината на луната, в отворените кожени чехли, а кръвта ѝ гореше в парфюмираното тяло. Докато палеше свещта си се понесе ухание на парфюм от ръцете и китките ѝ.

Тя идваща при него нощите, тя беше онази, която сгорещяваше атмосферата на вечерята. Добре знаеше, колко малко яде, след като щеше да я усеща до себе си в нощите, в спящата къща. И нейното благоразумие! Независимо дали нощта беше топла или студена, тя винаги имаше чаша пунш, прибрана специално за него. Вероятно щяха да са щастливи заедно...

Обичаха да се качват горе по чорапи, със свещ в ръка, да си казват с неохота лека нощ. Целуваха се. Спомняше си очите ѝ, допира на ръката ѝ, екстаза...

Но екстаза свършваше... Повтори си фразата ѝ, само че на себе си Какво да направя? Инстинктът на жертвата се върна пак. Но грехът беше налице, а честта му казваше, че грехът трябва да бъде изкупен.

Седяха с нея на леглото, когато влезе Мери и каза, че Мисис го чака на партера. Стана, за да наметне палтото си, по безпомощен от всяко. Облече се и я прегърна. Всичко ще е наред, без страх! Остави я да плаче на леглото и да шепне „О, Боже!“

Надолу по стълбите очилата му се замъглиха, трябваше да ги свали и почисти. Искаше да се качи на покрива и да полети към една друга страна, без мъка, без да чува никога повече за цялата тази история, но нещо го дърпаше все по-надолу, стъпало по стъпало. Злобните лица на Мадам и на шефа му го гледаха безмилостно. На последното стъпало се размина с Джак Мони, който носеше две бутилки Бас. Поздравиха се студено, очите на влюбения си отпочинаха за малко върху топчестото му лице на булдог и малките му груби

дебели ръце. На долният етаж се обърна и видя, че Джак го следи на вратата.

Изведнъж си спомни, че една нощ един от тъй наречените артисти, малък рус лондончанин, доста свободно флиртуваше с Поли. Цялата история завърши с намесата на Джак. Тръгнаха да го успокояват. Малкият артист, по-блед от обикновено, се засмя и каза, че не искал да стане някоя беля, но Джак се разкрештя, че ако някое момченце се опитва да си играе със сестра му, ще му избие зъбите от устата и ще му ги натика в гърлото.

Поли седеше на леглото, плачейки. После си изтри очите и отиде до огледалото. Намокри края на кърпата и освежи очите си със студената вода. Погледна се в профил и намести фибите зад ухото си. После се върна на леглото и седна свила крака. Загледа се във възглавниците и в съзнанието ѝ се появиха сладки топли спомени. Облегна се на рамката на леглото и се замечта. Вълнението изчезна от лицето ѝ.

Чакаше тихо, почти весело, без страх, в паметта ѝ се прокрадваха картини а щастие и бъдеще. Толкова надълбоко потъна в желанията и в бъдните картини, че вече не виждаше нито възглавниците, нито стаята, нито си спомняше какво чакаше.

Накрая чу майка си да я вика. Скочи на крака и се затича по стъпалата.

— Поли! Поли!

— Да, мамо!

— Ела, скъпа, Мистър Дюран иска да говори с теб!

Най-сетне си спомни какво чакаше.

МАЛКИЯТ ОБЛАК

Преди осем години, изпрати приятеля си на Норт Уол и му пожела попътен вятър. Галахър замина. Бихме казали, че изведенъж усети в себе си вятъра на пътешествията, имаше добре ушит костюм от туид и безстрашен акцент. Малко имаха неговите таланти, а още по-малко не бяха разглезени от подобен успех. Умът му режеше като бръснач, беше създаден за победител. Човек беше щастлив да има приятел като него.

Малкият Чандлър, всеки обед се сещаше за Галахър, за срещите с Галахър, за поканата на Галахър и за големият град Лондон, където Галахър живееше. Викаха му Малкия, защото беше доста по-нисък от нормалното, което навеждаше на мисълта, че е палечко. Имаше малки бели ръчички, крехки черти, тих глас и рафинирани маниери. Полагаше големи грижи за хубавата си копринена коса и мустаци и дискретно ползваше парфюм на кърпичката си. Имаше перфектни нокти и красиви бели детски зъби.

Докато седеше на кралското бюро си мислеше колко много неща са се променили за някакви си осем години. Приятелят, който навремето беше окъсан бедняк, сега беше главна фигура в лондонската преса. Честичко оставяше отегчителните сметки и се вглеждаше през прозореца на офиса. Лъчите на късния есенен залез покриваха тревните площи и минувачите. Хвърляше душ от мек златен прах по изморените медицински сестри и грохналите старци по пейките. Трепкаше по фигураните на децата, които тичаха по пътечките и по всеки, който прекосяваше градините. Наблюдаваше сцените и размишляваше над живота и (както, често ставаше, когато размишляваше над живота) ставаше тъжен. Обхвана го лека меланхолия. Чувстваше се негоден да се справи с бъдещето, това му навяваше опитът и мъдростта на годините.

Спомни си редиците с поезия по шкафовете, вкъщи. Беше ги закупил в ергенските си години, а сега често вечерите сядаше в стаята зад хола, и така му се искаше да вземе някой том и да почете нещичко

на съпругата си. Но после стеснителността му надделяваше и оставяше книгата на обратно. От време на време си припомняше нещо наум и това някак го утешаваше.

Когато работното му време свършеше, той забравяше бюрото и чиновническата си работа. Изплуваше изпод феодаличма на Кинг Инс, една скромна фигура и тръгваше бавно по улица Хенриета. Златният залез изчезваше, а въздухът застудяваше. Група жестоки деца населяваха улицата. Те стояха или тичаха по шосето, изпълзваха по стълбите пред портите и пищяха като мишки пред праговете. Малкият Чандлър не им обръщаше внимание. През целият път размишляваше за палача-живот под сянката на старите аристократи, с които се перчеше Дъблин. Не го докосваха спомени от миналото, цялото му съзнание беше заето с настоящето.

Никога не е бил в Корлес, но знаеше цената на името му. Знаеше, че хората ходеха там след театър, за да ядат стриди и да пият ликъор, беше чувал, че сервитьорите знаят немски и френски. Нощем, минавайки оттам, беше виждал каретите, спрени пред вратата, богато облечени дами, под ръка с кавалерите си да влизат бързо. Носеха шумни рокли, с много бижута. Лицата им бяха напудрени и те повдигаха краищата на роклите си, за да не докоснат земята, като атлантите, почти. Минаваше, без да се обръща. Беше му навик да се разхожда бързо по улиците, дори й денем, а ако закъснееше през нощта почти притичваше. Понякога изглеждаше, като че ли се страхува от нещо. Избираще най-тъмните и безлюдни улици и докато вървеше, стъпките му отекваха в тишината и го плашеха, въображаемите фигури също, а понякога звука на висок призрачен смях.

Зави надясно по улица Капел. Игнатиус Галахър в Лондон Прес! Кой можеше да си помисли дори за това, преди 8 години. Сега, като се обърнеше към спомените си, се сещаше за доста знаци, които някак подсказваха големият успех на приятеля му. Хората казваха, че Игнатиус Галахър е дивак. Разбира се, тогава той ходеше с дрипльовците, пиеше и пръскаше пари.

Накрая се беше намесил в някаква тъмна афера, парична сделка, това беше едната версия, за бягството му. Никой не го смяташе за талантлив. Имаше нещо... нещо в Галахър, което те караше да злобееш. Дори, когато пропадаше, а жена му просеше пари, той пак си

виреше носа. Малкият Чандлър си спомняше (гордееше се някак с този спомен), една от мислите на Галахър, притиснат отвсякъде:

„Още малко момчета и ще разберете, колко струвам!“

Ей това беше Игнатиус Галахър и проклети да сте, нищо друго не може да направите, освен да му завидите!

Малкият Чандлър се забърза. За първи път в живота си се почувства по-голям от останалите. За първи път душата му се разбунтува срещу простотията на улица Капел. Без колебание, ако искаш да успееш, трябва да се махнеш оттук. Не можеш да постигнеш нищо в Дъблин. Застана на моста Гратаан и се загледа надолу по реката към кейовете и към бедните пристанищни къщи. Изглеждаха му като шепа проститутки, продаващи се по бреговете на реката, дрехите им в прах и сажди по залез, като че ли чакаха първият клиент, кършеха ръце и грешаха. Чудеше се дали може да напише поема за тях. Може би Галахър дори щеше да я публикува. Можеше ли да напише нещо свое? Не беше сигурен, точно какво искаше да каже, но чувствуваше някак, че поезията го беше докоснala в онзи момент. Тръгна смело напред.

Всяка стъпка го приближаваше до Лондон. Беше създател на собствения си обикновен, далеч от изкуството живот. Но някъде далече в ума му се появи светлина. Все още не беше толкова стар — на 32. Беше почти съзрял. Имаше толкова много различни настроения и впечатления, които искаше да изрази. Усещаше ги в себе си. Душата му беше душа на поет. В него доминираше меланхолията, но меланхолия със следи на вяра, примирение и дори простичко щастие. Ако можеше да й даде живот в книгите си, щяха да слушат! Никога нямаше да стане известен, знаеше това. Нямаше власт над тълпата, но можеше да призове малък кръг истински ценители. Критиците, щяха да разпознаят в работите му келтската школа, заради меланхоличния тон, но въпреки това щяха да го харесат. Започна да си измисля изречения и фрази, които щяха да напишат за книгата: „Мистър Чандлър има дарбата да пише прости и изтънчени стихове“, „Изпълнената с копнеж тъга е движещата сила на тези поеми“, „Келтско писмо“. Колко жалко, че няма нищо келтско в името си. Може би щеше да е по-добре да сложи името на майка си пред фамилията си: Томас Малоун Чандлър или още по-добре Т. Малоун Чандлър. Щеше да говори с Галахър за това.

Тази мисъл занимаваше мислите му така дълбоко, че той пропусна улицата си и трябваше да се връща обратно. Минавайки покрай Корлес, той се спря пред вратата нерешително, но предходната му възбуда като че ли вля смелост в душата му. Отвори вратата и влезе.

Светлините и шума го стъписаха за малко. Огледа се за него, но виждаше само червените и зелени винени чаши на бара. Изглеждаше му претъпкано с хора, почувства че го наблюдават. Огледа се наляво надясно (стараейки се да изглежда сериозен), видя че никой не се обръща към него, но там... да там, той беше достатъчно сигурен, седеше Игнатиус Галахър с гръб към вратата. Разтрепери се. Онзи му крещеше отдалеч:

— Здравей Томи, стар войне, заповядай! Какво да бъде? Какво да е за теб? А съм на уиски, по-добре да е с вода. Сода? Обикновена? Не минерална? Аз съм на същото. Разваля вкуса... Тук, гарсон, донеси ни две бутилки малцово уиски, като добро момче... Ами, колко време мина, откакто не сме се виждали? Скъпи Боже, колко стари сме станали. Виждаш ли някакви знаци от старостта по лицето ми... е, какво? Малко съм посивял и оплешивял, а?

Игнатиус Глахад си свали шапката, за да разкрие голямата си, покрита изцяло с коса, глава. Лицето му-обло, бледо и гладко избръснато. Очите му, блудково сини, разкриваха нездравословна бледност и светеха на ослепителната му оранжева вратовръзка. Наведе глава и с два пръста попипа тънката си коса на върха. Малкият Чандлър поклати глава в знак на отрицание. Галахър отново си сложи шапката.

— Тегли те надолу, тоя ужасен живот. Винаги забързан и припрян, търсиш разни копия, никога не ги намираш, а и вечно има нещо ново като материя. Проклети да са всичките новости и машини, поне за няколко дни! Толкова се радвам, казвам ти, толкова се радвам, че съм пак в добрата стара страна. Е, по-добре ли са нещата? Чувствам, че май е по-добре, отколкото преди, като се махнах от скъпия мръсен Дъблин. Заповядай, Томи. Вода? Само кажи кога?

Малкият Чандлър обичаше силно разреденото уиски.

— Не знаеш, кое е добро за теб, момчето ми, аз пия моето чисто.

— Пия много малко по правило. Половин чаша или по-малко и то само ако срещна някой стар приятел.

— Е, ами! — каза Игнатиус Галахър весело. — На здраве за нас, за доброто старо време и за старите приятели.

Чукнаха чаши и пиха.

— Срещнах някои от старата банда, днес. О'Хара май е тръгнал по лош път. С какво се занимава?

— С нищо! — каза Малия Чандлър. — Като кучетата е!

— Ама, Хоган си е намерил добро местенце, а?

— Да, в комисията по земята е.

— Да... Една вечер го видях в Лондон, изглеждаше доста добре... Горкия О'Хара. Алкохол, предполагам?

— И други неща! — накратко отговори Чандлър.

Игнатиус Галахър се засмя.

— Томи, — каза. — Ти май не си се променил и на атом. Същият сериозен човек си, който ми четеше лекции неделя сутрин, когато главата ми тежеше като камбана, а езикът ми беше сух. Трябва да видиш света! Бил ли си някъде другаде, поне на екскурзия?

— Ходил съм на Мъжкият остров.

Игнатиус Галахър се разсмя.

— Мъжкият остров? — каза. — Иди до Лондон или Париж. Ще ти се отрази добре.

— Бил си в Париж?

— Мисля, че да. Бях там за малко.

— Толкова красиво ли е, колкото казват?

Отпи малко от чашата си, докато Галахър я довърши.

— Красив? — каза той, спирайки се на думата. — Не, не толкова... Разбира се, красив е... Но животът е онова, което прави Париж. Ах, няма друг град като Париж, веселие, движение, възбуда...

Малкият Чандлър си допи уискито и след няколко неуспеха, най-сетне повика келнера. Поръча си същото.

— Ходих в Молен-Руж! — продължи Игнатиус, след като барманът взе чашите. — да... обиколих всичките бохемски кафенета. Голям кеф! Но не ѝ за благочестивец като теб, Томи!

Чандлър не каза нищо, докато барманът не донесе новата поръчка, после докосна чашата на приятеля си и пи. Започваше да се чувства някак обезверен. Тонът на Галахър и отношението му не му харесаха. Имаше нещо вулгарно у него, нещо, което преди не беше забелязал. Вероятно беше вследствие на влиянието на Лондон, в

съчетание с вечната надпревара и суетня в пресата. Старият чар все пак беше някъде там, под новата му обвивка. А въпреки всичко, той беше живял, беше видял свят! Малкият Чандлър го изгледа завистливо.

— Всичко в Париж е разпуснато. — каза Галахъд. — Те вярват в насладата от живота, а не мислиш ли, че са прави? Ако искаш да се забавляваш, иди в Париж! И, вярвай ми, обожават ирландците. Когато им споменах, че съм от Ирландия, те бяха готови да ме схрускат, човече!

Малкият Чандлър взе 3–4 ледчета.

— Кажи ми... Толкова ли са... неморални, колкото казват...

Галахър се прекръсти.

— Всяко местенце е аморално... Е, можеш да намериш и благочестивци... Иди на една от студентските забави. Ох, особено ако се появят кокотките... Предполагам, че знаеш за какво говоря?

— Чувал съм за тях.

Игнатиус Галахър си допи уискито и поклати глава.

— Ах, може да казваш, каквото си искаш... но няма други такива, като парижанките, стил, походка...

— Тогава... е неморален град. — каза Малкия Чандлър стеснително. — Имам предвид, в сравнение с Лондон или Дъблин.

— Лондон! Питай Хоган, момчето ми... Показах му малко от него... Ще ти отвори очите... казвам ти, Томи, стига си правил уискито на пунш! Пий!

— Не, наистина!

— О, хайде де, още едно няма да ти навреди толкова... Какво да е? Същото, предполагам?

— Ами... добре!

— Франсоа, същото... Пушиш ли, Томи?

Галахър извади табакерата си. Запалиха по една и пушиха бавно в тишина, докато не им донесоха питиетата.

— Ще ти кажа, какво си мисля. — каза Галахър, замислено, в сред облаци пушек, в които като че ли намираше някакво убежище. — тая дума е странна. Говоря за неморалността. Чувал съм за случаи... Какво говоря?... Познавам ги, случаи на... аморалност.

Изпуши си замислено цигарата и после с топъл разказан тон, започна да скицира картини на корупция, които се ширеха навсякъде. Накратко разказа за пороците, ширещи се в световните столици и

особено в Берлин. За някои неща беше само чувал, други бе видял. Не пощади нито хората с ранг, нито с положение. Разкри много от тайните на манастирите на Континента, описа някои от най-често срещаните практики във висшето общество и завърши с историята на английската дукеса, история, която знаеше, че е вярна. Малкият Чандлър бе удивен.

— А, да! — каза Игнатиус Галахър. — да, ние сме в стария консервативен Дъблин, където никой нищо не знае за тези неща.

— Колко ли тъпо ти се струва тук, след всички онези места, които си посетил!

— О, за мен е почивка, идването тук. И въпреки всичко е древна страна, казват... Не може да не усетиш определено чувство към нея. Хоган ми каза, че си опитал вкуса на... семейния живот. Преди две години, нали?

Малкият Чандлър се изчерви и се засмя.

— Да, ожених се миналия май.

— Надявам се, че не е прекалено късно да ти честитя. Не знаех адреса ти иначе щях да го направя доста по-рано.

Протегна ръка, с Малкият Чандлър я поглеждаше.

— Ами, Томи, пожелавам ти, пожелавам ви цялото щастие в живота, скъпи приятелю, тонове пари и дано никога не умреш, освен ако не те застрелям. И това са пожелания от истински приятел, от стар приятел. Знаеш това!

— Знам! — каза Малкият Чандлър.

— А деца?

Чандлър се изчерви отново.

— Имаме едно.

— Синче или дъщеричка?

— Малко момченце.

Игнатиус го потупа по гърба, приятелски.

— Браво! Не се ѝ съмнявам в теб, Томи!

Малкият Чандлър се засмя, погледна сконфузено чашата си и прехапа устната си.

— Надявам се, че ще прекараш поне една вечер с нас, преди да си тръгнеш. Жена ми ще ти се зарадва. Имаме музика и...

— Ужасно много ти благодаря, стари приятелю. — каза Игнатиус. — Съжалявам, че не се срещнахме по-рано. Заминал съм утре вечер.

— Днес, може би...

— Съжалявам наистина, старче. Виж, аз съм тук с едно момче, умно младо момче е той, трябва да ходим на карти. Само за това...

— О, в такъв случай...

— Но кой знае? — каза Игнатиус Галахър. Другата година може пак да дойда на малка обиколка тук, колкото да разчупя леда. Зависи само от желанието!

— Много добре. — каза Малкият Чандлър. — Като дойдеш другия път, трябва да вечеряш у нас. Съгласен?

— Съгласен! Ако дойда другата година, ще е чест за мен.

— А сега да видим сметката! Хайде на още по едно.

Игнатиус Галахър извади голям златен часовник и погледна часа.

— Трябва да бъде последното. Знаеш имам среща.

— Да разбира се!

— Ми добре тогава, нека си вземем по още едно, малко уиски, моля!

Чандлър поръча. Червенината, която беше избила по лицето му преди малко, беше изчезнала от само себе си. Дреболите го караха да се изчервява от време на време, но сега се чувстваше възбуден и топъл. Трите малки уискита го бяха ударили в главата, а силната цигара на Галахър му размъти мозъка. Самото приключение от срещата с Галахър след осем години, от това да се намери в Корлес всред толкова светлинни и шум, самото слушане на историите на Галахър, неговият необуздан, скитнически, триумфален живот преобрънха цялата му чувствителна натура. Усещаше прекалено остро контраста между неговия живот и живота на Галахър, изглеждаше му несправедливо. Галахър беше под неговото ниво по рождение и по образование. Беше сигурен, че може да направи нещо по-добро от него и още повече знаеше, че може много повече от някакъв си обикновен журналист, само ако му се даде шанс. Какво стоеше на пътя му? Собствената му боязливост. Искаше да се докаже, да затвърди мъжеството си. Виждаше отвъд отказа на Галахър. Галахър беше просто снизходителен към него, както и към Ирландия.

Барманът донесе питиетата. Малкият Чандлър подаде едната на приятеля си и взе смело другата.

— Кой знае? — каза той. — Може пък, като се срещнем другата година, аз да пожелая щастлив живот на Господин и Госпожа Галахър.

Галахър му намигна над чашата. Като отпи, млясна преценяващо, остави чашата си и каза:

— Не се страхувам от това, момчето ми. Походил съм доста, видял съм живот и свят и вече мога да си сложа главата в торбата, ако въобще стане.

— Някой ден и това ще се случи. — каза топло Малкият Чандлър.

Игнатиус Галахър махна вратовръзката си и отправи сините си очи към лицето му:

— Мислиш ли?

— Да, ще си сложиш главата в торбата, като всеки един, като намериш момичето. — каза Малкият Чандлър.

Леко увеличи тона си и усети, че се издава, но въпреки че лицето му се покри с червенина отстоя на погледа на приятеля си. Игнатиус Галахър го гледа няколко минути и после каза:

— Ако въобще някога се появи, мога да се обзаложа на доллар с теб, че няма да се разтакавам и да се занасям по нея. Ще се оженя за пари. Тя трябва да има голяма сметка в банката, иначе да не ме чака.

Малкият Чандлър поклати глава.

— Знаеш ли как живеят истинските мъже. — каза буйно Игнатиус Галахад. — Въобще, имаш ли представа за какво става дума? Ако кажа само една думичка, утре ще имам и жена и пари в брой. Не вярваш? Е, аз го знам! Има стотици, какво казах, хиляди богати германки и еврейки, тъпкани с пари, които ще бъдат щастливи да... Изчакай малко, момчето ми. Виж, трябва да си изиграя добре картите... Когато правя нещо, то е бизнес, казвам ти! Само почакай!

Допи си уискито и се засмя високо. После погледна замислено към него и каза с по-топъл глас.

— Но аз не бързам! Мога да почакат! Не се виждам само с една жена!

После направи жест с уста, като че ли опитва нещо и направи иронична гримаса.

— Май е вкиснало, мисля!

Малкият Чандлър седеше в стаята зад хола и държеше детето в ръцете си. Те нямаха прислужница, за да спестят малко пари. Моника, по-малката сестра на Ан идваше да помага по час и нещо сутрин и вечер. Беше си отишла отдавна. Беше девет без четвърт. Малкият

Чандлър беше закъснял за чая, а и беше забравил да донесе на Ан пакетчето кафе от Били. Разбира се, беше ядосана и му даваше кратки отговори. Каза, че можела да изкара и без чай, но трябало малко преди да затворят магазина да ходи заради него за чай и захар. Сложи детето в ръцете му и каза:

— Не го буди!

Малката лампа с белия китайски абажур стоеше на масата и хвърляше светлина към една снимка, в рамка. Беше снимката на Ан. Малкият Чандлър гледаше към нея, спря се на малките тънки стиснати устни. Носеше светлосиня блузка, която й беше подарил една събота. Струваше само 10 лири и 11 пенса, но колко много нерви му струваше. Какво преживя онзи ден, чакайки да се поизпразни магазина, там в ъгъла, опитвайки се да изглежда максимално спокоен пред всичките онези момичета, пред купчината дамски блузи, забрави да плати на магазинерката, после го извикаха на вратата и накрая, крийки избилата червенина по бузите си, излезе от магазина с пакета, като че ли беше никаква ценна вещ. Подари блузата на Ан, тя го целуна, каза, че е хубава и стилна, но когато чу цената, я захвърли на масата и каза, че си било истинска кражба да искаш толкова пари за една блуза. Първо искаше да я върне, но когато я пробва беше направо запленена от нея, особено от ръкавите, целуна го и каза, че било много мило, че мислел за нея.

— Хъм!

Погледна студено очите на снимката и те му отговориха със същата студенина. Наистина бяха прекрасни и самото лице беше прекрасно. Но той откри нещо долно в нея. Защо изглеждаше толкова бездушна и изнежена?

Хладнокръвието на очите й го ядосваше. Беше му противно, нямаше чувство, нямаше възторг. Замисли се какво му беше казал Галахър за богатите еврейки. С онези тъмни ориенталски очи, пълни с чувственост, пълни с копнеж!... Как се е оженил за очите от фотографията!

Запита се на ум и после се огледа нервно из стаята. Имаше нещо низко в приятното обзвеждане, което беше купил със заеми. Ан беше избирала мебелите и те му напомняха за нея. Бяха също толкова надути! Някакво тъпло негодувание към живота се зароди в него. Нямаше ли да може да избяга от тази малка къща? Беше ли прекалено

късно за него да живее като Галахър? Да отиде в Лондон? Все още имаше нещо, което си струваше! Ако можеше поне да напише книга и да я публикува, това щеше да му отвори вратите!

Томче на Байрон лежеше пред него на масата. Отвори го замислено с лявата си ръка, дясната държеше детето и започна да чете първия стих, на който попадна.

*Застинаха ветровете, тих е мрака
Й зефира вече не броди из гората
Аз се върнах на гроба на Маргарет
Да разпръсна цветята по пръстта, която обичах...*

Спра! Усети ритъма на стиха в стаята. Колко меланхолично! Колко тъжно! Можеше ли и той да пише така, да изрази мъката на собствената си душа в стих? Имаше толкова много неща, които искаше да опише, гледката на Гратън Бридж, например... Ако можеше да се върне пак...

Детето се събуди и започна да плаче. Затвори страницата и започна да го успокоява, да го люлее в ръцете си, но то се разрева още повече. Залюля го по-бързо и продължи да чете:

*В онази тясна клетка лежи
Тялото, което беше някога...*

Безполезно! Не можеше да чете. Не можеше да направи нищо. Плачът на детето се набиваше като барабан в ушите му. Безполезно, безполезно... Беше затворник на живота. Ръцете му потрепериха от гняв и изведнъж започна да крещи в лицето на детето:

— Спри!

Спра за малко и в ужаса си пропища. Той скочи от стола и тръгна да се разхожда нагоре-надолу из стаята, с детето на ръце, то заскимтя сърцераздирателно, пое си дъх за 3–4 секунди и избухна в плач, отново. Тънките стени на хола отекваха. Опита се да го утеши, но то се разплака конвултивно. Погледна към сгърченото му треперещо лице

и се разтревожи. Преброи седем похълцвания, без почивка и сграбчи детето в прегръдките си от страх. Ами, ако умреше...

Входната врата се бълсна и младата жена влетя в стаята:

— Какво става? Какво става! — крещеше тя.

Чувайки гласа на майка си детето взе да хълца непрекъсната.

— Нищо Ан, нищо... Започна да плаче...

Хвърли покупките на вратата и взе детето от ръцете му:

— Какво си му направил?

Малкият Чандлър отговори на погледа ѝ, сърцето му се сви, като видя омразата в очите ѝ. Започна да пелтечи:

— Нищо!... Той... той... почна да плаче... Аз не можех... не направих нищо... Какво?

Тя не му обърна внимание, прегърна детето и зашепна:

— О, мое малко момче, мой малък мъж! Страх ли те е, любов моя? Тук съм, любов!... Тук! Ламбабаун... Мъничкото ми, скъпoto mi агънце... Тук съм!...

Малкият Чандлър усети сълзи от срам по бузите си, застана зад лампата. Заслуша се как плачът на детето ставаше все по-тих и по-тих, сълзи на разкаяние потекоха от очите му.

КОПИЯ

Звънешът биеше яростно. Мис Паркър отиде на машината. Някой викаше ядосано със северно ирландски акцент:

— Пратете ми Фарингтън!

Мис Паркър пак седна на машината, каза на мъжа, който пишеше на бюрото:

— Миствър Ейлейн ви вика горе.

Мъжът измърмори „Майната му!“ и бълсна стола си, за да стане. Беше висок, огромен мъж, увиснало, винено лице, светли вежди и мустаци, очите му изглеждаха изпъкнали, а бялото в тях-мръсно. Повдигна щанда, заобиколи клиентите и тръгна към офиса с тежка стъпка.

Заизкачва се по стъпалата, стигна до втори етаж, на вратата на стаята пишеше Миствър Ейлейн. Спра се, въздъхна с досада и почука. Писклив глас изкрешя:

— Влизай!

Мъжът влезе. Едновременно с това Миствър Ейлейн, малък човечец, с гладко избръснато лице и малки златни очила, издигна главата си над голяма купчина документи. Самата му глава беше толкова розова и олесяла, че приличаше на огромно яйце над хартиите. Не губеше нито миг:

— Фарингтън? Какво значи това? Защо трябва винаги да недоволствам от теб? Може ли да те попитам, защо не си направил копие на договора между Бодли и Киуан? Казах ти, че трябва да е готов в четири часа.

— Но, Миствър Шели каза, Сър...

— Миствър Шели, каза, Сър... Обърни внимание на какво аз ти казвам, а не на това, какво ти е казал Миствър Шели. Ти все си намираш извинения, за да кръшнеш от работа. Нека ти кажа, че ако този договор не е готов преди тази вечер, ще оставя проблема в ръцете на Миствър Кросби... Чу ли?

— Да, сър!

— Чу ли?... А и още един малък проблем! Май е по-добре да говоря на стената, отколкото на теб! Разбери най-сетне, че имаш половин час почивка на обяд, а не час и половина! Сега разбра ли ме?

— Да, сър!

Мистър Ейлейн се зарови пак в листите. Мъжът се загледа в голото теме на човека, който ръководеше сделките на „Кросби & Ейлейн“, осъзнавайки крехкостта му. Гняв стисна гърлото му, после премина, оставяйки след себе си някакво остро чувство на жажда. Разпозна го и си помисли, че довечера трябва да се напие здраво. Средата на месеца беше минала и ако направеше копието навреме, Мистър Ейлейн можеше да го назначи за касиер. Стоеше тихо, взирайки се в главата над хартиите. Изведнъж Мистър Ейлейн събра всичките на купчина и се затърси за нещо. После, когато най-сетне усети присъствието на мъжа, каза:

— А? Да не смяташ да стоиш така целия ден? Според мен, Фарингтън, приемаш нещата твърде спокойно!

— Чаках да видя...

— Много добре, няма нужда да чакаш, за да гледаш... Хайде иди да си вършиш работата!

Мъжът тръгна към вратата и на излизане от стаята чу как Мистър Ейлейн креци зад него, че ако не направи копие на договора до вечерта, Мистър Кросби непременно ще научи.

Върна се на бюрото нания етаж и затърси листата, които трябваше да бъдат преписани. Взе писалката, топна в мастилото, но продължи да се взира глупаво в последните думи, които написа: „В никакъв случай долуподписаният Бърнард Бодли би...“ Вечерта се спускаше над града, скоро щяха да запалят лампата и тогава щеше да може да пише. Почувства, че трябва да утоли жаждата си. Стана от бюрото, махна щанда и излезе. Докато прекосяваше офиса един чиновник го изгледа заинтересувано.

— Всичко е наред, Мистър Шели! — каза мъжа, посочвайки накъде отива.

Главният чиновник изгледа полицата, но като видя, че редицата е завършена, не каза нищо. Мъжът извади кариран каскет от джоба на палтото си, сложи я на главата си и се затича по стълбите. Тръгна крадешком по пътечката към ъгъла и се гмурна в един вход. Сега приятно скрит в тъмнината в магазинчето на О’Нейл, седна до малкото

прозорче, загледа се в отражението на лицето си с цвят на месо и червено вино и каза:

— Тук, Пат, дай ни от специалното, като добро момче!

Сервитьорът донесе чаша чисто порто. Изпи я на екс и поискава кимион. Сложи пени на масата и изчака сервитьора да се протегне за него. После излезе в мрака, поуспокоен от питието, но също толкова крадешком, колкото и докато влизаше.

Тъмнина и гъста февруарска мъгла се бяха спуснали над градчето и всички лампи на улица Еустейс бяха запалени. Мъжът тръгна нагоре по улицата, стигна до вратата на офиса, чудейки се дали ще си свърши работата навреме. Остра силна миризма на парфюм го посрещна на стълбите, вероятно беше дошла Мис Делакъор, докато той е бил в О’Нейл. Прибра си шапката в джоба на палтото и влезе в офиса, като ни лук ял ни лук мирисал.

— Мистър Ейлейн те викаше! — каза строго главният. — Къде беше?

Мъжът се загледа в двамата клиента в ъгъла, като че ли тяхното присъствие го спасяват от отговор. Тъй като ѝ двамата бяха мъже, главният си позволи шага:

— Знам я аз, тая игра! Пет пъти на ден по малко... Ами, добре, сега се стегни и препиши кореспонденцията за случая на Делакъор, че Мистър Ейлейн я иска.

Това веднага го накара да изтрезнее, седна на бюрото и като видя какво още има да прави, осъзна, че е невъзможно да свърши навреме. Проклетата нощ идеше, искаше сега да е в бара, да пие с приятели, на светлината на лампите. Взе кореспонденцията на Делакъор и излезе от офиса. Надяваше се Мистър Ейлейн да не разбере, че липсват две писма.

Същият онзи оствър силен парфюм го следваше до стаята на Мистър Ейлейн. Мис Делакъор беше жена на средна възраст с еврейски произход. Беше му казано да бъде добър към нея и към парите ѝ. Идваше често в офиса и седеше дълго. Сега седеше на стола срещу Мистър Ейлейн в сред облак от парфюм, държеше дръжката на чадъра си и поклащаше голямото черно перо на шапката си. Мистър Ейлейн беше приближил стола си, за да може да я вижда. Мъжът сложи писмата на масата и се кимна в знак на уважение, но никой не го

забеляза. Мистър Ейлейн потупа купчинката писма, размаха пръст към него и каза:

— Добре, можеш да си ходиш!

Мъжът се върна на бюрото на долния етаж. Загледа се в недовършената фраза: „В никакъв случай долуподписаният Бърнард Бодли би...“, замисли се, колко е странно, че последните три думи започват с една и съща буква. Главният започна да припира Мис Паркър, каза, че тя никога не си свършвала работата навреме. Заслуша се в пищещата машина за малко и после се зае със своята работа. Но в главата му беше мътилка, мислеше си за светлините и шума в кръчмата. Беше нощ за бой! Зае се с печатането, но когато часовникът удари пет имаше още 14 страници. Проклети да са! Не можеше да свърши навреме. Искаше му се да крещи, да удря по нещо. Ядоса се, че пише Бърнард Бърнард, вместо Бърнард Бъдли и трябва да скъса листа и да почне наново.

Беше достатъчно силен, за да очисти целия офис с една ръка. Тялото му крещеше да направи нещо, да изскочи навън, да пирува неспир! Всичката тази несправедливост го вбесяваше.

Дали можеше да попита тайно касиера за аванс? Не, касиера не беше добро момче, проклет да е, нямаше да му даде аванс... Знаеше къде ще намери момчетата — Леонард, О'Хейлоран и Нойзи Флин. Барометърът на чувствата сочеше точката на гнева.

Фантазията така го беше запленила, че той отговори едва на второто повикване. Мистър Ейлейн и Мис Делакъор седяха въгъла и всички останали чиновници се обърнаха в знак на възмущение към нещо. Мъжът скочи. Мистър Ейлейн почна да му чете конско, за това, че две писма липсвали. Мъжът отговори, че не знаел нищо за тях, че е направил достоверно копие. Конското продължи: било толкова грозно и грубо и... прииска му се да хвърли нещо по главата на джуджето пред него:

— Казах, че не знам нищо за никакви други две писма! — каза глупаво.

— Не знаеш нищо! Ама разбира се, че не знаеш! — каза Мистър Ейлейн. — Кажи ми, — добави той, сочейки към дамата. — за глупак ли ме взимаш? Мислиш ме за абсолютен идиот?

Мъжът прехвърли погледа си от лицето на дамата към голото теме на джуджето и после се върна обратно и преди да се събуди

съвсем каза:

— Не мисля, сър, че това е правилният въпрос, сър.

Последва пауза, в която се чуваше само дишането на чиновниците. Всички бяха сащисани (авторът на шегата не по-малко от съседите си) и Мис Делакъор, решителна добра жена, се засмя. Мистър Ейлейн се изчерви като дива роза, а устните му потрепериха. Сви юмрука си пред лицето на мъжа, а ръката му трепереше като някаква електрическа машина:

— Ти, безпardonен грубиян! Хулиган! Имам малко работа с теб! Почакай и ще видиш ти! Ще ми се извиниш за грубостта си незабавно или ще те изхвърля от офиса с голи ръце! Казвам ти, ще те изхвърля!

Стоеше на вратата срещу офиса и се питаше дали касиерът ще дойде сам. Всички чиновници го подминаха и най-сетне се появи касиерът с главния. Нямаше смисъл да се говори с него, когато беше с главния. Мъжът усети, че е в достатъчно лоша позиция. Искаше да се извини на Мистър Ейлейн, но знаеше какво гнездо стършли са чиновниците в офиса. Спомняше си как Мистър Ейлейн беше изхвърлил малкия Пийк, за да направи място на племенника си в офиса. Чувстваше се жесток, жаден и отмъстителен, ядосваше се на себе си и на всички останали. Мистър Ейлейн няма да му даде и час почивка, животът му ще стане ад. Този път се показва истински идиот. Не може ли да си държи езика зад зъбите? В началото те не се караха за нищо, но откакто Мистър Ейлейн го чу да развеселява Хигинс и Мис Паркър, имитирайки северно-ирландския му акцент, така започна всичко. Можеше да се опита да изкрънка пари от Хигинс. Но беше човек с две образования и някак не можеше.

Собственото му тяло плачеше за бара. Мъглата започна да го вледенява и той се запита дали ще срещне Пат в О'Нейл. Не можеше да иска от него повече от едно потупване по гърба, а от това нямаше полза. Трябваше да намери пари от някъде, беше си дал последното пени за портото, а сега беше прекалено късно да иска назаем. Поглеждайки към часовника си, изведнъж се сети за заложната къща на Тери Кели на улица Флийт. Право в десятката! Как не се сети по-рано?

Тръгна по тясната алея към Темпъл Бар, мърморейки да вървят по дяволите, всички и че ще си прекара приятно поне тази вечер.

Чиновникът в тери Кели каза „Крона“, но търговецът го взе за шест шилинга. Тръгна си от заложната къща весело, с пръстите си направи малък цилиндър от монетите. На улица Уестморланд вървяха двойки-млади мъже и млади жени, на връщане от работа, няколко окъсани хлапета бягаха, крещейки имената на вечерните вестници. Мъжът заобиколи тълпата, огледа я отвисоко и хвърли няколко преценявачи погледа към работничките. Главата му се напълни със шумовете от трамваите и тролеите, а носът му вече помириসваше парите на горещия пунш. Вървейки обмисляше как да разкаже на момчетата:

„И така... Аз просто го гледах, студено, знаете как, после нея, после пак него и после казах: «Не мисля, сър, че това е правилният въпрос, сър.»“

Нойзи Флин седеше на обичайното си място, в ъгъла на Дейви Бърн и като чу историята погледна към Фарингтън, казвайки, че това е най-страхотното нещо, което е чувал някъде. След малко се появиха О’Хейлоран и Пади Леонард, историята беше повторена. О’Хейлоран работеше във фабрика за малц, разказа им как си е отмъстил на главния, когато бил на работа в Калан на улица Фоунес, но все пак се съгласи, че неговото отмъщение не е ѝ наполовина толкова добро, колкото историята, която беше чул до тук. Фарингтън каза на момчетата да забравят всичкото това и да поговорят за нещо друго.

И точно когато си разказаха всичките мъки, кой мислите, че дойде — разбира се Хигинс! Разбира се, че се присъедини към тях. Мъжът го помоли да даде своята версия за случилото се и той го направи с чувство и изключително живо. Малките уискита светеха на масата. Всички избухнаха в смях, когато им разказа как Мистър Ейлейн размаха юмрук пред лицето на Фарингтън. После имитира Фарингтън казващ „Ей тука са ми юмруците, ще те пипна и щ ти е толкова студено, колкото искаш“, докато Фарингтън гледаше компанията с големите си червени очи, усмихвайки се, по мустаците му светеха капките ликъор.

Като свърши всичко това имаше кратка пауза. О’Хейлоран имаше пари, но изглежда останалите двама нямаха нито пени, напуснаха бара, някак разкайвайки се. На ъгъла на Дюк, Хигинс и Нойзи завиха наляво, а останалите тръгнаха към центъра. Ръмеше дъжд, стичаше се по студените улици и когато стигнаха Баласт Офис,

Фарингтън предложи да отидат в Шотландския бар. Беше претъпкано и шумно. Тримата избутаха крещящите на вратата и седнаха в ъгъла. Започнаха да си разказват истории. Леонард им представи един млад мъж, под името Уедърс, акробат и артист в Тиволи. Фарингтън си разля питието навсякъде. Уедърс каза да си вземе едно малко ирландско или Аполинарис. Фарингтън, който нямаше ни най-малка представа кое какво е, попита момчетата дали и те не искат по едно, но момчетата казаха на сервитъра да им донесе от обичайното. Разговорът им стана прекалено театрален. О'Хейлоран изпи едно на екс, Фарингтън-също. После Уедърс протестира, че тук гостоприемството било по ирландски маниер. Обеща им да ги вика зад сцената и да ги запознае със няколко хубави девойчета. О'Хейлоран каза, че той и Леонард ще отидат, но не и Фарингтън, защото е женен мъж. Фарингтън ги изгледа така, че да се разбере, че смята, че са го зарязали като парцал. Уедърс им каза, да си поръчат нещо на негови разносчи и им обеща да се срещне с тях по-късно в Мулиган на улица Пулбег.

Затвориха Шотландския бар. Компанията отиде в Мулиган. Влязоха на партера и О'Хейлоран поръча по един специалитет за всеки. Фарингтън вече си поръчваше за втори път, когато Уедър най-сетне дойде. За успокоение на Фарингтън, той си поръча чаша горчиво. Привършваше парите, но имаше все пак достатъчно, за да си изкара добре. Две млади жени с големи шапки и един мъж, облечен в стегнато сако, седнаха на масата до тях. Уедърс ги поздрави и каза, че са от Тиволи. Погледът на Фарингтън се спря за момент на едната млада жена. Имаше нещо особено в изльчването ѝ. Имаше огромен тъмносин воал, вързан на ключ за брадичката ѝ, носеше бледожълти ръкавици до лактите. Фарингтън се загледа влюбено в пълничката ѝ ръка, която движеше често и с особена грация, след малко тя му отговори с поглед и той направо се влюби в големите ѝ тъмнокафяви очи. Странното им, никак прикрито, изльчване го очарова. Погледна го два-три пъти и когато тръгнаха да излизат от стаята, тя каза: „О, пардон!“ с типичен лондонски акцент. Следеше я, докато излизаше от стаята, надявайки се да се обърне, но бе разочарован. Плю на липсата си на пари, плю на цялото си положение, на всичките онези уискита и аполинари, с които беше черпил Уедърс. Ако имаше нещо, което да мрази наистина на

този свят, това бяха лепките. Ядоса се, че е изгубил връзката в разговора с приятелите си.

Когато го повика Пади Леонард, установи, че си говореха за подвизи и сила. Уедърс показваше бицепси, бяха толкова големи, че приятелите му казаха, да покаже своите, за да отсрами ирландската чест. Фарингтън вдигна ръкави и показа своите на компанията. Двамата бяха сравнени и накрая се реши, че трябва да се пробват в канадска борба. Двамата сложиха лакти на масата и се хванаха за дланите. Фарингтън изглеждаше много съсредоточен.

Борбата започна. След около 30 секунди Уелингтън надделя. Лицето на Фарингтън се зачерви от ярост, че го е бил такъв младок.

— Не бива да ползваш тежестта на тялото си! Играй честно!

— Кой не играе честно?

— Хайде пак! Бие тоя, който спечели две от три.

Борбата започна отново. Вените по лицето на Фарингтън изпъкнаха, по челото на Уедърс се появи пот и стана като божур. Ръцете и раменете им трепереха от усилието. Уедърс би бавно. Чуха се ръкопляскания от зрителите. Сервитърът, който беше застанал зад масата, свали шапка пред победителя и каза доста фамилиарно:

— Ах! Ей това е то, истински захват!

— Какво по дяволите знаеш пък ти за това? — каза ядосано Фарингтън, нахвърляйки се на мъжа. — Какво искаш да кажеш с това?

— Шът, шът! — каза О'Хейлоран, виждайки изражението на лицето на Фарингтън. — По спокойно, момчета. Ще пием още по едно и си тръгваме!

Много сърдит мъж на средна възраст стоеше на ъгъла на О'Конъл Бридж и чакаше трамвай за вкъщи. Имаше притаен гняв и отмъстителност в него. Чувстваше се унижен, негодуваше, дори не беше пиян, а имаше само две пенита в джоба. Псуваше всичко. Беше се прецакал в офиса, беше си заложил часовника, а дори не беше пиян. Усещаше жажда, искаше да се върне обратно в горещия шумен бар. Беше изгубил цялата си репутация на як мъжага, беше се оставил да бъде бит от един младок, почти момче. Сърцето му биеше от злоба, а като се замисли за жената с голямата шапка, която му се беше присмяла и беше казала Пардон! направо полуудя.

Трамваят го остави на площад Шелборн и той се завлече в сенките, които оставяха стените на къщурките. Връщащо се към къщи.

Влезе. В кухнята нямаше никой, огънят беше почти загаснал. Провикна се:

— Ада! Адааааа!

Съпругата му, малка женица с остро лице, тормозеше съпруга си, когато биваше трезвен и обратно той я биеше, когато биваше пиян. Имаха пет деца. Едно малко момченце изтича по стълбите.

— Кой е там? — питаш мъжа, взирайки с в тъмното.

— Аз, тате!

— Кой си ти? Чарли?

— Не, татко! Том!

— Къде е майка ти?

— Отиде до параклиса.

— Много добре... Да ми е оставила вечеря?

— Да, тате... аз...

— Светни лампата. Защо всичко тук е тъмно. Децата в леглата ли са?

Мъжът се просна на един стол, детето светна лампите. Започна да имитира наум слабият писклив глас на сина си „В параклиса! В параклиса, ако обичате!“ Когато лампата беше светната, той тупна с юмрук по масата и каза:

— Кво стана с вечерята?

— Отивам да наготовя, тате... — каза момчето. Мъжът скочи ввесено и посочи огъня.

— На този огън! Оставил си го да загасне! О, Боже, ще те отуча аз от това веднъж завинаги!

Отиде на вратата и се огледа за пръчката, която стоеше там.

— Ще те отуча аз от това да оставяш огъня да загасне! — каза той, запретвайки ръкави, за да му е по-лесно да бие.

Момчето пропища „О, тате!“ и избяга зад масата, но мъжът го последва и го хвана за палтото. Детето го погледна с див животински ужас, но като усети, че няма как да избяга, се наведе.

— А, сега, нека те видя дали ще оставиш втори път огънят да загасне! — каза мъжът, биейки го с пръчката. — На ти, глупав хлапак такъв!

Момчето изпища, когато усети пръчката по бедрата си. Сключи ръце във въздуха и изписка от ужас.

— О, тате... Не ме бий... ще ти кажа „Хей Мери“... ще ти кажа „Хей Мери“... не ме бий... ще ти кажа „Хей Мери“...

ПРЪСТ

Господарката ѝ беше позволила да си тръгне, когато свърши чая на госпожите и Мария се замисли за свободната си вечер. Кухнята беше чиста и спретната. Готвачът казваше, че човек трябва да може да се оглежда в дъното на големият меден казан. Огънят гореше тихо и приятно в камината, а на единият от плотовете имаше четири големи хлябове с мая. Изглеждаха ненарязани отдалеч, но ако се приближите по-наблизо ще видите, че са нарязани дебело, почти на късове и че са готови да бъдат поднесени с чая. Мария ги беше нарязала.

Мария беше наистина много дребна жена, но имаше дълъг нос и брадичка. Говореше малко и то носово, например „Да, скъпа“, „Не, скъпа“. Викаха я винаги, когато станеше скандал и тя все успяваше да възвори мир. Един ден господарката ѝ каза:

— Мария, ти си родена за умиротворител!

Икономката и двете дами от пансиона чуха това. А Джинджър Мони винаги казваше, че не трябва да се намесва в скандалите, това не е за нея. Всички я обичаха.

Жените трябваше да пият чай в шест и тя вероятно щеше да е свободна още в седем. От Билсбридж до Пилар щеше да отнеме 20 минути, от Пилар до Друмкондра също 20 и 20 минути, за да направи покупките. Ще е там преди осем. Отвори протмонето със сребърната закопчалка и отново прочете бележката „Подарък от Белфаст“. Обожаваше това протмоне, тъй като ѝ го беше купил Алфи, докато бяха на разходка в Белфаст, преди четири години. Имаше две половинкронови монети и няколко медни. Щяха да ѝ останат около шест шилинга, като си плати трамвайния билет.

Каква прекрасна вечер я очакваше, всички деца щяха да пеят. Само ако Джо не беше пиян! Толкова се променяше от това пиече!

Честичко ѝ предлагаше да живее с тях, но тя не искаше (въпреки, че съпругата на Джо беше толкова мила с нея), а и беше привикнала към живота в пералнята. Джо беше добро момче. Навремето се грижеше за него и за Алфи, а Джо обичаше да казва:

— Мама си е мама, но Мария е моята истинска майка.

След като момчетата пораснаха, тя отиде да работи в пералнята „Светещият Дъблин“ и беше доволна. Навремето имаше лошо мнение за протестантите, но сега смяташе, че са добри хора, е малко по-тихи и сериозни, отколкото е необходимо, но все пак можеше да се живее с тях. Грижеше се за цветята в оранжерията. Имаше папрати и въстъчни растения, а който и да дойдеше при нея, неминуемо си заминаваше с няколко стръка от тях. Само едно нещо мразеше-трактатите по стените, но пък господарката ѝ беше толкова приятна жена, че не можеше да спори с нея.

Когато готвачката ѝ каза, че всичко е готово, тя отиде във всекидневната и натисна звънеца. След няколко минути дойдоха жените на двойки и тройки, отриха ръце в престилките си и пуснаха ръкавите над почервенелите си загрубели от прането ръце. Седнаха пред огромните чаши с горещ ароматен чай, винаги придружени с канички прясно мляко и захар. Мария разпредели хляба, пред всяка жена трябваше да има четири филии. През цялото време се смееха и се закачаха една друга. Лизи Флеминг каза, че Мария трябва да си сложи годежен пръстен най-сетне, при толкова много мъже в Халоу Ив, а Мария трябваше да се засмее и да каже, че не ѝ трябват ни мъже ни пръстени. Когато с смееше сиво-зелените ѝ очи светеха в едва прикрита свенливост, а върхът на носа ѝ докосваше брадичката. После Джинджър Мони надигна чашата си за здравето на Мария и всички единодушно съжалиха, че нямат по гълътка порто в чая. Мария се засмя отново, носа ѝ почти докосна брадичката, а тялото ѝ се преви на две, защото знаеше, че ѝ Мони си носи малките грехове на обикновената простичка жена.

Но не се ли зарадва Мария, като приключиха чая и закуската, а слугинята почисти масата! Отиде си в стаята, припомни си, че утрото ще бъде тежко и премести стрелката на будилника от седем на шест. Съблече кухненската престилка и обувки и простира на леглото най-хубавата си пола и обувки. Смени и блузата, облече се и застана пред огледалото, замисли се колко красива изглеждаше на неделната проповед като момиче, после се загледа в малко чудатото изльчване на миниатюрното си тяло в огледалото. Независимо от годините, то си остана малко и стегнато, като на момиче.

На улицата леко ръмеше дъждец и тя се зарадва на дългото си палто. Трамваят беше претъпкан и тя трябваше да седне на столчето в края му, под погледа на хората, а крачето ѝ едва достигаше пода. Подреди си мислите в главата, а също и какво смяташе да прави и се замисли колко е хубаво да си самостоятелен със собствени пари в джоба. Надяваше се да си прекара добре. Знаеше, че ще е така, но колко мъчно ѝ беше, че Джо и Алфи не си говореха. Сега се караха, но навремето като момчета бяха най-истински приятели, такъв е живота!

Слезе на Пильр и се забърза през тълпата. Влезе в сладкарница Даун, но беше претъпкано и щеше да изгуби много време, за да купи това което искаше. Взе дузина различни кексчета и най-сетне успя да се измъкне с голяма торба в ръце. После се замисли какво друго да купи, искаше да е хубаво. Знаеше, че имат ябълки и ядки в огромни количества и затова единственото, за което се сети беше торта. Реши да купи няколко сливови кейка, но в Даун бяха свършили и се запъти към магазинчето на улица Хенри. Там прекара доста време пред витрината, чудейки се кое да вземе. Стилна млада жена, която седеше въгъла и беше подразнена от нещо, я попита дали желае да купи сватбена торта. Мария се изчерви и се усмихна на младата жена, но онази остана сериозна и накрая отряза малки парченца от сливовия кейк, зави ги в хартия и каза:

— Две и четири, моля!

Замисли се, че трябва да стои права в трамвая за Драмконда, изглежда никой от по-младите мъже не я забеляза, но един повъзрастен джентълмен ѝ направи място да седне. Беше нисък, носеше кафяв каскет, имаше червено квадратно лице и посивели мустаци. Мария помисли, че е от колониите и забеляза, колко по-учтив е той от останалите младежи в трамвая. Заговори я за Халоу Ив и за дъждовното време. Предположи, че в голямата чанта има изненади за едни малки същества и каза, че е много хубаво децата да се забавляват, докато са малки. Мария се съгласи с него, кимна скромно с глава и се закашля. Беше толкова добър към нея. На слизане на Кенъл Бридж му благодари и се поклони, той също, свали шапка и се засмя. Вървейки нагоре по улицата, под дъжда се замисли, колко е лесно да намериш джентълмен, дори когато си мокра до кости.

Когато влезе в къщата на Джо, всички възкликаха: А, ето я Мария! Джо също се беше върнал от работа, а децата бяха облечени с

неделните си дрехи. Съседските момичета също бяха там и си играеха. Мария даде торбата с кексчетата на най-голямата момче-Алфи, за да ги раздаде, а Мисис Донъли отбеляза, че е толкова мило от нейна страна да донесе толкова много, което накара децата да викнат в един глас:

— Благодарим, Мария!

Мария, обаче, каза, че имала нещо специално за мама и тати, нещо, което знаела, че ще харесат и се разтърси за сливовия кейк. Погледна в торбата, после в джобовете на палтото, после отново, но не можа да го намери. Попита децата, дали не са го изяли по погрешка, но всички отрекоха, изглеждаха така, като че ли ги обвиняват в кражба. Всеки си имаше свое обяснение за това, което се бе случило. Мисис Донъли каза, че най-вероятно е забравила кейка в трамвая. Мария си спомни, колко объркана се почувства под погледа на мъжа с побелелите мустаци и цялата се изчерви от срам, неудобство и объркване. Като се замисли как беше пропиляла и кейка и парите и се искаше да се разплаче.

Джо каза, че нямало никакво значение и я покани до огъня. Беше толкова мил с нея. Разказа й какво се бе случило в офиса, разказа й какво беше отговорил на директора. Мария така й не можа да разбере, защо се смее толкова на тази случка и каза, че директорът трябва да е изключително арогантен човек. Джо каза, че не бил толкова лош, ако знаеш как да подходиш към него и дори е много свестен, ако си знаеш мястото и не го ядосаш. Мисис Донъли посвири на пияно, за децата, те пяха и танцуваха. После двете съседски момичета дойдоха да си вземат орехи. Не можаха да открият орехотрошачката, Джо побесня и попита как очакват Мария да си вземе от орехите, като липсва дори и орехотрошачка. Мария отговори, че не обича орехи и въобще не желае да се беспокоят за нея. После я попита, дали не иска бутилка бира, а Мисис Донъли предложи вино. На което Мария отговори, че не иска нищо, но Джо настояваше.

Най-накрая им позволи да й налеят, седнаха до камината, спомняйки си старите времена, а Мария заговори с добро за Алфи. Но Джо изкрештя, че по-добре Господ да го превърне на камък, отколкото да каже и една дума на брат си отново. Мария се извини, че е споменала за него. Мисис Донъли се скара на мъжа си, че е срамно да говори така за собствената си плът и кръв, но Джо се разкрештя, че той не му бил никакъв брат и по-добре да си го избие от главата. Нямало

да си разваля настроението с него и помоли жена си да отвори още няколко бири. Двете съседски момичета предложиха да играят на нещо и отново всички се успокоиха и развеселиха. Мария се радваше на гледката на децата и на добротата, с която ги отглеждаха Джо и жена му. Момичетата сложиха няколко чинии на масата и поканиха децата слепешката. Едното донесе молитвеника, а останалите три-вода, а когато едното от съседските момичета показа пръстена си, Мисис Донъли размаха пръстта си пред лицето му сякаш казваше: „О, знам всичко за това!“ Сложиха превръзка на очите на Мария и после я заведоха до масата, за да види какво има там, тя се смя много, но сът ѝ докосваше брадичката.

Отнесоха я до масата през смях и ѝ казаха да опипа въздуха. Размаха ръката си насам-натам и се спря на една от чиниите. Усети мокра субстанция по пръстите си и се изненада, че никой не ѝ сваля превръзката, нито говори. Последва пауза и после шум от боричкане и шепот. Някой каза нещо за градината, а Мисис Донъли се разкрещя на едното от съседските момичета, каза му да изхвърли веднага нещото, това не било игра. Мария разбра, че се беше случило нещо лошо този път, пробва се отново и попадна на молитвеника.

След това Мисис Донъли каза на Мис Макклайд да вземе децата, а Джо предложи на Мария чаша вино. Пак се развеселиха. Мисис Донъли каза, че Мария щяла да получи предложение за брак до края на годината, тъй като е хванала молитвеника. Джо беше толкова мил с нея, колкото никога преди, говореше и си спомняше хубавото. Каза, че всичките са толкова мили с нея!

Най-сетне децата се умориха и Джо помоли Мария да изпее една от своите толкова стари песни. Мисис Донъли каза „Моля ви, Мария!“. Седна на пияното. Децата бяха помолени да мълчат и да слушат. Изsviri прелюдията и каза „Сега Мария!“, тя се изчерви цялата и започна да пее с висок треперещ глас. Запя „Сънувах, че съм“, после отново:

*Сънувах, че съм в кралски палат
Със слуги и роби до мен
За всички, събрани под онези стени
Бях надеждата и гордостта.*

*Бях богата, с безбройни богатства, сама
Със старо владетелско име...
Сънувах още един сън, още
Че ме обичаш, както преди...*

Никой, не показва, че се е объркала в началото, а Джо се развлечува в края на песента. Каза, че нямало нищо по-хубаво от старите времена и никоя друга музика, като тази на стария Балф, каквото и да казват хората, очите му се напълниха със сълзи до степен, да не може да намери това, което търсеше. Попита съпругата си, къде е старият тирбушон.

НЕЩАСТЕН СЛУЧАЙ

Мистър Джеймс Дъфи живееше на Чепълайзъд, тъй като желаеше да е максимално далече от града и защото намираше всички останали предградия на Дъблин твърде модерни и претенциозни. Обитаваше стара мрачна къща, през прозореца се виждаше старата дестилационна по реката, по бреговете на която е построен Дъблин. По високите стени на стаята нямаше картини, по пода нямаше килим. Сам беше купил мебелировката за стаята-голямо желязно легло, желязна мивка, 4 тръстикови стола, ракла за дрехи, закачалка за палта, решетка за камината, скари, квадратна маса, която служеше и за бюро. В библиотеката имаше ниша и много рафтове от бяло дърво. Леглото беше покрито с бели чаршафи, а на пода имаше черга в черно и червено. Малко огледало стоеше над мивката, а през деня лампа с бяла периферия стоеше над камината. Книгите бяха подредени по големина и по азбучен ред. Целият Уордсуърд на края на последния ред, копие на Катехизма, в подвързия на най-горния, разхвърлени листи по бюрото, там лежеше ръкописен превод на Майкъл Крамър, заглавието беше написано с виолетово мастило, а страниците закачени с кламер. Някои от изреченията бяха подчертани, а обявата на Блу Бийнс беше подчертана на първата страница. Усещаше се някакъв аромат, аромата на новите моливи, на шишето с лепило и на нахапана ябълка, оставена и забравена там.

Мистър Дъфи ненавиждаше всичко, което предвещаваше болести — физически или умствени. Дипломираният лекар би го нарекъл луд. Лицето му, набръкано от годините, беше кафяво, като дъблинските улици. По дългата, по-скоро голяма глава лъщеше мазна черна коса, а под жълтеникавите мустаци — строга уста. Изпъкналите скули говореха за труден характер, но очите му нямаше и следа от строгост, придаваха му изльчването на човек, който се страхува от слабостите на другите, но и на самотник. Живееше някак далеч от настоящето, от самото си тяло, обичаше да наблюдава действията и движенията си, но отдалеч. Имаше странното хоби, да мисли за себе си

в трето лице и в минало време. Не даваше нищо на просяци, вървеше бързо, но с решителни крачки.

От много години работеше като касиер в частна банка на улица Багот. Всяка сутрин отиваше на работа с трамвай. По обед, обядваше в Бърк — голяма бира и пакетче нишестени бисквити. В четири свършваше работа. Вечеряше в стола на улица Джордж, където се чувстваше защищен от обществото на дъблинската покварена младеж и където беше доста по-евтино. Вечерите прекарваше пред пияното или в шляене в предградията. Само Моцарт можеше да го измъкне на концерт или на опера, обожаваше музиката му и това бяха единствените му удоволствия в живота. Нямаше ни компания, ни приятели, ни религия, ни кredo. Живееше своят духовен живот, без да споделя с другите, посещаваше роднините си само на Коледа и по погребения. Контактуваше с хората само по задължение и изпълняваше социалните си ангажименти с достойнство. При определени обстоятелства сигурно би обрал банката си, но сега водеше един скромен, обикновен живот, без събития.

Една вечер се намери между две жени в Ротундата. Къщата, с малко хора и тиха, извикваше странното чувство на страх от провал. Дамата, която седна до него, огледа пустеещата къща два-три пъти и каза:

— Колко жалко, че има толкова малко хора тук, тази вечер. Трудно е да пееш в полупразна зала.

Това беше покана за разговор. Изненада се, че тя изглеждаше някак неловко. Докато разговаряха, той се опита да я запомни завинаги в паметта си. Научи, че момичето до нея ѝ е дъщеря и тогава осъзна, че тя е може би колкото него на години. Лицето ѝ, по-скоро хубаво, излъчваше интелигентност. Овално лице, със строги черти. Тъмносини спокойни очи. Имаше някакво непокорство в погледа ѝ, някакво объркане, изглеждаха като очи на жена със засилена чувствителност. В зеницата ѝ се появи увереност, в тази затворена натура се въззари отново благоразумието и предпазливостта, но в астрахановият жакет, едва покриващ огромната ѝ гръд, се усещаше привичното ѝ непокорство.

Срещна я отново, след три седмици, на концерт в Ърлсфорд Терас. Забеляза момента в който вниманието на дъщерята беше започнало да става някак прекалено интимно. Обърна се веднъж-дваж

към съпруга си, но той не ѝ обърна внимание. Казваше се Мистър Синико. Неговият пра-прапрадядо беше родом от Легхорн. Съпругът ѝ беше капитан на търговски кораб, плаващ между Дъблин и Холандия, имаха едно дете.

Срещна я за трети път и събра кураж да я покани на среща. Тя дойде. Пъrvата от многото срещи, среща се винаги вечер и избираха най-тихите улици. Разхождаха се заедно. Мистър Дъфи, обаче, изпитваше отвращение към подмолните неща и тъй като те се срещаха тайно, той я накара да го заведе до къщата си. Мистър Синико насырчи тези срещи, тъй като смяташе, че той има сериозни намерения към ръката на дъщеря му. Отдавна беше забравил за жена си и нейните прелести и дори и не предполагаше, че някой може да се интересува от нея по такъв начин. А тъй като съпругът отсъстваше често, а момичето ходеше на уроци по музика, Мистър Дъфи често се радваше на компанията на дамата. Нито той, нито тя бяха преживявали такова приключение преди, нито пък съзнаваха колко нелепо е всичко. Малко по малко той я вплете в мислите си. Даваше ѝ книги, разкриващи ѝ идеите си, споделяше живота си с нея. Тя попиваше всичко. Понякога дори, в отговор на теориите му, даваше примери от собствения си живот. С почти майчинска загриженост настояваше да се разкрие напълно, стана му изповедник. Разказа ѝ за някогашните събрания на Ирландската Социалистическа Пария, към която членувал и се чувстввал като важна особа сред работниците, организирали се на един таван на светлината на лоена лампа. Но после се разделили в идеите си на три, всяко крило със собствен водач, той се ядосал и спрял да ходи на събранията. Дискусиите, каза той, били твърде плахи, най-необичаен бил интересът им към надниците. Усетил, че са прекалено твърди реалисти, негодували повече от мързел, отколкото по вяра. Никаква социална революция нямало да удари Дъблин поне век.

Тя го попита защо не напише мислите си. За какво? Отговори той с насмешка. За да го сравняват с празнодумците, неспособни да мислят дори шейсет секунди? За да се остави в ръцете на критиците от глупавата средна класа, която е предала грижата за морала на полицайите, а изкуството на търговците?

Често я водеше в къщата си, извън Дъблин, там прекарваха вечерите на съдружие. Малко по малко започнаха да говорят за по-простички неща. Нейното приятелство беше топла почва за

екзотичното. Много пъти седяха в тъмното, забравяйки за светлината на лампите. Тъмнината скриваше стаята, тяхната самота, а музиката, която отекваше в ушите им ги обединяваше. Това единство го вълнуваше, прогонваше суртовите страни на характера му, изпълваше с емоции мисловния му живот. Понякога се учудваше на звука на собствения си глас. Мислеше, че в нейните очи се издига до пиедестала на ангел, че докосва пламенната ѝ природа все по-силно и по-силно, понякога се стряскаше от собствения си глас, който като че ли извираше от нелечимата му душевна самота. Не можем да избягаме от себе си, казваше, ние сме такива, каквито сме. Всичко това доведе, до мига в който една вечер, Мисис Синико, в плен на необичайна възбуда, взе ръката му в своята и я допря до бузата си.

Мистър Дъфи беше много изненадан. Това спря илюзиите му. Не я посети следващата седмица и после ѝ написа писмо, в което я молеше да се срещнат. Тъй като не желаеше разговорът да бъде провален под влияние на угризенията от последната среща, той я покани в малка сладкарница близо до парка. Времето беше мрачно и студено, но те се разхождаха почти три часа по алеите в парка. Съгласиха се да прекратят отношенията си, защото, както казваше той, всяка връзка е път към мъката.

На излизане от парка, вървяха в тишина, на трамвайната спирка тя се разтрепери, той се сбогува бързо и я остави сама. След няколко дни получи пакет с музиката и книгите, които ѝ беше заел.

Минаха четири години. Мистър Дъфи се върна към обичайния си начин на живот. Стаята все още беше свидетел на мислите му. Появиха се само няколко нови нотни тетрадки и два тома на Ницше „Тъй рече Заратустра“ и „Веселата наука“. Пишеше рядко на листите на бюрото. Една от неговите сентенции, написана два месеца след последната му среща с Мисис Синико, гласеше: Любовта между мъжа и жената е невъзможна, защото не трябва да има сексуален уклон, приятелството между мъжа и жената е също невъзможно, защото трябва да има сексуален уклон. Не ходеше на концерти, защото можеше да я срещне. Баща му беше починал, по-младият му банков партньор беше напуснал. Но все още ходеше на работа с трамвая рано сутрин, а вечер се връщаше пешком, след вечеря в стола на улица Джордж, като четеше вестник за десерт.

Една вечер, докато слагаше залък говеждо със зеле в устата си, ръката му спря. Очите му се спряха на параграф от вечерният вестник, който беше подпрял на каната с вода. Върна хапката обратно в чинията и се зачете внимателно. Пи чаша вода, сложи чинията настрани, сгъна вестника пред себе си и прочете статията отново и отново. Зелето изстина. Сервитьорката дойде да го попита, дали не му харесва вечерята. Каза, че е много добра и от учтивост хапна няколко залъка. После плати и излезе.

Затича се в полумрачния ноември, малкият му бастун удряше земята, краят на вестника се показваше от джоба на палтото му. По самотното шосе, водещо от Паркгейт към Чепълайзъд, намали крачка. Вече бастунът не удряше така силно земята. Дъхът му излизаше на пресекулки, с леко пъшкане и образуваше пара на студения въздух. Стигна къщата, влезе в спалнята и прочете още веднъж статията на слабата светлина на прозореца. Мърдаше устните си, но без глас, като молитва:

СМЪРТ НА ДАМА НА ПАРАДА СИДНИ

НЕЩАСТЕН СЛУЧАЙ

Днес, в Дъблинската болница, Заместник следователят (при отсъствието на Мистър Левелет) получи тялото на Мисис Емили Синико, 44 годишна, която беше убита на гарата на парада Сидни, вчера вечерта. Доказателствата сочат, че докато покойната се опивала да пресече линията била бълсната от пътнически влак от Кингстоун. Получила наранявания по главата и дясната част на тялото.

Джеймс Ленън, водачът на машината, каза, че е на работа в компанията повече от 15 години. Като чул свирката, той освободил влака от скорост. Влакът се е движил бавно.

П. Дюн, началник гарата, каза, че е видял жената да пресича линията, точно след като е тръгвал влака. Тръгнал

към нея и се разкрещял, но тя била ударена от влака и паднала.

Съдията: — Казвате, че дамата е паднала?

Свидетеля: — Да!

Полицейски сержант Кроли каза, че е намерил жената мъртва на релсите. Наредил да пренесат тялото в чакалнята, докато пристигне линейка.

Свидетел 57 потвърди казаното.

Д-р Халпин, стажант-хирург в Дъблинската болница, каза, че починалата е имала 2 счупени ребра и тежки контузии по дясното рамо. Вероятно ударът по главата е довел до падането. Но тези контузии не биха могли да доведат до смърт при нормални обстоятелства. Смъртта, според него, е настъпила вероятно вследствие на шок и внезапен сърден удар.

Мистър Х. Б. Петърсън Финли, съдържател на железницата, изразява искрени съболезнования за инцидента. Компанията винаги е взимала мерки за защита на хората, пресичащи линията, чрез бележки на всяка гара и специални пътеки. Покойната е имала навика да пресича платформите вечер и не мисли, че компанията е виновна за случилото се.

Капитан Синико, съпруг на загиналата, също даде интервю. Разпозна покойната. Не е бил в Дъблин по време на инцидента, тъй като същата сутрин е пристигнал в Ротердам. Били са женени 22 години, имали щастлив брак, допреди две години, когато съпругата му внезапно се пропила.

Мис Мери Синико, каза, че напоследък майка ѝ започнала да броди по улиците нощем, за да търси духове. Свидетелката каза, че тя често я е карала да я придружава на срещи с Лигата. Не била вкъщи до час след инцидента.

Съдът единодушно реши че, според доказателствата, Ленън е невинен.

Заместник следователят каза, че е нещастен случай и изказа съболезнованията си на Мистър Синико и дъщеря му. Настоя компанията да вземе по строги мерки за защита

на пътниците и за превенция на подобни инциденти в бъдеще. Никой не бе подведен под отговорност.

Мистър Дъфи повдигна очи от вестника и се загледа към веселият вечерен пейзаж навън. Реката тихо течеше покрай празната дестилационна и от време на време светваха къщите по шосето. Цялото това описание го възмути, замисли се, че ѝ е разказал всичко съкровено и свято в душата си. Тези изтъркани фрази, безсмислените съболезнования, предпазливите думи на репортера, скриващ детайлите на тази ужасна смърт го отвратиха, присви го стомах. Не само, че беше унижила себе си, тя беше унижила него. Видя жалкият ѝ, грешен, мизерен и melodramатичен живот. Неговата духовна половина! Замисли се как е чакала да ѝ напълнят чашата в бара.

Но Боже, какъв край! Изведнък е станала негодна за живота, без цел и причина, жертва на алкохола, едно от нещастията от лоното на цивилизацията. Но как е пропаднала толкова ниско! Толкова ли е бил заблуден? Спомни си изблика на чувства онази нощ и колко по-остро изтълкува ситуацията.

В тъмнината и в царството на спомените, усети как ръката ѝ докосна неговата. Шокът, който първом удари стомаха му, сега го бълсна по нервите. Сложи си палтото и шапката и излезе навън. Студът го бълсна на прага, проникна през гънките на палтото. Влезе в бара на Чепълайзъд Бридж и си поръча топъл пунш. Сервитърът го донесе работелно, но не се опита да го заприказва. Имаше 4–6 работника, които говореха за цената на селските имоти. Пиеха от огромни халби и пушеха, тръскаха на килима и размазваха праха с обувките си. Мистър Дъфи седна на стола си и се загледа към тях, без да ги вижда и чува. След време излязоха и той поръча нов пунш. Седя дълго време над чашата. Беше много тихо. Сервитърът седеше зад тезгая, четеше „Херълд“ и се подсмихваше. От време на време се чуваше трамвай.

Докато седеше там, преживяваше всички мигове с нея, най-сетне осъзна, че тя е мъртва, че е престанала да съществува, че е само спомен. Почувства се зле. Запита се какво друго можеше да направи. Не можеше да разиграва комедии с нея, не можеше да живее открито с нея. Беше направил най-доброто. Беше ли виновен? Чак сега, когато си

беше отишла, той се замисли колко ли самотна е била тя, как ли нощ след нощ е седяла сама в онази стая. Неговият живот също ще е самoten, докато не умре, докато не престане да съществува, докато не остане само спомен, ако въобще някой си спомни за него.

Беше някъде около девет, когато излезе от бара. Нощта беше студена и мъглива. Отиде в Парка и повървя сам всред голите дървета, по безлюдните алеи, където се разхождаха преди четири години заедно. Беше някъде до него в мрака. На моменти усещаше гласа й в ушите си, допира на ръката й. Стоеше притихнал в тишината, слушаше. Защо й беше отнел живота? Защо я обрече на смърт? Усети как собственият му морал се разби на парчета.

Стигна до кръстовището на Магазин Хил, спря и се загледа по реката към Дъблин, чиито светлини пламтяха червени и топли в студената нощ. Погледна надолу по склона и там, в сенките на стените на Парка видя да лежат няколко човешки фигури. Онези прикрити тайни любовници го изпълниха със страх. Разяждаше го собствена му нравственост, усети, че не е живял истински. Едно единствено човешко същество го бе обичало, а той й беше отнел щастието и живота, беше я обрекъл на позор, на срамна смърт. Знаеше, че онези низки същества край стените го наблюдаваха, че искаха да изчезне. Никой не го искаше, беше се отказал от живота. Обърна поглед към зелената мътна река. Над реката видя пътническият влак от гарата в Кингсбридж, приличаше на червей със светеща глава, който пробива мрака мъчително, но постоянно. Бавно изчезна от погледа му, но все още чуваше шума на машината, която като че ли викаше нейното име.

Върна се обратно по пътя, по който бе дошъл, ритъмът на влака отекваше в ушите му. Започна да се чуди кое е реално и кое не. Спря под едно дърво и се оставил на ритъма на смъртта. Не можеше да чуе гласа й, да усети допира й. Остана за няколко минути заслушан в тишината. Не чу нищо, нощта беше по-тиха от всякога. Пак се заслуша-абсолютна тишина. Усети, че е сам.

ДЕНЯТ НА БРЪШЛЯНА

Старият Джак събра въглищата с греблото, заедно с парче картон и ги хвърли над побелелите въглища. За момент лицето му изчезна в мрака, но като се разгоря огъня, сянката му пробяга по отсрещната стена, а лицето му се обви в светлина. Беше лице на стар човек, доста кокалест и брадясал. Най-сините очи светеха на огъня, а устата му се отваряше от време на време, механично премляскаваше. Когато въглищата се разгоряха той взе парче картон посочи го и каза:

— Сега е по-добре, Мистър О'Конър.

Мистър О'Конър, побелял млад мъж, с обезобразено от петна и пъпки лице, вадеше тютюн за цигара от малка цилиндрична кутийка, се стресна, когато го повикаха по име и спря механичната си дейност. После пак се зае със задачата си, а след миг реши да оближе хартията.

— Дали ще се обади Мистър Тирни, като се върне? — питат фалцет.

— Не каза.

Мистър О'Конър сложи цигарата в устата си и се затърси за нещо в джоба си. Извади колода карти.

— Ще ти дам кибрит! — каза стареца.

— Не се тревожи, ще се справя!

Избра една карта и се зачете в нея.

общински избори

Мистър Ричард Дж. Търни, социалист, най-добрият за вашия глас, участник в изборите за общински представител.

Мистър О'Конър беше нает от агент на Търни да агитира квартала за изборите, но тъй като времето беше неподходящо, книгите

щяха да се намокрят, той прекарваше по-голямата част от деня си пред камината в стаята на партията улица Уиклоу, заедно със стария пазач — Джак. Стояха там, докато нощта не се спуснеше над късия ден. Беше шести октомври, тъмно и студено навън. Прибра картите и си запали цигара. Пламъкът освети листото от бършлян на ревера на палтото му. Старецът го изгледа, после взе парче картон и се зае с огъня.

— А, да! — продължи той. — трудно е да отглеждаш деца. Кой би си помислил, че ще стане така! Пратих го на братството на християните и направих каквото мога за него, ама се научил да пие! Ех, опитах се да го направя свестен човек!

Бавно премести картите.

— А сега съм само един старец! Хванах пръчката и го бих до изнемога, както съм правил много пъти досега. Майката, знаеш, само го защитава...

— Това разваля децата! — каза Мистър О'Конър.

— Абе, сигурен съм в това. И най-нагло ти благодаря. Ама той ми хвана ръката, като видя, че не мога повече и ми ги наговори едни... Какво ще се случи сега със света, ако децата говорят така на бащите си?

— На колко години е?

— Деветнайсет!

— Защо не го накараш да работи нещо?

— Разбира се, след като свърши училище и ми се върна пиян аз му казах „Трябва да си намериш работа? Не мога да те издържам повече!“ Но това е най-лошото, пропива всичко, което заработи.

Мистър О'Конър кимна с глава в знак на съгласие, старецът замълча и се загледа в огъня. Някой отвори вратата на стаята и се провикна:

— Здравейте! Тук ли е събранието на фримасоните?

— Кой е? — питаш старецът.

— Защо стоите на тъмно? — питаш гласът.

— Ти ли си, Хинс? — попита Мистър О'Конър.

— Да! Какво правите в тоя мрак? — попита Мистър Хинс, поглеждайки към огъня.

Беше висок, строен, млад мъж със светлокави мустаци. Капчици дъжд се стичаха от шапката му, а яката на палтото му беше

изправена.

— Е, Мат, — обърна се към Мистър О'Конър. — как я караш?

Мистър О'Конър кимна с глава. Старецът оставил камината, донесе две свещи, запали ги от огъня и ги занесе до масата. Стаята се освети, но огънят изгуби красотата си. Стените бяха голи, имаше само списък на адресите на избирателите. По средата на стаята имаше масичка с натрупани листи хартия.

Мистър Хинс се загледа в камината и каза:

— Плати ли ти?

— Не още! — каза Мистър О'Конър. — Моля Бог да не ни забрави довечера!

Мистър Хинс се засмя.

— А, ще плати! Не се беспокой! — каза.

— Надявам се, да си знае работата! — каза Мистър О'Конър.

— Какво мислиш ти, Джак? — Мистър Хинс се обърна сатирично към стареца.

— Ми нищо, ама ще плати! Не е като другите нескопосници!

— Кои други? — каза Мистър Хинс.

— Колгън. — каза сконфузено старецът.

— То е щото Колган е работник, нали сам каза? Каква разлика между добрият честен зидар и митаря, ех? Не е ли по-правилно работниците да са в корпорацията, отколкото който и да било друг, а няма ли той повече право, отколкото всичките ония лъжци, които ти свалят шапка и те манипулират, както си искат. Не е ли така, Мат? — каза Мистър Хинс към Мистър О'Конър.

— Мисля, че си прав! — потвърди О'Конър.

— Онзи е прости честен човек, а не никакъв си блудолизец. Тук е като представител на работническата класа. А това приятелче, което те е наело, само иска да вземе работата на останалите.

— Разбира се, работническата класа трябва да си има представител. — каза старецът.

— Работниците... само бачкат, а нямат и половин пени в джоба! А те произвеждат благата! Не се стремят да намерят свястна дебела служба на синчетата, племенниците и братовчедите си. Работниците не щат да продадат честта на Дъблин на дявола, само за да се харесат на Германската монархия!

— Ама как? — каза старецът.

— Не знаеш ли, че са решили да поканят Едуард Рекс, другата година? Ще правим маанета на чуждия крал?

— А, не, нашето момче не го кани. — каза Мистър О'Конър. — Канят го националистите.

— Не, ли? Изчакай да видиш само! Познавам го, аз него! Хитрият Сладък Търни, нали?

— О, Боже! Може и да си прав, Джо! — каза Мистър О'Конър.
— Дано го хване спондилита!

Тримата замълчаха. Старецът загреба повече въглища. Мистър Хинс свали шапката си, захвърли я, свали си яката. На ревера му имаше лист бръшлян.

— Ако този човек беше жив, — каза той, сочейки към листа. — онзи нямаше и да си помисли да дойде!

— Така си е! — каза Мистър О'Конър.

— Тихо, Господ е с тях! — каза старецът. — Има живот там!

Настъпи тишина. После на вратата се появи малко човече с течащ нос и много студени уши. Стигна до камината, триейки ръце, като че искаше да запали огън с тях.

— Няма пари, момчета! — каза.

— Сядай, Мистър Хинчи! — каза старецът, като му предложи стол.

— О, недей, Джак, недей! — каза Мистър Хинчи.

Кимна на Мистър Хинс и седна на стола.

— Твоя ли е улица Онгиър? — пита към Мистър О'Конър.

— Да! — каза О'Конър, като се разтърси за меморандума.

— Ходи ли у Грим?

— Да!

— Ами, на каква позиция е?

— Не каза! Каза само „Няма да кажа на никого, за кого ще гласувам!“ Но мисля, че ще е за нас!

— Защо?

— Попита кои са номинирани, споменах името на Отец Бърк и...
мисля, че ще е за нас!

Мистър Хинчи започна да сумти и да търка ръцете си една в друга над огъня. После каза:

— За Бога, Джак, донеси малко въглища! Ще умрем от студ!

Старецът излезе от стаята.

— Няма да стане така! — каза Мистър Хинчи, поклащащи глава.
— Говорих с обущарчето и то каза „О, Мистър Хинчи, ако нещата потръгнат, няма да ви забравя, бъдете сигурен!“ Тъп малък глупак! Уха, как може да е друг?

— Какво ти казах, Мат! — каза Мистър Хинс. — Пак Хитрият Сладък Търни!

— А, хитър е, защото го направиха такъв! — каза Мистър Хинчи. А тези неговите малки свински очички не са за нищо дадени, я! Проклет да е! Няма ли най-сетне да си плати като мъж, вместо да ми казва „О, Мистър Хинчи, трябва да говоря със Мистър Фанинг... Имам доста пари“. Тъпо школско хлапе, да върви по дяволите! Мисля си, че е забравил времето, когато малкият му баща взе оня магазин II употреба на Мери Лейн.

— Наистина ли? — каза О'Конър.

— О, Боже, да! — каза Мистър Хинчи. — Не си ли чувал? И хората ходеха там неделя сутрин, преди да са отворени къщите, за да си купуват палта и гащи! Но малкият хитър баща на Хитреца Търни винаги криеше бутилка в ъгъла. Сега схвана ли? Ей откъде е излязъл онзи!

Старецът се върна с въглищата и ги сложи в огъня.

— А, прекрасно добротро! — каза Мистър О'Конър. — Как очаква да работим за него, като не ще да плаща!

— А, не мога да ти помогна! — каза Мистър Хинчи. — Очаквам, като се върна вкъщи, да намеря пристава в хола.

Мистър Хинс се засмя, стана от камината, повдигна рамене и се приготви да отпътува.

— Всичко ще е наред, като дойде Крал Еди! — каза. — Е момчета, махам се! До по-късно! Чao!

Излезе бавно от стаята. Нито Мистър Хинчи, нито останалите продумаха. Едва след като затвори вратата, Мистър О'Конър, загледан в камината каза:

— Чao, Джо!

Мистър Хинчи почака малко и после кимна към вратата.

— Кажи ми, какво доведе нашият стар приятел тук? Какво иска?

— Горкият Джо! — каза Мистър О'Конър, хвърляйки фаса в огъня. — Ядосан е! Както и ние самите!

Мистър Хинчи изсумтя, загледа се в огъня, ядосано, в знак на негласен протест.

— А сега да ти кажа моето лично мнение, — каза той. — Този мъж, според мен, е от другия лагер. Шпионин е на Колган, ако питаш! Ходи тук-таме, сумти и гледа докъде сме я докарали. Не подозират теб! Загря ли!

— Ах, момчето е свястно! — каза О'Конър.

— Баща му беше свестен, почтен, уважаван човек. — започна Мистър Хинчи. — Горкият стар Лари Хинс! Много добро е направил! Но се страхувам, че нашето приятелче не е 19 каратов диамант. Проклет да е, мога да разбера, ако някой е ядосан, но не мога да го разбера, когато лъже! Няма ли поне частица мъжество!

— От мен не получи „Добре дошъл“, като дойде! — каза старецът. — Нека си прави, каквото си ще в собственият лагер, ама не ѝ да идва тук и да сумти!

— Не знам! — каза Мистър О'Конър, замислено, докато изваждаше цигарите и тютюна. — Мисля, че е силен мъж! А и е умен, особено в писането! Спомняте ли си какво беше написал...

— Някои от онези дрънкачи и фениалисти са доста умни, ако това питаш! — каза Мистър Хинчи. — Искаш ли да ми знаеш мнението за всичките онези шутове? Знам си аз, че поне половината са на заплата към Двора!

— Кой ги знае! — каза старецът.

— Аз го знам този факт! — каза Мистър Хинчи. — Всичките са наемници на Двора... Не говоря за Хинс... Не! Проклети да са, той даже не знае за тази работа... Но има точно едно определено аристократче с остри очички, знаете, за кой патриот ви говоря!

Мистър О'Конър кимна.

— Да, той е дисидент, поддръжник на Майора, как пък не! Патриот по сърце! Това приятелче би продало страната си за четири пенса, без да му мигне окото и ще коленичи пред Божият кръст в знак на благодарност, че му е дал шанса да я продаде!

На вратата се почука.

— Влез! — каза Мистър Хинчи.

На вратата се появи персона, наподобяваща беден актьор или шут. Черните му дрехи бяха така изпънати по късото му тяло, че беше трудно да се разбере дали е свещеник или работник, защото яката на

палтото му беше повдигната нагоре, копчетата бяха скъсани, носеше кръгла шапка от твърд черен филц. Лицето му, покрито с капки дъжд, с жълти бузи, на които личаха червените петна на скулите. Изведнъж отвори гигантската си уста, в знак на объркване, и в същото време светлосините си очи, в знак на удоволствие и изненада.

— О, отец Кион! — скочи Мистър Хинчи. — Ти ли си? Ела!

— О, не, не, не! — каза отец Кион, като че ли говори на дете.

— Няма ли да влезеш и да седнеш?

— Не, не, не! — каза отчето, със сдържан, тих, кадифен глас. — Не искам да ви пречач! Търся Мистър Фанинг...

— Той е някъде из Блек Ийгъл! — каза Мистър Хинчи. — Но няма ли да дойдеш и да седнеш за малко?

— Не, не, благодаря! Имам малко работа. — каза отец Кион. — Благодаря много, наистина!

Спъна се на вратата. Мистър Хинчи взе едната свещ и тръгна с него надолу по стъпалата.

— О, ще се оправя! Обещавам!

— Но... стъпалата са толкова тъмни.

— Не, не, виждам... Благодаря, наистина!

— Добре ли си?

— Всичко е наред... благодаря!

Мистър Хинчи се върна със свещта и я оставил на масата. Седна отново до огъня. Възцари се тишина.

— Кажи ми, Джон... — започна Мистър О'Конър, палейки цигара.

— Хъм...

— Какъв е той, всъщност?

— Опитай с нещо по-простичко! — каза Хинчи.

— Ами, той и Фанинг ми изглеждат много гости... Често ходят в Каванаг, заедно. Свещеник ли е?

— Ммм, да! Надявам се! Мисля си, че е черната овца... Нямаме много такива, благодаря Богу! но имаме няколко... Той е злочест... по някакъв начин...

— И как е стигнал дотук?

— Друга мистерия!

— Работи ли в някакъв параклис, църква, институция или...

— Не! — каза Мистър Хинчи. — Мисля, че пътува по свое желание... Бог да ми прости, но си мисля, че е изпил поне дузина тъмни бири!

— Има ли нещо за пиене, тук? — попита О'Конър.

— Ох и аз съм жаден! — каза старецът.

— Питах онова обущарче поне три пъти, дали ще ни изпрати дузина тъмни бири. Попитах го и нас скоро, но той висеше на ъгъла с голям колет в ръка и се беше разговорил с Елдерман Кули.

— Защо не му напомни? — попита Мистър О'Конър.

— Не можех да им се меся в разговора, почаках докато ме види и казах: „За онзи малък проблем, за който си говорехме...“ „Всичко ще е наред, Мистър Хинчи“... мога да се закълна, че беше забравил!

— Става нещо с тия четиридесета. — замислено каза Мистър О'Конър. — Видях тримата заедно, заети с нещо, вчера, на ъгъла на улица Сифолк.

— Мисля, че знам на какво си играят! — каза Мистър Хинчи. — Трябва да играеш с общинските съветници, ако искаш да станеш кмет, да им дадеш парички! Те ще те направят кмет! О, Боже! Вече сериозно взех да се замислям, дали да не стана кмет! Какво мислите? Ставам ли за тази работа?

Мистър О'Конър се засмя.

— Толкова, колкото и да имаш пари да взимаш...

— Да излизам с колата от кметството, — каза Мистър Хинчи. — със всичките си телохранители, а Джак в колата пред мен, ех...

— Направи ме секретар, Джон!

— Да! А отец Кион ще ми е собственият свещеник! Ще сме си като семейство!

— Чудесно, Мистър Хинчи! — каза старецът, — Ти имаш подобър стил от ония! Един ден си говорих със стария Кийгън, портиера. „Е, харесваш ли новия си господар, Пат? — казах му аз. — Сега не работиш толкова, а?“ „Работа! — каза той. — Та той харесва да му вони на лой!“ И знаете ли какво ми каза? Сега, пред Бога ви казвам, не му вярвам!

— Какво?

— Каза ми „Какво ще си помислиш, ако ти кажа, че новият кмет на Дъблин, седи на масата на вечеря с чиния евтини пържоли? Това

живот на човек от висшата класа ли е?“ „Хъм... Хъм — казах аз. — кмет, а? Какъв човек ни ръководи?“

Някой почука на вратата, едно момче си провря главата.

— Кой е?

— От Блек Ийгъл! — каза момчето и сложи една торба на пода, чу се шум от бълскането на бутилки.

Старецът помогна на момчето да извади бутилките и да ги сложи на масата. После момчето взе торбата на рамо и пита:

— Бутилки?

— Какви бутилки?

— Няма ли да ни оставиш да ги изпием, първо? — пита Мистър Хинчи.

— Казаха ми да питам за бутилки?

— Върни се пак, утре! — каза старецът.

— На, момче! Върви при О'Фарел и кажи да ни даде тирбушон, кажи му, че е за Мистър Хинчи. Кажи му, че няма да чакаш! И остави тая торба, тук!

Момчето излезе. Мистър Хинчи протри ръце и каза:

— Е, не е чак толкова лош! Поне държи на думата си!

— Няма чаши! — каза старецът.

— О, няма проблем, Джак! — каза Мистър Хинчи. — Много свестни момчета и преди нас са пили от шишето!

— Е, това е по-добро от нищо! — каза О'Конър.

— Не е лошо момчето! Мисли той за нас, ама по неговия си начин!

Момчето се върна с тирбушона. Старецът отвори три бутилки и му върна тирбушона, но Хинчи се обърна към него:

— Искаш ли да пийнеш, момче?

— Ако може, сър!

Старецът отвори още една бутилка и му я подаде.

— На колко години си? — пита.

— На седемнайсет! — каза момчето.

И тъй като старецът не каза ни дума повече, то взе бутилката и рече към Мистър Хинчи:

— Благодаря Ви, сър! — изпи чашата, сложи бутилката на масата, изтри си устата с ръкав, после прибра тирбушона, на вратата каза нещо за довиждане и изчезна.

— Ей така се почва! — каза старецът.

— Клин клин избива! — каза Хинчи.

Старецът раздаде бутилките и мъжете пиха. После ги оставиха на камината и въздъхнаха с облекчение.

— Ами, мисля че свърших добра работа днес! — каза след кратка пауза Хинчи.

— Така ли е, Джон?

— Да, направих това онова на улица Доусън, аз и Крафтън. Между нас да си остане, Крафтън (свястно момче е), но не става за агитатор. Не може да каже и дума, дори на куче! Седеше и гледаше тълпата, докато аз говорех!

Двама мъже влязоха в стаята. Единият, много дебел, дотолкова, че имаше опасност сините му дрехи да се пръснат по шевовете. Имаше огромно лице, наподобяващо на млад бухал, огромни сини очи и посивели мустаци. Другият, доста по-млад и строен, беше с гладко избръснато лице. Носеше висока двойна яка и шапка.

— Здравей, Крафтън! — каза Хинчи. — Говорихме за вълка, а той...

— Откъде е този алкохол? — попита младият. — Да не сте издоили кравата?

— О, разбира се, Лионс забеляза първом пitiето! — засмя се О'Конър.

— Така ли се агитирало? — каза Мистър Лионс. — А ние с Крафтън седим на дъжда с тия листовки и събираме гласове, а?

— Защо, по дяволите, — каза Мистър Хинчи. — аз за 5 минути съм съbral повече, отколкото вие двамата за цяла седмица!

— Отвори две бутилки, Джак! — каза О'Конър.

— Ама как, нямаме тирбушон. — каза старецът.

— Чакай, чакай... — каза Мистър Хинчи. — Не сте ли виждали този номер?

Взе двете бутилки от масата и ги сложи на скарата на камината. После седна до огъня и гълтна още една гълтка от бутилката си. Мистър Лионс седна на ръба на масата, пусна шапката назад и започна да си клати краката.

— Коя е бутилката ми? — каза.

— Тази, хлапе! — каза Мистър Хинчи.

Мистър Крафтън седна на кутията и се загледа в другата бутилка на скарата. Мълчеше поради две причини. Първата, която беше достатъчна сама за себе си, беше, че нямаше какво да каже, втората беше, че преценяваше хората пред него. Беше агитатор за Уилкинс, от консервативната партия, но после оттеглиха кандидатурата си и избраха да гласуват за кандидата на националистите, той се присъедини към Търни.

След малко се чу „Пук“, мистър Лионс скочи от масата, взе бутилката и седна пак на масата.

— Точно им разказвах Крафтън, — започна Мистър Хинчи. — че събрахме доста гласове, днес.

— Кого? — попита Лионс.

— Ами, Паркс, Аткинсън, Уоркс на улица Даусън. Ех, старо момче е той, дърт консерватор! „Ама вашият кандидат не е ли националист?“ — питай. А аз: „Той е уважаван човек. Най-доброят от всички, които са управлявали тази страна. Добър данъкоплатец! Има просторни частни сгради в града, добър бизнес. Виден и уважаван гражданин, стар пазител на закона и досега не е принадлежал към никаква партия, ни от добrite, ни от лошите, независим!“ Ей такива му ги наговорих.

— И какво за визитата на Краля? — попита Лионс, като пи и премляска.

— Слушай какво, — каза Мистър Хинчи. — всичко, от което се нуждае тази страна е капитал. Визитата на Краля означава прилив на пари, пари в тази страна! А гражданите на Дъблин ще ги управляват, ще ги използват! Виж онези фабрики на кея, идиот такъв! Представи си какво ще стане с тази страна, ако само поразвием индустрията, мелниците, корабостроителниците, фабриките! Капитал, ето, от какво се нуждаем!

— Но, Джон! — каза Мистър О'Конър. — Защо да посрещаме Краля на Англия? Не може ли Парнел сам...

— Парнел е мъртъв! — каза Хинчи. — Сега това е начинът, който виждам. Сега това момче ще седне на трона, а старата му майка ще го пази, докато посивее. Той е човек на света, което означава, че ще ни е от полза. Добро момче е, ако ме питате, и няма нищо задно наум. Честичко си казва „Старецът никога не ходеше да види онези диви ирландци. Но заклевам се, аз ще отида и ще ги видя на какво

приличат.“ А нима ще го прогоним, след като идва с мир? Е? Не е ли така, Крафтън?

Крафтън кимна.

— Но въпреки всичко, сега, животът на Крал Едуард, знаете, не е... — мрънкаше Мистър Лионс.

— Миналото си е минало! — каза Хинчи. — Персонално го харесвам и му симпатизирам. Той е скитник, като теб и мен. Обича си грога, може да обича и сеното, стар спортсмен. По дяволите, не можем ли ние ирландците да играем честно?

— Дотук всичко е страховто! — каза Лионс. — Но я се замисли за случая с Парнел.

— В името на Бог, къде е връзката?

— Имам предвид, — започна Лионс. — че ние си имаме своите собствени идеали. Защо сега да приветстваме мъж като него? Мислиш ли, че след всичко, което се случи, Парнел може да ни води? И защо тогава, да се оставяме в ръцете на Едуард XVII?

— Сега е годишнината на Парнел! — каза Мистър О'Конър. — Не ни трябва чужда лоша кръв във вените. Днес всички го уважаваме, дори и консерваторите! — добави, обръщайки се към Крафтън.

Пук! Тапата изскочи и от бутилката на Крафтън, той скочи, отиде до огъня, после се върна на мястото си с бутилката и каза:

— Ние го уважаваме, защото беше истински джентълмен.

— Прав си, Крафтън. — каза Хинчи. — Той единствен се оправяше с гнездото змии... „Долу, кучета, долу, проклети да сте!“ Ей така се оправяше с тях! Хайде, Джо, влизай! — обрна се към Мистър Хинс, който се бе появил на вратата.

Мистър Хинс влезе бавно.

— Отвори още една бутилка, Джак! — викна Хинчи. — а, да! Бях забравил, че няма тирбушон. Дай ми, дай ми една и ще я сложа на огъня!

Старецът му подаде и той я сложи на скарата.

— Сядай, Джо! Таман си говорехме за Шефа! — каза О'Конър.

— Ай, ай! — обади се Мистър Хинчи.

Мистър Хинс седна до Лионс, но не продума.

— Той е един от тях! — каза Хинчи, — От тези, които са го изоставили. О, ще ти кажа Джо! Не! Застани пред Господ, като мъж!

— О, Джо! — каза изведенъж Мистър О'Конър. — Дай ни, онова което написа! Спомняш ли си? В теб ли е?

— О, да! — каза Хинчи. — Дай ни го! Чувал ли си това, Крафтън? Чуй това, прекрасно нещо...

— Хайде! Давай, Джо! — каза О'Конър.

Изглежда Мистър Хинс не се сети веднага, за това за което говореха. Но след малко каза:

— О, онова е... То е старо... вече...

— Остави това, човече! — каза О'Конър.

— Тихо, тихо! Давай! — каза Хинчи.

Мистър Хинс се поколеба. После в тишината свали шапката си, оставил я на масата и стана. Явно репетираше наум. След доста дълга пауза, започна:

СМЪРТТА НА ПАРНЕЛ.

6 ОКТОМВРИ 1891

Прочисти си гърлото, покашля се веднъж-дваж и започна да рецитира.

Мъртъв е! Нашият некоронован крал е мъртъв.

О, Ирландия, скърби, жалей...

За него бие камбаната така свирепо,

А двуличните закони правят

Лежи убит от страхливци и крадци

Издигнат от калта до слава

А ирландските надежди, ирландските мечти

Загинаха на монархическата клада.

В палатите, в колибите, в кошарите

Ирландското сърце, където е

Е пълно с скръб, че него веч го няма

Той бе написал съдбата й.

*Но Ирландия ще го покрие с слава
Зеленото знаме ще се развява
Държавниците, бардовете, войниците растат
Пред нациите на Светът.*

*Той мечтаеше (о, само мечтаеше)
За Свобода, но се стремеше
Да сграбчи своя идол, страст
Но разделиха го от любовта.*

*Срам за вас, страхливици, подлеци
Убихте го, о загуба!
Предадохте го на тълпата грозна
От глупави свещеници, тълпа...*

*Нека винаги срама ви гони
Паметта на истинския нека
Че оскверниха неговото име
На онзи, който живя с чест.*

*Той падна като истински герой
Благородник до последния си дъх
Смъртта сега събра го с тях
Героите на Ирландия от миналото.*

*Ни звук да не руши съня му!
Ирландия духът му ще издигне
Нагоре като феникс в пламъци
Ще разкъса тъмнината в онзи ден.*

*Денят на свободата
И в този ден Ирландия ще бъде
И всички ще се радват и летят
Една скръб само ще остане — Памет за Парнел.*

Мистър Хинс седна на ръба на масата. Като свърши последва тишина и после бум от аплодисменти — дори Мистър Лионс ръкопляскаше. После всеки пи от бутилката си.

Пук! Отхвръкна тапата на бутилката на Хинс, но той седеше умислен на масата и не чу.

— Добър човек си, Джо! — каза О'Конър, измъквайки кутия с тютюна.

— Е, какво ще кажеш за това, Крафтън? — извика Мистър Хинчи. — Прекрасно е, нали?

Мистър Крафтън каза, че било много добре написано.

МАЙКА

Мистър Холохан, асистент секретар на Ирландското Абу Общество, се разхождаше вече цял месец в сред улиците на Дъблин, носеше стари хартийки, реклами за серията от концерти. Куцаше с единия крак, приятелите му го наричаха Подскачащия Холохан. Разхождаше се постоянно, седеше с часове по тъглите, правеше си съответните изводи, но в края винаги Мистър Керни решаваше нещата.

Мис Девлин стана Мисис Керни. Беше учила в манастир за момичета от висшата класа, знаеше френски и разбираше от музика. По природа беше плаха и имаше малко приятелки от училище. На възраст за женитба беше представена в много домове на висшето общество, където всички се възхищаваха на безупречните ѝ маниери и свиренето ѝ. Седеше в сред студената висша класа и чакаше някой ухажор да ѝ се поклони и да ѝ предложи брилянтен живот. Но срещаше все обикновени младежи, които не окуражаваше, утешаваше се тайно с турски сладкиши. Обаче, в един момент прескочи границите и почна да губи приятелите си, взеха да се разказват какви ли не слухове по неин адрес. Затвори им устите, като се омъжи за Мистър Керни, фабрикант на обувки на кея в Ормонд.

Беше много по-възрастен от нея. Гласът му, вечно сериозен, отиваше на голямата му кафява брада. Още първата година от брачния живот, Мисис Керни разбра, че по-добре да имаш такъв мъж до себе си, отколкото празен романтик, но така и не можа да се откаже от романтичните си възгледи. Беше трезв, пестелив и изключително религиозен, ходеше всеки петък до олтара, понякога с нея, понякога сам. Не се опитваше да я отчужди от вярата ѝ и му беше добра съпруга. На някакво събиране в някаква странна къща, тя повдигна вежди пренебрежително, той застана пред нея, прокашля се, тя хвърли пухеният юрган в краката му и получи шамар. От друга страна, той беше образец за баща. Внасяше малки суми ежеседмично в клуба, така обезпечаваше зестра от около сто лири за всяка на двете си дъщери, като станеха на двайсет и четири. Изпрати по-голямата Кетлин в

манастир, за да учи френски и музика, после ѝ плати таксата в Академията. Всеки юли, Мисис Керни намираше случай да каже:

— Милият ми мъж, всяка година ни праша на Скалите за няколко седмици.

Не бяха Скали, ами на сивите камъни.

Когато започна ирландската революция, Мисис Керни реши да се заеме с името на дъщеря си и доведе ирландски учител вкъщи. Оттогава Кетлин и сестра ѝ изпращаха ирландски пощенски картички на приятелките си и получаваха такива. Неделите Мисис Керни и семейството ѝ посещаваха малката протестантска църква, тълпа се насьбираше пред католическата катедрала. Те бяха приятели на семейство Керни — музиканти, националисти, а когато играеха на карти или бъбреха си стискаха ръце, смееха се и си казваха „Довиждане“ на ирландски. Скоро хората започнаха да говорят за Мис Кетлин Керни. Казваха, че е много добра в музиката, че е добро момиче и още повече, че вярвала в развитието на езика. Мисис Керни се радваше на това, не се изненада дори, когато дойде Мистър Холохан и предложи на дъщеря ѝ да акомпанира на четирите големи концерта, които Обществото искаше да даде в Старите концертни зали. Заведе го в хола, накара го да седне и донесе каната и големия сребърен поднос с бисквити. Разказа ѝ за начинанието, съветва я и я разубеждава. Накрая сключиха договор, Кетлин щеше да получи осем гвинеи за участието си в четирите концерта.

Мистър Холохан беше новак в сметките и особено в подредбата на програмите, така че Мисис Керни трябваше да му помогне. Имаше тakt. Знаеше кои артисти да напише с големи букви, кои с малък шрифт. Знаеше, че големият тенор не бива да бъде след комичния репертоар на Мистър Мийд. За да разнообразява публиката слагаше старите известни произведения сред новите. Всеки ден Холохан я търсеше за съвет. Тя беше винаги приветлива и готова да даде съвет, непретенциозен, наистина. Казваше:

— А, сега си помогнете, Мистър Холохан.

И докато той си помагаше сам, тя добавяше:

— Не се страхувайте, само не се страхувайте от това!

И потръгваше. Мисис Керни купи прекрасна светлорозова коприна за роклята на Кетлин. Струваше малко повече от обичайното, но си заслужаваше. Купи дузина билети от по два шилинга за

приятелите си, които иначе не биха отишли на концертите. Нищо не забрави и благодарение на нея нещата, които трябваше да бъдат направени, бяха направени.

Концертите бяха намислени за сряда, четвъртък, петък и събота. Тя пристигна с дъщеря си в Концертните зали в сряда вечерта и не хареса това, което видя. Група младежи със значки на палтата си седяха някак глупаво във вестибиула, нито един с вечерно облекло. Прекоси групата с дъщеря си и още от пръв поглед се убеди в глупостта на стюардите. Първом си помисли, че е объркала часа. Но уви, не беше, беше осем без двайсет.

В съблекалнята зад сцената, беше представена на секретаря на Обществото — Мистър Фитцпатрик. Усмихна се и му протегна ръка. Беше слаб човечец с бяло лице. Забеляза, че носи кафявата си шапка, небрежно килната на една страна, имаше слаб акцент. Носеше програмата в ръката си и докато разговаряше с нея прегънава единия край. Изглежда беше леко объркан. Всяка минута Мистър Холохан сновеше от сцената до съблекалнята и обратно. Музикантите говорели нервно, гледали се от време на време в огледалата, репетирали музиката. Станало вече девет и половина и зрителите недоволствали, че не са започнали концерта. Мистър Фитцпатрик отишъл, засмял се тъпко и казал:

— Е, дами и господа, предполагам, че трябва да започнем.

Мисис Керни се замисли за лошото начало, обърна с към дъщеря си и каза:

— Готова ли си, скъпа?

Намери сгоден случай, извика Мистър Холохан на страна и го попита какво значи това. Мистър Холохан не разбра. Каза само, че Комитетът е направил сериозна грешка, като е решил да даде цели четири концерта, били твърде много.

— Ами музикантите, — каза Мисис Керни. — Да! Разбира се, че ще дадат най-доброто от себе си, но те наистина не са добри!

Мистър Холохан се съгласи с това, че не са добри, но каза, че Комитетът е решил да даде трите първи концерта, като запази най-доброто за последния. Мисис Керни не каза нищо, но тъй като посредствените музиканти се редяха един след друг, публиката намаляваше все повече и повече, тя започна да се замисля дали си е струвало въобще да се занимава с тази работа. Имаше нещо, което

определенено я дразнеше, а празната усмивка на Фитцпатрик я вбеси. Не каза нищо, само почака, за да види какъв ще е краят. Концертът свърши преди дсет и всички си тръгнаха бързо.

В четвъртък вечерта концертът беше по-добре приет, но Мисис Керни забеляза, че цялата зала беше пълна с хартийки. Публиката се държа непристойно, всички бяха в неофициални облекла.

Мистър Фитцпатрик изглежда се забавляваше и въобще не забеляза, колко отвратена е от държанието му Мисис Керни. Стоеше на края на сцената и от време на време размахваше шапка, поздравявайки двама свои приятели на балкона. В края на вечерта Мисис Керни разбра, че комитетът е решил да отмени петъчният концерт и че правеха всичко възможно, за да напълнят залата в събота. Като чу това, тя извика Мистър Холохан навън. Задържа го, докато носеше лимонада на някаква млада дама и го пита дали чутото е истина. Да, истина било!

— Но разбира се, това не променя договора нали? — каза тя. — Договорът е за четири концерта.

Мистър Холохан изглежда бързаше, посъветва я да говори с Мистър Фитцпатрик. Мисис Керни започна да се страхува. Извика Мистър Фитцпатрик насаме и му каза, че след като дъщеря ѝ е наета за четири концерта, трябва да ѝ се плати за четири, независимо колко концерта дава Обществото. Мистър Фитцпатрик не схвана бързо проблема, изглежда се опита да избяга от отговорност и каза, че ще обсъди проблема в комитета. Бузите на Мисис Керни се зачервиха от гняв и попита през зъби:

— А, кой е комитета, моля?

Разбра, че този начин на държане не отива на една дама и замълча.

Комитетът изпрати доста малки момченца из главните улици на Дъблин още петък сутринта с по връзка билети, с доста шумни реклами с имената на най-обичаните музиканти за концерта в събота вечер. Мисис Керни се беше поуспокоила малко, но все още мислеше да каже на съпруга си от какво се опасява. Той я изслуша внимателно и каза, че би било най-добре да я придружи на концерта. Тя се съгласи. Уважаваше съпруга си, тъй както и Централната пощенска станция, като нещо стабилно, голямо и трайно, мислеше, че знае много малко от

истинските му възможности и знаеше вътрешно, че е истински мъж. Зарадва се, че е предложил да отиде с нея. Планът ѝ проработи.

Дойде нощта на големия концерт. Мисис Керни, под ръка със съпруга и дъщерята пристигнаха 45 минути преди началото. За нещастие навън валеше. Мисис Керни остави дрехите и нотите на дъщеря си в ръцете на своя съпруг и замина да търси Мистър Холохан и Фитцпатрик. Не можа да ги намери. Попита стюардите дали няма някой член на Комитета и след доста време ѝ доведоха една малка женица — Мис Берн, на която Мисис Керни обясни, че иска да види един от секретарите. Мис Берн каза, че ги очаква всеки момент и попита какво може да направи за госпожата. Мисис Керни погледна старото сбръчкано лице, пълно с истинност и ентузиазъм и отговори:

— Не, благодаря!

Женичката каза, че се надявала да си изкарат добре. Погледна към дъждъ, меланхолията измести ентузиазма ѝ и каза:

— Ах, ами! Ще дадем най-доброто от себе си, Бог знае!

Мисис Керни се върна в съблекалнята.

Музикантите бяха дошли. Баса и тенора също. Басът, Мистър Дуган, беше строен младеж с поддържани черни мустаци. Беше син на портиера на операта в града и още като малък басираше. Беше се издигнал до първокласен музикант от нищото. Беше пял в Гранд Опера.

Една нощ дори беше заменил болният главен бас, изпя арията на краля в операта Маритана в Кралския театър. Изпя я с чувство и сила и беше много добре приет от публиката, но развали всичко като си обърса носа с ръкава веднъж-два пъти. Беше твърде скромен и говореше малко. Казваше вашият толкова тихо, че никой не можеше да чуе, пиеше само мляко, за да си пази гласа. Мистър Бел, вторият тенор, малък рус човечец, се състезаваше ежегодно за наградата на Фейс Цеол. На четвъртото си представяне бе взел бронз. Беше извънредно нервен и извънредно завистлив към другите тенори, но прикриваше тази невротична завист под покривалото на приятелството. По-този начин като че ли показваше на хората, каква мъка е всеки концерт за него самия. И затова отиде при Мистър Дуган, за да го питат:

— И ти ли си в играта?

— Да! — каза Мистър Дуган.

После Мистър Бел се засмя съзаклятнически и протегна ръка.

— Хайде да се здрависаме!

Мисис Керни заобиколи двамата младежи и отиде да виси сцената. Местата бяха претъпкани, приятен шум бе обхванал аудиторията. Тя се върна при съпруга си. Започнаха частен разговор. Темата беше очевидно основно за Кетлин, тъй като и двамата я поглеждаха от време на време, докато разговаряше с нейна приятелка, националистка и контраалт. В стаята се разхождаше самотно една непозната с бледо лице. Жената носеше избеляла синя рокля върху мършавото си тяло. Някой каза, че тя е Мадам Глин, сопрано.

— Чудя се откъде са я изкопали! — каза Кетлин на Мис Хили. — Никога не съм я чувала.

Мис Хили трябваше да се усмихне. Тогава в стаята нахлу Мистър Холохан и двете го попитаха, коя е дамата. Каза, че е Мадам Глин от Лондон. Мадам Глин седеше вътре срещу нотите и от време на време поглеждаше настрани. В сянката избелялата ѝ рокля не се виждаше добре, но пък лечеше странната ѝ яка. Шумът в залата се усили. Първият тенор и баритонът пристигнаха заедно. И двамата бяха добре облечени, изльчваха самодоволство и предизвикваха завист всред останалите.

Мисис Керни заведе дъщеря си при тях и ги заговори приятелски. Искаше да ги предразположи, опитваше се да бъде учтива, но очите ѝ следваха куцукането на Мистър Холохан. Освободи се и го последва.

— Мистър Холохан, бих желала да поговоря с вас за момент.

Скриха се в коридора и тя попита, кога ще бъде платено на дъщеря ѝ. Мистър Холохан каза, че Мистър Фитцпатрик има грижата за това. Мисис Керни каза, че не знае нищо за Мистър Фитцпатрик. Каза, че дъщеря ѝ е била повикана за сумата от осем гвинеи и трябва да ѝ бъде платено. Мистър Холохан каза, че това не е негова работа.

— А защо да не е ваша работа? — попита Мисис Керни. — Не я ли извикахте вие, не ѝ ли донесохте вие договора? Но след като не е ваша работа, става моя работа и ще я видим тази работа!

— По-добре говорете за това с Мистър Фитцпатрик.

— Не знам нищо за Фитцпатрик! — повтори Мисис Керни. — Имам договор и настоявам да бъде изпълнен.

Отиде в съблекалнята, бузите ѝ бяха зачервени. Усещаше се живот в стаята. Двама във вечерни облекла седяха до камината и

говореха доста фамилиарно с Мис Хили и баритона. Това бяха известен фримасон и Мистър О'Медън Бърк. Първият беше дошъл, за да се извини, че не може да гледа концерта, тъй като трябва да присъства на лекцията на американски свещеник в Масонската Ложа. Беше сивокос мъж с топъл глас и изискани маниери. От запалената цигара в ръката му се носеше аромат на качествен тютюн. Изглежда не обичаше концертите, защото го отегчаваха, стоеше свит до камината. Пред него беше Мис Хили, която разговаряше и се смееше доста шумно. Беше достатъчно възрастен, за да всява респект, но достатъчно млад по дух. Долавяше аромата, топлината и прелестите на тялото ѝ. Усещаше как въздухът кара гърдите ѝ да се повдигат и спадат, оценяваше топлината и аромата ѝ. Но вече трябваше да тръгва и изглежда съжаляваше. Каза, визирачки Мистър Холохан:

— О'Медън Бърк ще напише бележката и аз ще я погледна.
— Благодаря Ви, Мистър Хендрик! — каза Холохан. — Знам, че ще я видите. А сега искате ли да видите нещо, преди да тръгнете?
— Нищо против!

Двамата мъже тръгнаха по криволичещите коридори и се качиха по тъмните стълби до една изолирана стая, където един от стюардите беше отворил няколко бутилки за малкото джентълмени вътре. Един от тях беше Мистър О'Медън Бърк, който бе открил стаята почти инстинктивно. Беше учив възрастен човек, който подпираше тялото си, когато почиваше, с огромен копринен чадър. Странното му западно име беше като морален чадър над финансовите му проблеми. Уважаваха го.

Докато Мистър Холохан представяше фримасона, Мисис Керни говореше толкова високо на мъжа си, че той я помоли да снижи малко тона. Разговорът нажежи обстановката в стаята. Мистър Бел беше готов, но акомпанистът не подаде знак. Очевидно нещо не беше наред. Мисис Керни го изгледа и каза нещо в ухото на Кетлин. От залата се чуха насырчения, ръкопляскания и тропане на крака. Първият тенор, баритонът и Мис Хили чакаха притихнали, но нервите на Мистър Бел бяха опънати до скъсване. Той смяташе, че публиката може да си помисли, че е закъснял.

Мистър О'Медън Бърк и Холохан влязоха. На мига Мистър Холоханолови проблема. Отиде до Мисис Керни и ѝ каза нещо

настоятелно. Докато разговаряха шумът в залата се усили. Мистър Холохан почевеня. Говореше високо, но Мисис Керни каза:

— Не иска да свири! Иска си осемте гвинеи.

Мистър Холохан погледна объркано към залата, чуваха се ръкопляскания и тропания. Той се помоли на Мисис Керни и на Кетлин. Мистър Керни продължи да почесва брадата си, Кетлин гледаше надолу, мърдаше тока на обувката си, не беше неин проблем. Мисис Керни повтори:

— Няма да започне, докато не си получи парите.

След разменените бързи реплики, Мистър Холохан закуцука. В залата се възцари тишина. Когато тази тишина стана почти болезнена Мисис Хили каза на баритона:

— Виждали ли сте Мисис Кампел, тази седмица?

Не я бил виждал, но му били казали, че е добре. Разговорът не продължи. Първият тенор наклони глава и започна да брои дупките по колана на кръста си. От време на време всички пращаха погледи на Мисис Керни.

Залата избухна, когато Мистър Фитцпатрик и пребледнелият Мистър Холохан нахлуха. Ръкоплясканията бяха придружени с неясен шепот. Мистър Фитцпатрик държеше няколко банкноти в ръка. Отброя четири в ръката на Мисис Керни и каза, че останалите ще й бъдат дадени в почивката. Мисис Керни каза:

— Липсват още четири шилинга!

Но Кетлин прибра полата си и каза „Сега, Мистър Бел!“, който трепереше като трепетлика. Певецът и тя излязоха заедно. Шумът в залата замря. След пауза от няколко секунди се чу пианото.

Първата част на концерта мина прекрасно, с изключение на партитурата на Мадам Глин. Горката изпя Киларне, с толкова треперещ, задъхващ се глас, с безумно остаряла интонация и произношение, за които като че ли вярваше, че допринасят за елегантността на изпълнението. Изглеждаше, като че ли излиза от стар гардероб, а публиката я направи за смях. Първият тенор и контраалта изправиха залата на крака. Кетлин изсвири няколко стари ирландски мелодии, които бяха приветствани много добре. Първата част на концерта беше закрита с патриотичния рецитал на една млада дама, която участваше в аматъорска театрална група.

През цялото време цареше небивало вълнение в съблекалнята. В единият ъгъл се бяха събрали Мистър Холохан, Мистър Фитцпатрик, Мис Берн, двама стюарди, баритона, баса и Мистър О'Медън Бърк, който каза, че това е най-скандалният концерт, на който е присъствал. Кариерата на Мис Кетлин Керни щяла да бъде съсипана в Дъблин след това. Баритонът бе запитан, какво мисли за нейния договор. Не пожела да каже каквото и да било по въпроса. На него му били платили и искал да е в мир с тези мъже. Обаче, смятал, че Мисис Керни трябвало да се разбере с музикантите. Стюардите и секретарите разговаряха, какво ще стане след паузата.

— Съгласен съм с Мис Берн! Не трябва да ѝ плащаме! — каза Мистър О'Медън Бърк.

На другият ъгъл бяха Мисис Керни, съпруга ѝ, Мистър Бел, Мис Хили и младата жена, която прочете рецитала. Мисис Керни каза, че Комитетът се е държал скандално с нейната особа. Не смятала да създава скандали и не искала много, а ето как ѝ с отплащали. Мислели си, че насреща си имат само едно момиче и че могат да правят каквото си искат. Но тя щяла да им покаже, че грешат. Мислели си, че не могат да я третират като мъж. Щяла да им покаже, че ѝ момичето има права, не можели да я правят на глупачка. Ако не ѝ платели щяла да накара цял Дъблин да разбере. Разбира се, съжалявала, че това се е отразило на музикантите. Но какво друго можела да направи? Апелира към втория тенор, но той ѝ каза, че не може да очаква да се отнасят добре с нея. После се обърна към Мис Хили. Мис Хили искала да се присъедини към другия лагер, но не можела, тъй като била приятелка на Кетлин и често посещавала дома на семейство Керни.

Когато свърши първата част, Мистър Фитцпатрик и Мистър Холохан казаха на Мисис Керни, че останалите четири гвинеи ще ѝ бъдат платени след срещата на комитета в четвъртък, а ако дъщеря ѝ откаже да свири на втората част, Комитетът ще счете, че е развалила договора и няма да ѝ плати.

— Не съм виждала никакъв Комитет! — каза Мисис Керни. — Моята дъщеря има договор. Или ще си получи четирите гвинеи сега или ѝ кракът ѝ няма да стъпи на сцената.

— Изненадан съм от държанието Ви, Мисис Керни! — каза Мистър Холохан. — Никога не съм очаквал такова нещо от Вас!

— А по какъв начин се държите вие с мен? — попита Мисис Керни.

По лицето ѝ се четеше гняв, изглеждаше като човек, който може да разкъса врага си с ръце.

— Само си искам правата! — каза тя.

— Все пак трябва да имате някакъв усет за благоприличие! — каза Мистър Холохан.

— Трябва ли, наистина?... А когато попитах, дали ще бъде платено на дъщеря ми така ѝ не получих цивилизован отговор!

Поклати глава и изрепетира:

— Трябва да говорите със секретаря! Не е моя работа! Аз съм голям човек и знам как да ви пилея времето, о знам!

— Мислех, че сте дама! — каза Мистър Холохан и ѝ обрна гръб.

Договорът на Мисис Керни бе порицан от всички, съгласиха се, че Комитетът е бил прав. Тя застана на вратата, позеленяла от гняв, спорейки със съпруга и дъщеря си. Чакаше да дойде време за втората част, с надеждата да я потърсят. Но Мис Хили се съгласи да изsviri един от двата акомпанимента. Мисис Керни трябваше да пропусне баритона и новата пианистка до сцената. Тя постоя за момент като камък на мястото си, докато първите ноти на песента докоснаха ушите ѝ. После взе мантията на дъщеря си и каза на съпруга си:

— Хвани такси!

Излезе. Мисис Керни сложи мантията на гърба на дъщеря си и го последва. Спра се на вратата и каза в лицето на Холохан:

— Все още не съм свършила с теб!

— Но аз съм! — каза Холохан.

Кетлин последва смилено майка си. Мистър Холохан се заразхожда из стаята, за да се успокои.

— Тя е прекрасна! Просто прекрасна!

— Направи това, което трябваше да се направи, Холохан! — каза Мистър О'Медън Бърк, сочейки с чадъра си в знак на одобрение.

ГРАЦИЯ

Двамата, които бяха в тоалетната по това време, се опитаха да го измъкнат, той беше безпомощен. Лежеше на пода, пред стъпалата, по които беше паднал. Успяха да го обърнат. Шапката му беше на около три ярда, дрехите му бяха обрали мръсотията и нечистотиите по пода, лицето му-също. Очите му бяха затворени, дишаше трудно. Тънка вада кръв течеше от ъгълчето на устата му.

Двамата джентълмени и един сервайор го качиха по стълбите и го оставиха да лежи на пода на бара. След две минути около него се оформи кръг от любопитни зяпачи. Управлятелят на бара заразпитва присъстващите, дали някой не знае кой е той и кой е бил с него. Никой не го познаваше, но един от сервайорите каза, че е сервиран на джентълмена ром.

— Сам ли беше?

— Не, сър! Имаше още двама джентълмени с него!

— Къде са те?

Никой не знаеше.

— Дайте му въздух! Зле е!

Пръстенът около него се разпръсна и пак се върна като ластик. Голямо тъмно петно кръв се стелеше на пода до главата му. Управляителят се уплаши от сивотата на лицето на падналия и изпрати за полицай.

Яката му беше закопчана додир. За момент отвори очи, после ги затвори отново. Един от джентълмените, които го донесоха, му сложи мръсната копринена шапка на главата. Управляителят попита отново, дали някой не познава мъжа и къде са приятелите му. Вратата на бара се отвори и влезе полицай. Тълпата се оттегли в единния ъгъл на заведението, всички се стараеха да гледат към чашите на бара. Управляителят започна да докладва, каквото знаеше. Полицаят, млад мъж, с дебело тромаво тяло, стоеше и слушаше. Движеше бавно главата си наляво — надясно и от време на време поглеждаше към тялото на пода, като че се чувстваше жертва на някаква измама. После

свали ръкавиците си, извади малка книжка от джоба си, извади ѝ химикал и бе готов да записва. Попита на явен провинциален акцент:

— Кой е човека? Име, адрес?

Един младеж, в колоездачески костюм си прочисти пътя всред зяпачите. Клекна до падналия и помоли за вода. Полицаят също клекна. Младежът прости кръвта от устата на мъжа и помоли за бренди. Полицаят повтори автоматично, един сервитьор донесе чаша. Вкараха брендито в гърлото на пострадалия. След няколко секунди отвори очи и се огледа. Видя тълпата, осъзна положението и се опита да стане на крака.

— По-добре ли сте сега? — попита младежът в колоездаческото облекло.

— Нищо ми няма! — каза ударенияят.

Помогнаха му да стъпи на краката си. Управителят спомена нещо за болница и един от зяпачите даде съвет. Шапката беше поставена а главата на мъжа. Полицаят попита:

— Къде живеете?

Мъжът не отговори. Започна да навива краищата на мустаците си. Започна да си припомня какво му се бе случило. Не било нищо, само лек инцидент. Говореше доста гърлено.

— Къде живеете? — попита отново полицаят.

Мъжът помоли да му извикат такси. Висок пъргав слабоват човек, с дълго жълто палто, излезе от другия ъгъл на стаята. Като съзря човека извика:

— Здрави, Том, стари приятелю! Какъв е проблема?

— Нищо ми няма!

Новодошлия огледа човека пред себе си и се обърна към полицията:

— Всичко е наред, полицай! Ще го изпратя у тях!

Полицаят докосна каскета си и каза:

— Добре, Мистър Пауър!

— Хайде, Том! Нямаш нищо счупено! Какво! Можеш ли да вървиш?

Младият мъж го подхвани под ръка и тълпата се раздели.

— Как успя да се замесиш в това? — попита Мистър Пауър.

— Джентълменът падна по стълбите. — каза младият мъж.

— Благодаря ви мно'о, сър! — каза пострадалият.

— За нищо...

— ... и имаме малко...

— Не сега, не сега!

Тримата напуснаха бара, а зяпачите се скучиха на вратата. Управителят заведе полицаят до мястото на инцидента. Единодушно решиха, че най-вероятно джентълменът се е подхълзнал. Останалите се върнаха по местата си, а слугата бе изпратен да почисти следите от кръв.

Излизайки на улица Графтън, Мистър Пауър подсвирна. Пострадалият повтори отново:

— Много Ви благодаря, сър. Надявам се да се срещнем отново. Казвам се Кернан.

Шока и болката го бяха поотрезвили.

— За нищо! — каза младият мъж.

Стиснаха си ръце. Мистър Кернан бе вкаран в колата и докато Мистър Пауър даваше адреса на шофьора, пострадалият отново благодари на младежа и го покани да пият по нещо заедно.

— Друг път! — каза той.

Колата излезе по улица Уестморланд. Минаха покрай Баласт офис, часовникът показваше девет и половина. Духаше силен източен вятър откъм реката. Мистър Кернан започна да идва на себе си. Приятелят му го попита как е станало всичко това.

— Не мога... не мога да кажа. Езикът ми е наранен.

— Дай да видя!

Обърна се и погледна към устата на Кернан, но не се виждаше нищо. Запали клечка кибрит и пак се взря. При движението на колата пламъкът трепереше. Долните зъби и венците бяха покрити със засъхнала кръв, част от езика беше прехапана и откъсната.

— Лошо! — каза Мистър Пауър.

— Нищо не е! — каза кенан, затваряйки устата си и обвивайки се с яката на палтото.

Мистър Кернан беше търговски посредник от старата школа. Никога не излизаше навън без копринена шапка и обувки в един десен с дрехите. Движеше се с грацията на изисканите мъже на старите времена. Следваше традицията на Наполеон и големия Блекуайт, чиято памет тачеше като легенда. Модерният бизнес го докосваше дотолкова, че да основе собствен офис на улица Кроу, с тъмни прозорци и табела

с адреса и професията му — Лондон, Търговски посредник. На камината в офиса имаше цял батальон оловни войници, на масата — четири пет китайски чаши, пълни с черен чай. От тях опитваше чая. Отпиваше, оставяше глътката в устата си, опитваше я с езика и небцето си. После преценяваше.

Мистър Пауър, доста по-млад, работеше в офиса на Кралската Ирландска Полиция в Дъблин. Той разширяваше социалните си контакти, за разлика от приятеля си, който като че ли стараеше да ги намали до минимум, което се дължеше на факта, че приятелите, които го познаваха във върховите му успехи, все още изучаваха харектара му. Мистър Пауър беше един от онези. Беше елегантен млад мъж.

Колата спря пред малка къща на улица Гласневин, Мистър Кернан бе подпомогнат до вкъщи. Съпругата му го настани в леглото, докато Мистър Пауър питаше децата как е в училищте, долу в кухнята. Децата — две момичета и едно момче бяха наясно за безпомощността на баща си и липсата на майка си. Пожелаха да се качат на конче на гърба му. Беше изненадан от държанието им и от странният им акцент и се замисли. Мисис Кернан влезе в кухнята, крещейки:

— Каква гледка само! Ох, той ще се убие някой ден и това ще е то щастливият му край! Не е спрятал да се налива от петък.

Мистър Пауър беше достатъчно внимателен, за да ѝ обясни, че не е по негова вина, че той просто е присъствал на ужасната сцена. Мисис Кернан се досети откъде го познава и каза:

— О, не трябва да ми казвате това. Знам, че сте му приятел, за разлика от другите, с които се влачи. Те са му приятели само докато има пари в джоба и го държат далече от жена му и семейството. Прекрасни приятели, няма що! С кого беше тази вечер, искам да знам?

Мистър Пауър поклати глава и не каза нищо.

— Толкова съжалявам! — продължи тя. — Толкова съжалявам, че не мога да ви почерпя с нещо. Ако почакате минутка, ще взема нещо от Фогарти на ъгъла.

Мистър Пауър стана.

— Чакахме да донесе вкъщи пари. Изглежда никога не мисли за дома си.

— О, Мисис Кернан, ще се опитаме да го променим. Ще обърне друга страница. Ще говоря с Мартин. Той е човек. Ще дойдем скоро и ще поговорим.

Тя го изпрати до вратата. Таксиджията чакаше на стълбите и потъркваше ръце, за да се стопли.

— Благодаря ви, че го доведохте вкъщи.

— За нищо! — каза Пауър.

Качи се в колата, размаха шапка и каза:

— Ще го направим нов човек! Лека нощ, Мисис Кернан.

Мисис Кернан проследи колата с очи, докато не се изгуби от поглед. После се отказа, влезе в къщата и започна да изпразва джобовете на мъжа си.

Беше силна практична жена, на средна възраст. Наскоро празнуваха сребърна сватба, тогава се запозна с Мистър Пауър. В миналото, докато я ухажваше, тя смяташе Мистър Кернан за негалантен човек, искаше да избяга от собствената си сватба, после се върна като се замисли как ще крачи по небето и звездите в църквата на Сандимаунт, до елегантния мъж, облечен в фрак, с копринена шапка в ръка. Само след три седмици се умори от съпружеския живот. А покъсно, когато реши, че вече не може да го търпи, стана майка. На двадесет и пет вече се справяше с всички семейни трудности и поддържаше къщата. Двамата ѝ пораснали синове успяха да излязат от дома. Единият работеше в текстилен магазин в Глазгоу, а другият като помощник на един търговец на чай в Белфаст. Бяха добри момчета, трезвеници, изпращаха от време на време ѝ пари. Останалите ѝ деца ходеха на училище.

На сутринта, Мистър Кернан изпрати писмо в офиса и остана в леглото. Тя му направи бульон и го смъмри. Приемаше пиянството му като временно, смяташе че е болен и го третираше като болник, накара го да си изяде закуската. По света се срещаха и по-лоши мъже. Той не биеше момчетата, тя знаеше, че би вървял по цялата улица Томас само, за да ѝ купи някакъв малък подарък.

На втората вечер дойдоха приятелите му. Тя ги заведе в спалнята, въздухът вътре беше спарен, настани ги до огъня. Езикът на Мистър Кернан беше пооздравял, беше станал доста по-мил. Той се седна в леглото, придръпвайки възглавничките, по лицето му се беше появила розовина. Извини се за бъркотията в стаята, но ги погледна някак гордо, като стар ветеран.

Дори не предполагаше, че е жертва на заговор, който бяха спретнали приятелите му — Мистър Щунингам, Мистър МакКой и

Мистър Пауър. Бяха говорили за това със Мисис Кернан нания долния етаж. Идеята беше основно на Пауър, но вдъхновението идеше от Цунингам. Мистър Кернан бил протестант навремето, но когато се оженил се прекръстил в католическата вяра. Не бил стъпвал в църква повече от двайсет години. Дори се беше отклонил от католицизма. Мистър Цунингам беше човека за тази работа. Беше по-възрастен от Мистър Пауър, негов колега. Самият той нямаше щастлив семеен живот. Хората го разбираха, беше се оженил за ужасна жена, пияница. Три пъти беше нареджал къща за нея и всеки път тя залагаше обзвеждането. Всеки го уважаваше. Горкият Мартин Цунингам. Беше честен чувствителен мъж, образован и интелигентен. Познаваше хората, имаше дълъг опит в полицейската служба и дълбока човешка философия. Приятелите му вярваха и казваха, че прилича на Шекспир.

Когато планът беше разкрит на Мисис Кернан, тя каза:

— Оставям всичко във вашите ръце, Цунингам.

След четвърт век семеен живот й бяха останали много малко илюзии. За нея религията беше навик и тя усещаше, че мъж на годините на съпруга ѝ не може да се промени много. Все пак видя нещо съдбовно в инцидента, каза на джентълмените, че езикът на Мистър Кернан не може да бъде спрян. Обаче, Мистър Цунингам беше способен човек, а религията си беше религия. Срамът можеше да направи и нещо добре, или поне нямаше да навреди. Тя вярваше в тайните на сърцето. Вярата ѝ свършваше в кухнята, но ако трябваше щеше да повярва и в банши и в Светия Дух.

Мъжете започнаха да говорят за злополуката. Мистър Цунингам каза, че е чувал за подобен случай. Един седемдесетгодишен мъж си бил отхапал езика по време на епилептичен пристъп, но после го зашли и не останал белег.

— Е, аз не съм на 70! — каза инвалидът.

— Боже опази! — каза Мистър Цунингам.

— Не те боли вече, нали? — попита Мистър МакКой.

Мистър МакКой беше тенор. Съпругата му, сопрано, все още обучаваше деца да свирят на пияно. Животът му не беше живот на човек с капаци, живееше за мига. Беше чиновник на гарата в Мидланд, раздаваше обяви за вестниците Ириш Таймс и Фрименс джърнал, работеше за една фирма за въглища, частен журналист, чиновник към

помощник шерифа, а от скоро беше секретар на следователя. Новата му работа предизвикваща интерес към случая с Мистър Кернан.

— Боли? А, не много! Но така ми щипе гърлото! Сякаш някой го е драл! — каза Мистър Кернан.

— Това е от алкохола! — каза Цунингам.

— Не! Мисля, че се простудих в колата! Мисля, че там хванах нещо, флегмон или...

— Слуз! — каза Мистър МакКой.

— Като, че ли нещо ми се плъзга в гърлото, гадното нещо!

— Да, да, към гърдите!

Той изгледа Мистър Цунингам и Мистър Пауър предизвикателно. Мистър Цунингам кимна, а Пауър каза:

— А, добре, всичко е добре, ако свършва добре!

— Много ти благодаря, стари приятелю! — каза инвалидът.

Мистър Пауър поклати глава.

— Онези две момчета, с които бях...

— С кого си бил? — попита Цунингам.

— С едно хлапе. Не му знам името. По дяволите, как се казваше?

Нисичко с руса коса...

— И с кой друг?

— Харфорд.

— Хм! — каза Цунингам.

След тази забележка последва тишина. Всички знаеха, че зад казаното стои някаква тайна, която само той знае. В този случай тази едносрична реплика говореше нещо. Мистър Харфорд беше от онази малка групичка, която напускаше града неделя след полунощ с идеята да посети някои от нощните клубове и публичните домове в предградията. Беше започнал кариерата си с мръсни финансови сделки, давайки малки суми на работниците като лихвар. После стана партньор на Мистър Голдберг в Наемна Банка Лифи. Беше много дебел и нисък джентълмен. Въпреки че на него така ѝ не му беше ясна друга етика, освен еврейската, той се перчеше с познанията си по ирландски еврейски и илюминатски, разумният човек веднага разбираше какъв идиот е той. От време на време хората си спомняха и добrite му страни.

— Чудя се къде отиде той? — каза Мистър Кернан.

Надяваше се детайлите около инцидента да си останат неясни. Надяваше се, приятелите му да сметнат, че е станала някаква грешка, че Мистър Харфорд и той са се изгубили един друг. Но те, познавайки пиенето на Харфорд, замълчаха. Мистър Пауър каза:

— Всичко е добре, ако свърши добре!

Мистър Кернан промени темата.

— Имаше едно свястно хлапе, медик! — каза той. — Само то...

— Само то, да... — каза Пауър. — И случай от седем дни.

— Да, да! — каза Мистър Кенан, опитвайки се да си припомни.

— А, да сега си спомням, че дойде ѝ един полицай. Добро хлапе изглеждаше. Ама как се е случило това, все пак?

— Ми стана така, че си се претрепал, Том. — каза сериозно Мистър Цунингам.

— Така си е! — каза Мистър Кернан, със същата сериозност.

— Надявам се, че си се оправил с полиция, Джак? — каза Мистър МакКой.

Мистър Пауър не харесваше християнското си име. Не беше праволинеен човек, но не можеше да забрави какъв кръстоносен поход беше направил МакКой и колко пари му трябваха, за да накара Мисис МакКой да се занимае с някакви свои си имагинерни ангажименти на село. Още повече, че негодуваше, че са го превърнали в жертва, а ѝ играеше на ниско ниво. Отговори на въпроса, както ѝ мистър Кернан. Кернан възнегодува от отговора. Той взимаше присърце своето жителство и искаше да живее в своя си град, без да се занимава с разни некадърници.

— Затова ли си плащаме данъците? — попита. — За да отглеждаме и обличаме тези неуки нехранимайковци... защото не са нищо повече...

Мистър Цунингам се засмя. Той беше подчинен на държавата само, докато беше на работа.

— Как да не са нищо повече, Том?

И с тънък провинциален акцент каза:

— 65, хвани си зелето!

Всички се захилиха. Мистър МакКой, който искаше да приключи с темата, каза, че никога не е чувал тази история. А Мистър Цунингам каза:

— Предполагам, казват, както знаете, за а имат място в депото, откъдето изнамират тези буйни селски младежи, както знаете. Сержантите ги строяват в редица с лице към стената и им вземат чиниите. — илюстрира историята с гротескни жестове.

— На вечеря, знаете. На вечеря, знаете, оня получава голяма червена купа със зеле на масата и голяма червена мръсна лъжица като черпак. Оня взема с лъжицата си от зелето и тича в стаята като вика „65, хвани си зелето“.

Всички се разсмяха отново. Но нещо не се понрави а Мистър Кернан. Помоли да му дадат да напише писмо.

— Онези момчета идват тук. — каза той. — помисли си ако станат шефове тук. Няма нужда да ти казвам какви хора са, Мартин.

Мистър Цунингам пак каза с акцент:

— Като всички по този свят. Има си добри, има си и лоши.

— А да, можеш да намериш и някой добър и свестен, предполагам! — каза Кернан.

— По-добре да си нямаш работа с такива! — каза МакКой.

Мисис Кернан влезе в стаята и сложи поднос на масата.

— Заповядайте, вземете си, джентълмени.

Мистър Пауър стана и ѝ предложи стола си да седне. Отказа, тъй като гладела долу, размениха си по едно кимване с Мистър Цунингам, зад гърба на Мистър Пауър, и тръгна да излиза от стаята. Съпругът ѝ я извика:

— Нямаш ли нещо за мен, пиленце?

— О, за теб! Само шамар за теб! — каза тя.

Съпругът пак се провикна:

— Нищо за горкото си малко мъжле?

Господата отпиха от чашите, оставиха ги на масата и зачакаха.

После Мистър Цунингам се обърна към Пауър и каза неочеквано:

— В четвъртък вечер, нали така каза, Джак?

— Четвъртък! — каза Пауър.

— Прието!

— Можем да се срещнем в Мак Аули! — каза Мистър МакКой.

— Обичайното място!

— Но не бива да закъсняваме, щото иначе ще е пълно! — каза Пауър.

— Да, в седем и половина! — каза МакКой.

— Чудесно! — каза Џунингам.

— Тогава в седем и половина в Мак Аули.

Последва кратка тишина. Мистър Кернан почака да види, дали ще му обяснят за какво става дума. После попита:

— Е, накъде вее вятърът пък сега?

— А нищо! Просто сме предвидили да решим един малък проблем, четвъртък. — каза Џунингам.

— Опера? — попита Кернан.

— Не, не... малък духовен проблем...

— О!

Пак тишина! После Пауър каза:

— Да ти кажа честно Том, решили сме да направим малко отстъпление...

— Да, така си е! Джак, МакКой и аз сме решили да се поочистим малко делвата от проблемите.

Каза метафората с такава енергия и продължи окуражен от собственият си глас:

— Виждаш, а и сигурно си съгласен, че си имаме голяма колекция от нехранимайковци, един за всички, всички за един! — обърна се към Пауър. — Хайде, признай си!

— Признах си! — каза той.

— И аз! — каза МакКой.

— Ей за това сме решили да поизчистим малко територията! — каза Џунингам.

После като че ли му просветна изведнъж една мисъл в главата. Обърна се към инвалида и каза:

— Дявол знае, Том, какво ми дойде наум! Можеш да се присъединиш към нас!

— Страхотна идея! — каза Пауър. — Четиридесет заедно!

Мистър Кернан не каза нищо. Предложението почти не докосна съзнанието му, проумя само, че някакви духовни движения ще се грижат за поведението му. Реши, че достойнството му не позволява да се меси. Дълго време само слуша разговора, без да каже и дума, едва прикриваше враждебността си, докато приятелите му спореха за йезуитите.

— Нямам чак толкова лошо мнение за йезуитите. — каза той. — те са учени хора. Мисля, че ни мислят доброто.

— Те са най-големият църковен орден, Том. — каза Џунингам ентузиазирано. — Водачът им стои до папата.

— Да, няма грешка, ако искаш нещо да потръгне и да няма пречки иди при йезуитите. — каза Мистър МакКой. — Тези момчета имам влияние, имат власт! Ще ви разкажа за един случай...

— Йезуитите имат власт! — каза Пауър.

— Любопитно за йезуитския орден! — каза Мистър Џунингам.

— Всеки друг орден в църквата претърпя реформация, но не и техния. Никога не се е променял.

— Така ли? — каза МакКой.

— Факт е! История! — каза Џунингам.

— Вижте им храмовете! Вижте съборите им! — каза Пауър.

— Принадлежат на висшата класа! — каза МакКой.

— Разбира се! — каза Пауър.

— Да! — каза Кернан. — Затова си имам едно наум за тях. Едни от ония вечни попове, неуки, нехранимайковци...

— Добри хора са, всеки по своя си начин. — каза Џунингам. — Ирландското духовенство е почитано по целия свят.

— О, да! — каза Пауър.

— Не като някои други църкви на континента! — каза МакКой.

— Можа и да си прав! — каза Кернан.

— Разбира се, че съм, нямаше да съм живял толкова дълго на този свят и да съм обиколил къде ли не, ако не знаех!

Пиха отново. Мистър Кернан изглежда премисляше нещо наум. Беше развлнуван. Имаше високо мнение за Џунингам. Смяташе го за човек познавач на характери. Помоли за примери.

— О, онова оттегляне, знаете... — каза Џунингам. — Отец Пърдон... това е то работата!

— Не може да е толкова строг с нас! — каза Пауър.

— Отец Пърдон, Отец Пърдон? — питал инвалидът.

— О, трябва да го знаеш, Том! — викна Џунингам. — Добро весело момче! Той е човек на света като нас.

— А, да, мисля че го знам! Червено лице, висок...

— Той е!

— Кажи ми, Мартин, добър проповедник ли е?

— Ми... то не е точно проповед, знаете! То е по-скоро разговор, прости чък разговор неговото, знаете...

Мистър Кернан се замисли. МакКой каза:

— Отец Том Бърк, това е то човека!

— Том Бърк беше скучен оратор. — каза Цунингам. — Някога да си го слушал, Том?

— Дали съм го слушал, ли? — продължи инвалидът. — Да! Слушах проповедта му...

— А сега кажи, не е ли нищо повече от един теолог? — каза Цунингам.

— Така ли? — каза МакКой.

— О, нищо лошо нямам предвид, но... говорят, че речите му били твърде ортодоксални..., знаете.

— Ах, беше хубав човек! — каза МакКой.

— Слушах го веднъж... — започна Кернан. — Забравил съм за какво точно беше проповедта. Крафтън и аз бяхме на края на, по дяволите как се казваше това...

— Масата.

— Да, зад всички, до вратата. Сега съм забравил за какво... А да, беше за папата, за последният папа. Сега си спомням... Според мен, беше чудесен, истински добър оратор. И гласа му! Боже! Какъв глас! Нарече го „Затворник във Ватикана“! Спомням си, че Крафтън ми каза, като излезе...

— Но той е ултрапротестант, Крафтън, нали така? — каза Пауър.

— Разбира се, че е, дяволски свестен ултрапротестант. Ние си произхождаме от вярата на улица Мор, но истината ви казвам, самата Божия истина, честен кръст, спомням си много добре думите му „Кернан, ние се молим на различни олтари, но вярата ни е една и съща.“ Това ме удари в сърцето.

— Да, те са много добри в това. — каза Пауър. — В храмовете, където проповядват има винаги тълпи протестанти.

— Няма голяма разлика с нас, — започна МакКой. — и ние вярваме в... — поспря за малко. — в греха. Само че те не вярват в папата и в майката божия.

— Но, разбира се! — каза Цунингам. — Нашата църква и религия е истинската старата вяра.

— Никой не спори за това! — каза Кернан.

Мисис Кернан се появи на вратата и каза:

— Имаш посетител!

— Кой е?

— Мистър Фогарти.

— О, нека влезе, нека влезе!

Слабо, бледо овално лице изкочи от тъмното. Дъгата на добре гледаните му мустаци повтаряше дъгата на веждите му, извити над чудните му,ечно учудени очи. Мистър Фогарти беше обикновен бакалин. Беше се провалил с лицензите за спиртните напитки, което го накара да стане второкласен дестилатор и пивовар. Отвори малко магазинче на площад Гласневин, където се ласкаеше от вниманието на месните домакини. Отегчаваше се с комплиментите към тях и децата им и с простоватия им акцент. Не беше човек без култура.

Мистър Фогарти донесе като подарък на домакина половин пинта специално уиски. Заинтересува се от здравето на Мистър Кернан, сложи подаръка на масата и се присъедини към компанията. Мистър Кернан прие подаръка и каза:

— Не се съмнявам в теб, стари човече. Отвори това, Джак, моля!

Пауър изпълни задачата. Чашите бяха измити и на масата бяха налени четири малки уискита. Новото попълнение оживи разговора. Мистър Фогарти беше особено заинтересуван.

— Папа Лео XIII беше една от светлите личности на века. — каза Цунингам. — Той вярваше в обединението на гръцката и римокатолическата църква. Това беше мечтата на живота му.

— Честичко чувам, че е бил един от най-големите интелектуалци в Европа, един от най-интелигентните, извън това, че е църковен водач! — каза Пауър.

— Да беше, но това не е най-важното. — каза Цунингам. — Наговото мото беше „Lux upon Lux“ — Светлина над светлината.

— Не, не, мисля, че грешите! — каза енергично Фогарти. — Беше „Lux in Tenebris“, мисля, Светлина в мрака.

— О, да Tenebrae! — каза МакКой.

— Слушайте ме, — каза Цунингам. — беше Lux upon Lux. Пий IX беше казал Crux upon Crux, Кръст над Кръста, за да разграничи двата понтификата.

Заключението беше прието. Мистър Цунингам продължи:

— Папа Лео, знаете, беше голям учен и поет.

— Имаше строго лице! — каза Кернан.

— Да, пишеше поезия на латински. — каза Цунингам.

— Така ли? — попита Фогарти.

Мистър МакКой опита уискито, премляска, поклати глава и каза:

— Без майтап, мога да кажа нещо!

— Не сме учили това, Том, когато бяхме в училището за по пони на седмица. — каза Пауър.

— Имаше много добри момчета в тези училища, старата система си беше много добра — обикновено просто обучение. — каза Кернан.

— Нищо от сегашните модерни глупости...

— Много вярно! — каза Пауър.

— Нищо прекалено... — каза Фогарти.

Произнесе думата и после отпи.

— Спомням си че четох някъде една от неговите поеми за откриването на фотографията, на латински, разбира се. — каза Цунингам.

— На фотографията? — извика Кернан.

— Да! — каза Цунингам. Той също отпи от чашата си.

— Ами, помислете, не е ли нещо чудно фотографията! — каза МакКой.

— О, разбира се, големите умове могат да видят тези неща! — каза Пауър.

— Както казва поета „Гениалността е на крачка от лудостта!“ — каза Фогарти.

Мистър Кернан се замисли за нещо, двоумеше се. Искаше да каже нещо за препъни камъчетата и лошите страни, които протестантите изтъкваха и накрая се осмели да се обърне към Цунингам.

— Кажи ми, Мартин, не са ли някои от папите, разбира се, не сегашният и не предшественикът му, но някои от старите папи... е не точно, но ... ами луди?

— О, разбира се, има лоши и сред тях... Но това е най-чудното. Нито един от тях, дори и най-големите алкохолици, дори и най-големите главорези, нито един не е проповядвал, нито една думичка от грешната доктрина. Не е ли това най-чудното?

— Е. — каза Кернан.

— Да, защото, когато папата говори в катедралата, той е непогрешим. — обясни Фогарти.

— Да! — каза Цунингам.

— О, знам за безпогрешността на папата. Спомням си, бях млад, тогава... Или какво е ...

Мистър Фогарти го прекъсна. Взе бутилката и наля по още малко на всички. Мистър МакКой, виждайки, че не е достатъчно за всички, каза да не му сипват, защото не си е изпил първото, да налее по повече на останалите. Другите се съгласиха.

— За какво говореше, Том? — попита МакКой.

— За папската непогрешимост. — каза Цунингам. — Това е най-голямата издънка в историята на църквата.

— Как така, Мартин? — попита Пауър.

— На секретното събрание, знаете, на кардиналите, архиепископите и епископите имало само двама, които да гласуват против. Целият конклав, освен тези двамата гласували анонимно.

— Ха! — каза МакКой.

— Да... германският кардинал... май беше Доулинг или Доулинг... или...

— Доулинг не е германец, може да сте сигурни! — засмя се Пауър.

— Ами... единият бил германският кардинал, каквото и да е било името му, а другият — Джон МакХейл.

— Какво? — извика Мистър Кернан. — Онзи Джон от Туам, ли?

— Сигурен ли си? — каза Фогарти. — Мисля, че беше някакъв италианец или американец.

— Джон от Туам, той е! — каза Цунингам.

Пи, останалите го последваха. После продължи:

— Да, така е било, всичките кардинали, епископи, архиепископи били за, само тич кучета и дяволи двамата били против и накрая папата станал и обявил своята безпогрешност *ex cathedra*. В този момент, тоя същия Джон МакХейл станал и извикал с лъвски глас „Кредо!“

— Вярвам го! — каза Фогарти.

— Кредо! С това се съгласил с думите на папата.

— А какво станало с Доулинг? — попита МакКой.

— Не се съгласил и напуснал църквата.

Думите на Мистър Цунингам изградиха по-различен образ на църквата в умовете на останалите. Дълбокият му, дрезгав глас докосна душите им. Когато Мисис Кернан влезе в стаята намери една

тържествена обстановка. Не наруши тишината, но седна в края на леглото.

— Веднъж среЩнах Джон МакХайл и няма да го забравя до края на живота си! — каза Мистър Кернан. Обърна се към жена си за потвърждение.

— Често ти разказвам за това! Тя кимна.

— Беше на откриването на статуята на Сър Джон Грей. Едмънд Дуайър Грей произнасяше реч, а нашият човек го гледаше изпод огромните си вежди. — Мистър Кернан сви вежди като разярен бик, взря се в жена си и извика. — Боже! Никога не съм виждал такива очи. Като че ли говореха „Ще те унищожа, хлапе!“ Има очи на ястреб.

— Никой Грей не е достатъчно добър! — каза Пауър. Последва пауза. Пауър се обърна към Мисис Кернан. — Е, Мадам, решили сме да направим мъжът ви добър благочестив, богообоязлив католик. Май всичките сме решили да си изповядаме греховете и Бог знае, че не го искали реално.

— Нямам нищо против! — каза Мисис Кернан. Засмя се доста нервно. Тя сметна, че би било най-добре да прикрие радостта си от този факт и каза. — Съжалявам горкият свещеник, който трябва да слуша тази история.

Изражението на лицето на Мистър Кернан се промени.

— Ако не ще, — каза той. — може... може да прави нещо друго. Просто му разказах, каква е моята грешна история. Не съм лошо момче...

— О, всички се отричаме от дявола, без да забравяме, че той съществува и помпозността му. — намеси се Цунингам.

— Стой зад мен, Сатана! — каза Фогарти, като се засмя и изгледа останалите.

Мистър Пауър не каза нищо. Почувства се напълно не на мястото си, но по физиономията му пробяга изражение на благодарност и угодничество.

— Всичко, което трябва да направим е да застанем със свещ в ръка и да кажем нашите баптистки молитви. — каза Цунингам.

— О, няма да забравим свещите, Том, каквото и да стане. — каза Мистър МакКой.

— Какво? Трябва да имам свещ? — попита Кернан.

— О, да! — каза Цунингам.

— О, по дяволите всичко. Слагам точка! Ей сега ще свърша това! Оттеглянето, изповедите, каквото трябва... всичко! Но никакви свещи... Не, по дяволите не... мразя свещите! — каза Кернан. Поклати глава.

— Чуй това! — каза съпругата му.

— Мразя свещите! — възкликна Кернан, отстоявайки своето и клатейки глава. — Възразявам срещу всичките тези тъпи магически ритуали. Всички се засмяха от сърце.

— Ще излезе прекрасен католик от теб! — каза жена му.

— Никакви свещи! И толкоз!

Иезуитската църква беше пълна. Нашите джентълмени влязоха на пръсти и се огледаха за места за сядане. Всички бяха официално облечени. Лампите светеха над хората, облечени в черно с бели якички. Джентълмените седнаха на пейките, подръпнаха панталоните си на колената и свалиха шапки. Седнаха удобно зад тълпата, но взрени в червената светлина пред олтара. На едната пейка до амвона седнаха Мистър Цунингам и Мистър Кернан, зад тях — Мистър МакКой, а зад него — Мистър Пауър и Мистър Фогарти. Мистър МакКой се опита безуспешно да си намери място до приятелите си. Компанията се подреди като звезда, в центъра — той, което го разсмя, опита се да каже няколко вица на останалите, но не бяха приети и мълкна. Усети атмосферата и се почувства някак дълбоко обвързан с религиозната символика. Мистър Цунингам прошепна нещо на ухото на Кернан и му показа Мистър Харфорд, стоеше на малко разстояние от тях и Мистър Фанинг, отговорен за регистрациите и главен архитект, седеше точно под амвона до новоизбраният консул на града. В дясното седеше старият Михаел Гримс, съдържател на три заложни къщи и племенникът на Даун Хоган, който току-що бе назначен в Кметството. Пред тях седеше Мистър Хендрик, главен репортер в „Фrimасонски журнал“ и бедният О'Карол, стар приятел на Кернан, който навремето беше един от водещите финансисти на града. Още като видя познатите физиономии, Кернан се почувства като у дома си. Шапката му, закърпена от добрата му съпруга, лежеше на коленете му. Веднъж — дваж погледна към обувките си, докато с една ръка приглеждаше шапката си.

На амвонът излезе силна фигура, облечена с бял стихар. Изведенъж множеството замълкна, извадиха кърпички и размахаха

внимателно с тях. Мистър Кернан ги последва. Свещеникът застана прав на амвона, който беше две трети зает от массивно червено лице, над балюстрадата. Отец Пърдон падна на колене, тръгна към червената светлина с ръце пред лицето, молейки се. После откри лицето си и стана. Множеството също стана на крака и после седна на пейките. Мистър Кернан сдна на мястото си, сложи си шапката на коленете и се загледа в лицето му. Свещеникът обърна големите ръкави на стихара си и бавно изгледа лицата на всички. После каза:

— Нека децата на света бъдат по-мъдри, нека станат деца на светлината. Станете приятели на всички, освен на подчинените на неправдата и така като умрете, ще отидете в рая.

Отец Пърдон откри този текст, беше един от най-сложните текстове от Библията, каза и трябвало да се интерпретира правилно. Според него, текстът бил направен за водачите на масите, за онези, които ръководеха живота, за онези, които все още вярваха в материалното. Бил текст за бизнесмените, за хората с професия. Иисус Христос с божественото си разбиране на човешката природа, разбирал, че не всеки е готов да води живот, подчинен на религията, за онези които живеели в света, но понякога и за света, затова говорел за момоните и как да се пазим от тях, но и ако можем да ги приобщим.

Каза на слушателите, че тази вечер е дошъл без страх, като човек говорещ просто на хора, като на приятели. Искал да говори на бизнесмените по техния начин. Ако можел да използва метафора, би казал, че бил техният духовен приятел, би искал всеки от тях да отвори книгата си, книгата на духовният си живот и да се опитат да проумеят с разума и душата си словата й. Иисус не бил строг надзорител. Разбирал нашите малки грехове, познавал слабостта на човешката ни натура, познавал изкушенията на живота. Имаме и ние, правим от време на време, поддаваме се на изкушенията, всички си имаме своите грехове. Но само едно, едно едничко нещо искал да помоли своите слушатели. И то било, да бъдем твърдо и само с Бог. Искал да кажат: „Да знам, познавам се! И съм добър!“ Но ако имали някакви съмнения, то нека кажат човешки „Да, познавам се. Намирам, че това и това е лошо, но с Божия помощ, ще поправя това и това, ще се покая. И после ще бъда добър и чист.“

МЪРТЪВ

Лили, дъщерята на гледачката, тичаше колкото и държат краката. Точно когато въведе един джентълмен в малкото преддверие и на вратата му подаде палтото, чу пак звука на звънела и изтича да посреща нов гост. Щеше да бъде по-добре за нея, ако не трябваше да прислужва и на дамите. Но Мис Кейт и Мис Джулия бяха помислили и за това и бяха превърнали банята на горния етаж в дамска съблекалня. Двете бяха там, клюкареха, смееха се и се суетяха, изтичаха една след друга до стълбите и подвикваха на Лили, питаха кой е на вратата.

Годишният бал у Морканови беше винаги голямо събитие. Всеки, който ги познаваше беше поканен, членовете на семейството, всички приятели на семейството, членовете на клуба на Джулия, съученичките на Кейт, а също и някои от учениците на Мери Джейн. Година след година всичко беше прекрасно, дори когато Кейт и Джулия, след смъртта на брат им Пат, напуснаха къщата в Стони Батър и взеха Мери Джейн, единствената си племенница да живее с тях в голямата тъмна къща на остров Ушар, горната част на която взеха под наем от Мистър Фулхам, най-големият производител на зърно в областта. Беше преди трийсет години, но им се струваше като вчера. Мери Джейн, преди малко момиченце с къси полички, сега беше станала основната опора на домакинството, беше главна пианистка на площад Хадингтън. Завърши академията и всяка година правеше ученически концерти в горната зала на Старите Концертни Зали. Много от нейните ученици принадлежаха към богатите фамилии на Кингстоун и Далки. Дори и старите ѝ лели ѝ помагаха. Макар и победяла, Джулия беше водещ сопран в Адам и Ева, а Кейт даваше уроци по пиано за начинаещи на престарялото пиано в задната стаичка. Лили, дъщерята на бавачката, вършеше цялата домакинска работа. Животът им беше простичък, вярваха в здравословното добро хранене, най-доброто от всичко — говеждо бон file, чай за три шилинга, и най-добрата тъмна бира. Лили рядко грешеше и се стремеше да направи възможно най-доброто за трите господарки. Бяха

кокетни, това беше всичко. Единственото, което не можеха да траят бяха грубостите. Разбира се, имаха си прекрасна причина за кокетство и суетня тази вечер. А и беше доста след десет, а все още ги нямаше Габриел и съпругата му. А и се страхуваха ужасно, че Фреди Мейлинс може да не дойде. Те дори и не се надяваха, че някои от учениците на Мери Джейн ще го хареса, а и понякога вършеше всичко странно и едва. Фреди Мейлинс винаги закъсняваше. Чудеха се какво е задържало Габриел, заради това притичваха и питаха всеки две минути Лили, дали са дошли Фреди и Габриел.

— О, Мистър Конрой! — каза Лили на Габриел, докато му отваряше вратата. — Мис Кейт и Мис Джулия вече си мислеха, че няма да дойдете. Лека вечер, Мисис Конрой.

— Аз им обещах, а и те все забравят, че на Мисис Конрой ѝ трябват поне три часа, докато се облече! — каза шеговито Габриел. Стоеше на изтрявалката, почиствайки ботушите си от снега, докато Лили беше завела Мисис Конрой до стъпалата.

— Мис Кейт, ето я и Мисис Конрой! — извика Лили.

Кейт и Джулия слязоха по стъпалата. И двете я целунаха, пожелаха ѝ дълъг живот и попитаха дали ѝ Габриел е с нея.

— Тук съм, Лельо Кейт! Качвайте се! Ще дойда! — провикна се Габриел.

Продължи да си чисти обувките, докато трите жени се качиха на горния етаж в съблекалнята, смеейки се. Малки снежинки бяха окъпали палтото му, чуваше се скрибуцането на скрежа, докато откопчаваше копчетата, студен вятър нахлу през вратата.

— Пак ли вали, Мистър Конрой? — попита Лили.

Последва го на партера, за да му помогне да си съблече палтото. Габриел се засмя на произношението на собственото си име в нейната уста и я изгледа. Беше стройно, високо момиче, слабо, с коса с цвят на сено. На светлината на партера изглеждаше още по-бледа. Габриел я знаеше, още като дете, когато седеше на стъпалата, галейки кучето си.

— Да, Лили! Мисля, че ще вали цялата нощ.

Загледа се в тавана, чуваше се тропане на горния етаж, заслуша се в пианото за момент и после погледна към момичето, което внимателно поставяше палтото му на рафта.

— Кажи ми, Лили, все още ли ходиш на училище?

— О, не, сър, свърших с училището още тая година!

— Ами тогава, кога ще те омъжим за твоя младеж, ех!

Момичето погледна надолу и каза с голяма мъка:

— Мъжете сега са такива използвачи, само искат да вземат от теб!

Габриел се изчерви, усети, че е направил грешка и без да я погледне повече свали галошите и обу скъпите кожени обувки.

Беше силен, висок младеж. С изразени скули, които едва ли не преливаха в челото му, по гладко обръснатото му лице светеха лещите на очите му, заобиколени като в рамка от очилата. Очите му бяха вечно неспокойни и почти деликатни. Буйната му черна коса беше разделена на път, образуващ големи букли край ушите му и се беше леко накъдрила на мястото където лежеше шапката му.

Когато изльска обувките си, стана и леко отупа сакото си. После извади монета от джоба си.

— О, Лили, — каза той, подавайки я в ръката ѝ. — Сега е Коледа и... тук имам нещо малко...

После бързо тръгна към вратата.

— О, не, сър... — каза тя, последвайки го. — Не мога да я взема, сър!

— Коледа е! Коледа е! — каза Габриел, изкачвайки се по стълбите. Когато видя, че той е изкачил стъпалата, извика:

— Благодаря Ви, сър!

Постоя малко на вратата, докато свърши валса, слушайки триенето на полите и стъпките вътре. Все още се чувстваше неудобно от мъката на момичето. После оправи сакото и вратовръзката си. Извади малка бележка от джоба си и се зачете в нея, това беше речта му. Все още не беше решил, дали да каже нещо на Робърт Браунинг, тъй като си мислеше, че няма да го разберат. Може би нещо от Шекспир или Молиер би било по-добре. Тракането на обувките на мъжете и тяхното тътрене по пода му напомниха, че са доста под неговата класа. Би било глупаво да им чете поезия, която не биха разбрали. Биха си помислили, че просто им показва колко по-долни са от него. Би съркал, точно както сърка с момичето долу. Обърка се. Цялата му реч беше грешка, от начало до край, груба грешка. Точно докато обмисляше това, от стаята излязоха лелите и съпругата му. Лелите бяха миниатюрни простиличко облечени стари дами. Леля Джулия беше с около инч по-висока. Със сребриста коса, късо

подрязана покрай ушите и големи тъмни сенки под очите. Винаги стоеше изправена, а малките ѝ очи и тънките ѝ устни ѝ даваха вид на жена без възраст и без произход. Леля Кейт беше по-жива. Лицето ѝ, на вид по-здраво от това на сестра ѝ, цялото набръчкано като спаружена червена ябълка, косата ѝ, със старинна прическа все още не беше загубила кестеновия си цвят.

И двете го целунаха по бузите. Беше любимият им племенник, сина на отдавна починалата им сестра Елен, която се беше омъжила за Т. Дж. Конрой.

— Грета ми каза, че няма да можеш да вземеш карета за Монкстоун тази вечер, Габриел. — каза леля Кейт.

— Не, — каза Габриел, обръщайки се към съпругата си — Стояхме достатъчно тази година, нали? Не си ли спомняш, лельо Кейт, каква хрема хвана Грета от това, прозорците на каретите така духат, а източният вятър ни подгони още като слязохме на Мериън. Беше весело, но Грета хвана ужасна хрема!

Леля Кейт се намръщи и клатеше глава на всяка дума.

— Много добре, Габриел, чудесно! Тя трябва да е по-предпазлива!

— А, Грета ли, тя би вървяла сама на снега, ако я оставиш! — каза Габриел. Мисис Конрой се засмя.

— Не го слушай, лельо Кейт. Той е винаги толкова скучен, гледа зелените очи на Том вечерите и му дрънчи и кара милата Ева да яде овесена каша. Горкото дете! То мрази дори вида ѝ! О, вие дори не подозирате какво ми каза да облека днес!

Смя се от сърце и погледна към мъжа си, чиито топли щастливи очи се местеха ту по роклята ѝ, ту по косата ѝ. Двете стари дами се разсмяха сърдечно, като че ли това беше виц.

— Галоши! — каза Мисис Конрой. — Това е последното! Ако не съм искала да си намокря краката трябало да обуя галоши. Дори искаше да си ги сложа, но аз не! Следващото нещо, което очаквам да ми купи е предполагам... водолазен костюм!

Габриел се засмя нервно и си оправи вратовръзката, докато леля Кейт се чудеше, дали наистина харесва подигравката. Появи се усмивка на лицето на Джулия и очите ѝ се спряха на лицето на племенника. След малко, каза:

— А, какво са галошите, Габриел?

— Галоши, Джулия! — извика Кейт. — О, Боже, нима не знаеш какво е галош? Това, което... носиш над обувките си, нали, Грета?

— Да! Сега имаме ѝ двамата! Габриел каза, че всички на Континента ги носели.

— О, на Континента! — поклати глава Джулия. Габриел присви вежди и каза:

— О, не е нищо чак толкова интересно! Но Грета ги смята за забавни, защото самата дума ѝ напомняла за християнските проповедници.

— Кажи ми, Габриел, — каза леля Кейт, внимателно. — разбира се ти си виждал стаите. Грета каза...

— Ми, чудесни са! Бях наел една под наем на Гресхам.

— Ами децата, Грета, не се ли страхувате за тях?

— О, това е само една нощ, а ѝ Беси ще ги наглежда! — каза Мисис Конрой.

— Да! Прекрасно е да си имаш такова момиче за помощница. Лили, например! Не знам какво ще стане с нея по-късно, но тя не е просто прислужница, тя ни е за всичко. — каза Кейт.

Габриел искаше да попита нещо Кейт, но изведенъж погледна към сестра ѝ долу на стълбите.

— А, сега пък, накъде е тръгнала Джулия? — попита Кейт. — Джулия? Джулия? Накъде?

Джулия се върна и съобщи:

— Фреди е тук!

В същият момент се чуха ръкопляскания, валсът бе свършил. Вратата на хола се отвори и няколко двойки излязоха. Леля Кейт каза на ухо на Габриел:

— Слез долу, Габриел, като добро момче и виж дали всичко е наред, не му позволявай да се качи, ако е прекалено пиян. Знам, че е! Знам!

Габриел слезе долу и се заслуша в разговора, двама си говореха на партера. Разпозна смеха на Фреди Мейлинс. После слезе шумно по стълбите.

— Ох, какво облекчение е, че Габриел е тук! — каза леля Кейт на Мисис Конрой. — Толкова ми е леко като го видя... Джулия, ето ги Мис Дейли и Мис Пауър. Благодаря Ви за прекрасният валс, Мис Дейли. Беше прекрасно!

Висок сбръчкам мъж с твърди поддържани мустаци и запотено лице каза:

— Може ли ѝ ние да си вземем нещо освежаващо, Мис Моркан?

— Джулия! — каза леля Кейт — Ето ги и Мистър Браун и Мис Фърлонг! Вземи ги с Мис Дейли и Мис Пауър.

— Аз съм мъжът на дамите, — каза Мистър Браун и се засмя. — Знаете, Мис Моркан, че те си падат по мен... — Не продължи изречението, заведе трите дами в задната стая. В средата на стаята имаше две маси една до друга, покрити с една огромна покривка. Бяха подредени плата и чинии, цветя, много ножове, вилици и лъжици. На капака на затвореното пиано също имаше храна и сладки. На пейката на ъгъла, двама мъже разговаряха и пиеха горчива бира.

Мистър Браун влезе в ролята си и покани с жест всички на дамския пунш, горещ, силен и сладък. Отказаха алкохола и той отвори три лимонади. После повика един от младежите в ъгъла и си наля уиски. Онзи го изгледа с уважение, когато видя как го изпи на екс.

— Бог да ми е на помощ, — каза той, подсмихвайки се. Това по препоръка на доктора!

Набръканото му лице се изтегна в усмивка, а младите дами се разтрепериха нервно, поклатиха тела на насам — натам и вдигнаха рамене. Най-смелата каза:

— О, Мистър Браун! Сигурна съм, че докторът не може да Ви е препоръчал такова нещо! — Мистър Браун си наля отново и каза с жест:

— Ами, виждате, аз съм известният Мистър Касиди, който трябва да обяви „А сега, Мери Гrimс, ако не мога, направи така, че да мога, защото чувствам, че искам...“

Беше станал твърде фамилиарен, беше използвал много нисък тон на дъблинчанин и младите дами, инстинктивно, мълкнаха. Мис Фърлонг, една от ученичките на Мери Джейн, попита Мис Дейли, какво е името на валса, който току — що е изсвирила, бил прекрасен. Мистър Браун видя, че не е желан и реши да се присъедини към двамата младежи на пейката.

В стаята влезе млада червенобузеста дама, с теменужена рокля, запляска с ръце и извика:

— Кадрил! Кадрил!

След нея дойде ѝ Мис Кейт, викайки:

— Двама джентълмени и три дами, мери Джейн!

— О, тук са Мистър Бъргин и Мистър Керигън! — каза Мери Джейн. — Мистър Керигън, няма ли да поканите Мис Пауър? Мис Фърлонг, предлагам Ви за партньор Мистър Бъргин! О, ето какво ще направим сега!

— Три дами, Мери, — каза леля Кейт. Джентълмените поканиха дамите, а мери Джейн се обърна към Мис Дейли:

— О, Мис Дейли, наистина изсвирихте прекрасно първите два танца, но повярвайте просто липсвате в графата на дамите!

— Нямам нищо против, Мис Моркан!

— О, но аз имам прекрасен партньор за Вас, Мистър Бартел Д'Арчи, тенора. Цял Дъблин му се възхищава!

— Чуден глас, чуден глас! — каза леля Кейт.

Пияното вече свиреше прелюдията, когато Мери Джейн ги изкара от залата. Почти бяха излезли, когато Леля Джулия застана на средата на стаята, като че ли искаше нещо от нея.

— Какво става, Джулия? — попита учудено Кейт. — Кой е?

Джулия взе малко салфетки от масата, обърна се към сестра си и отговори простишко, като че ли дори малко учудена от въпроса ѝ:

— Само Фреди, Кейт, Габриел е с него!

Въщност, точно зад нея, Габриел водеше Фреди по дансинга. Последният беше млад около 40 годишен мъж, висок като Габриел и със заоблени рамене. Имаше младо изчистено лице, гладко обръснат, малка червенина докосваше само висулките на ушите и ноздрите му. Имаше нещо недодялано в него, огромен нос, дебели вежди и издадени устни. Тежките му очи, обърканата му коса му придаваха вид на току — що заспал. Смееше се от сърце на историята, която беше разказал на Габриел и чистеше окото си с пръст.

— Добър вечер, Фреди! — каза Джулия.

Фреди Мейлинс ѝ пожела „Добър вечер“. Забеляза Мистър Браун, отиде при него с почти клатеща се походка и разказа отново историята, която току — що беше казал на Габриел.

— Не е толкова зле, нали? — Кейт се обърна към Габриел. Тъмните вежди на Габриел се повдигнаха въпросително и каза:

— О, не, едва се забелязва!

— Не е ли ужасен! А бедната му майка го помоли да не пие поне на Нова година! Хайде, Габриел, ела в салона!

Преди да напусне даде знак на Браун с пръсти. Мистър Браун ѝ кимна в отговор, тя замина, после той се обърна към Фреди:

— А, сега Фреди, ще ти налея една голяма лимонада, за да дойдеш малко на себе си!

Фреди Мейлинс, мъж в средата на жизнения си път, прие поканата с отвращение, а Мистър Браун му наля огромна чаша лимонада. Той я пое механично с лявата си ръка, а с дясната оправи костюма си. После Браун наля за себе си чаша уиски, а Фреди експлоадира в спастичен смях, оставил на масата безалкохолното и започна да чисти окото си, повтарящи последната фраза през сълзи.

Габриел не слушаше изпълнението на Мери Джейн, пълно с извивки и трудни пасажи, обичаше музиката, струваше му се амелодично и се чудеше как другите го възприемат. Четиримата младежи, които дойдоха от стаята с напитките, постояха на вратата под звуците на пианото и после се оттеглиха тихо. Единствената, която наистина се наслаждаваше на музиката беше самата Мери Джейн, тя удряше клавишите и спираше, като че ли извършваше свещенодействие, Леля Кейт стоеше до рамото ѝ и обръщаше страниците. Габриел се загледа в картините зад пианото. Едната беше на „Ромео и Жулиета“, сцената на балкона, а другата беше детска рисунка на леля Джулия, изобразяваща двамата убити принца в Тауър. В училище искаше да стане художничка, но ѝ мина за една година. Навремето майка му беше направила за рождения му ден лилав пуловер, с картички на лисичи лапички, отвън с кафяв сатен и прекрасни копчета. Интересно, майка му, за разлика от цялото семейство, нямаше и грам музикален талант, леля Кейт казваше, че тя била интелектуалката. Двете сестри като че ли се гордееха с по-голямата си, строга сестра. Портрета ѝ висеше окачен над огледалото. Тя седеше с книга на коленете и показваше нещо на Константин, който седеше в краката ѝ. Тя беше дала имена на синовете си, които да съответстват на честта на фамилията. Благодарение на нея, Константин беше станал лекар, а самият Габриел беше завършил Кралският Колеж. Изведенъж по лицето му се прокрадна сянка, когато си спомни, че майка му беше категорично против брака му. Онези нейни думички се бяха набили в паметта му, беше казала, че Грета е само една селянка, което по принцип не беше вярно. Грета беше ѝ онази, която я гледа

през цялото и ужасно дълго боледуване в старата къща на Монкстоун. Позна краят на мелодията на Мери Джейн, тъй като завършващ със сложните партитури в увода и докато чакаше окончателно да спре, негодуванието му поотмина. Музиката спря с няколко треперещи октави и накрая с разтърсващ бас. Последва буйно аплодиране, Мери стана и изчезна от стаята. Най-големи ръкопляскания се чуха от четиримата, които бяха изчезнали още в началото.

Двойките се смениха. Габриел трябваше да партнира на Мис Айвърс. Беше кокетна, приказлива млада жена със слабовато лице и прелестни кафяви очи. Мразеше деколтетата. Беше сложила огромна златна брошка на яката си. Заеха местата си и тя каза ядосано:

— Имам да те питам за една рошава гарга?

— Мен! — каза Габриел. Тя кимна.

— За какво става дума? — попита Габриел, усмихвайки се.

— Кой е Дж. Ц.? — попита дамата, обръщайки очи към него.

Габриел почервя и точно когато реши да й каже, че няма ни най-малка идея, тя каза глупаво:

— О, невинният ми! Открих, че пишеш за „Дейли Експрес“. Не те ли е срам?

— Защо да ме е срам? — каза Габриел, примигвайки с очи и стараейки се да се усмихне.

— Ами, аз се срамувам от теб! Да пишеш за такъв вестник! Да е си западен британец!

По лицето на Габриел пробяга сянка на объркване. Вярно беше, че пишеше за литературната рубрика на „Дейли Експрес“, за което всяка седмица получаваше по шестнайсет шилинга. Но със сигурност не беше някакъв си западен англичанин. Книгите, за които пишеше резюмета, не бяха някакви си булевардни романчета. Обожаваше да разгръща страниците и да усеща мириза на мастило по новите издания. Почти всеки ден след университета завършващ на кея, в малките допнапробни книжарници или пък в Хики, Уеб, Марси, О'Клохиси на търговската уличка. Обичаше да казва, че литературата е над политиката. Но пък бяха приятели с нея още от училище и в колежа, така че не искаше да й отговори троснато. Продължи да мига и да се усмихва, като й каза, че не вижда нито грам политика в резюметата на книги и в литературните рубрики.

Обърка се и стана невнимателен. Мис Айвърс хвана ръката му и каза весело:

— Хайде, само се шегувах! Време е да се завъртим!

Продължиха с разговор за университета. Неин приятел ѝ бил казал за статията му върху поезията на Браунинг. Ето как разкрила тайната му, но пък веднага харесала статията. После внезапно смени темата:

— О, Мистър Конрой, ще дойдете ли на екскурзия до Ейрън Айсълс това лято? Смятаме да останем там поне месец. Прекрасни са, навътре в Атлантическия океан. Трябва да дойдеш! Ще дойдат Мистър Кланси, Мистър Кайкили и Кетлин! Би било прекрасно да дойде ѝ Грета! Тя е от Коачт, нали?

— Родът ѝ е от там.

— Ще дойдеш, нали? — попита дамата, като погали рамото му с длан.

— Ами факт е, че трябва да отида...

— Къде? — попита Мис Айвърс.

— Ами, знаеш, всяка година обикаляме насам — натам с едни приятели...

— Но къде?

— Ами, най-често във Франция, Белгия или Германия...

— И защо там, след като можеш да посетиш собствената си страна?

— Ами, от една страна, за да не забравя езиците, а от друга, заради промяната!

— А не трябва ли по честичко да говориш собствения си език... да се докоснеш до ирландския?

— Ами, ако става дума за това, ирландският не ми е роден!

Съседните двойки подслушваха разговора им. Габриел се огледа нервно наляво — надясно и се опита да запази поне привидно доброто си настроение, челото му се посипа с капчици пот и почервеня.

— И няма да посетиш собствената си страна, за която не знаеш почти нищо, собствения си народ, родната пръст! — попита Мис Айвърс.

— О, нека ти кажа истината, писна ми от страната ми, писна ми!

— Защо? — попита Мис Айвърс. Габриел не отговори, заболя го!

— Защо? — повтори тя. Пак не получи отговор и каза малко помило:

— Ама разбира се, нямаш отговор!

Габриел се опита да прикрие объркването си като се включи с безумна енергия в танците. Отбягваше очите й, в изражението й имаше никаква тъга. Когато се срещунаха на дългата верига, усети как сграбчи ръката му. Погледна го през мигли и той се засмя. После застана на пръсти и каза в ухото му „Западен Британец“.

Кадрилът най-сетне свърши. Габриел се оттегли в най-далечния ъгъл на стаята. Там седеше майката на Фреди. Беше корава, набита жена със сребриста коса. В гласът й имаше нещо, което приличаше на гласа на сина й. Беше казала, че Фреди ще дойде и че всичко ще е наред. Габриел я попита дали й е харесало пътуването. Живееше с омъжената си дъщеря в Глазгоу и идваше в Дъблин веднъж годишно. Каза, че било прекрасно и капитанът бил много загрижен за здравето и удобствата й. Разказа за прекрасната къща в Глазгоу и за приятелите, които беше открила там. Докато говореше, Габриел се опита да забрави разговора си с Мис Айвърс. Разбира се, че момичето или жената или каквото там беше, беше ентузиастка, но си имаше място и време за всичко. Разбира се, може би, не трябваше да й отговаря по този начин. Но не трябваше да го нарича Западен Британец пред хората, дори на шега. Опита се да го направи за смях пред хората.

Видя как жена му се промъква през валсиращите двойки на дансинга към него. Когато го достигна се спря и му каза на ухо:

— Габриел, леля Кейт пита, дали няма да нарежеш гъската, както обикновено, Мис Дейли ще се заеме с шунката, а аз с пудинга.

— Разбира се!

— Ще изпрати младите след валса, така че трябва да отидем на масата.

— Танцува ли? — попита Габриел.

— Разбира се! Не ме ли видя? За какво се препирахте толкова с Мис Айвърс?

— Не сме се препирали! Защо? Тя ли ти каза това?

— Нещо такова! Трябва да намеря Д'Арчи. Ще пее. Доста е надута, мисля!

— Не, не сме се карали, просто... тя ме покани на екскурзия в Западна Ирландия, а аз казах, че не искам!

— О, нека отидем, Габриел. — каза тя развълнувано, запляска с ръце и подскочи. — Така ми се ходи. Искам да видя Гелуей!

— Можеш да отидеш, ако желаеш! — каза студено Габриел. Тя го погледна с насълзени очи и се обърна към Мисис Мейлинс:

— Би бил прекрасен съпруг за Вас, Мисис Мейлинс.

Тя избяга. Мисис Мейлинс, като че ли несмутена от прекъсването, продължи да говори за прекрасните места, за Шотландия, какви пейзажи, каква природа. Зет ѝ ги водел всяка година на езерата на риболов. Бил прекрасен рибар. Хванал чудна огромна риба, която самият главен готвач на хотела сготвил за вечеря.

Габриел не чу ни дума от казаното. Идваше вечерята и той се замисли за разговора и за отговора си. Видя Фреди. Идваше да види майка си. Габриел стана, за да му направи място и отиде до прозореца. Стаята беше почистена и от задната стаичка слугите вече носеха ножове и чинии. Всички изглеждаха уморени от танците и говореха тихичко на малки групички. Топлите пръсти на Габриел тупаха по студената рамка а прозореца. Колко ли е студено навън! Колко прекрасно би било да излезе сам навън, на разходка, първо по реката, после в парка! Снегът покрива дърветата и образува малка бяла шапка над паметника на Уелингтън. Колко по-прекрасно би било там, отколкото да седи на масата.

Спомняше си основните точки на речта си: ирландската гостоприемност, тъгата, Трите Грации, Париж, цитат от Браунинг. Изрепетира наум фразата: Като че ли чувствуваш, че слушаш музика, мъчителна музика. Мис Айвърс беше прочела статията. Откровена ли беше? Имаше ли нещо друго в живота ѝ, освен тази нейна пропаганда? Преди тази нощ между тях двамата нямаше лоши чувства. Имаше чувството, че тя щеше да седне на масата само за да го наблюдава, да се взре в него, докато той говори, тя просто щеше да го гледа с ония очи, с онзи питащ поглед. Вероятно нямаше да съжалява много, ако той се провали. И ето една мисъл се зароди в главата му и му даде кураж. Щеше да се обърне към леля Кейт и леля Джулия и да каже: „Дами и Господа, ето, поколението, което седи до нас, вече измира, то има своите грехове, има своите падения, но според мен носи в себе си и доброто — гостоприемност, хумор, хуманност, което новото, сериозно и свръх — учено поколение, което расте, като че ли забравя,

като че ли няма.“ Прекрасно, това е най-вече за Мис Айвърс. Какво ли му пука, че двете му лели са просто неуки стари жени!

Шумът в стаята му отвлече вниманието. Мистър Браун под ръка с Мис Джулия влязоха галантно. Тя се усмихваше и кимаше. Необичайни аплодисменти я изпроводиха до пианото, Мери Джейн седна зад него. Леля Джулия прочисти гласа си. Всички замълкнаха. Габриел разпозна прелюдията. Беше стара любима песен на Джулия „Готови за сватба“. Гласът ѝ, мощен и невероятно чист се изви във въздуха, нажежи го, не пропусна дори най-високите ноти, не се спря. Да следваш гласа ѝ беше като да чувствуваш, че летиш, никак безкрайно защищен и сам. Габриел запляска, заедно със всички останали в стаята, чуха се аплаузи и от съседната. Малка червенина на щастие се появи по лицето ѝ, когато отвори старата ирландска книга с песни, на корицата с нейните инициали. Фреди продължи да ръкопляска след като всички бяха спрели. После каза нещо на майка си, която кимаше в знак на съгласие. Най-сетне той отиде до Джулия, хвана ѝ ръката и я стисна, каза, че гласът ѝ значел толкова много за него и ѝ благодари.

— Точно казвах на майка си, че никога не съм Ви чувал да пеете толкова добре, никога! Не, никога гласът Ви не е бил толкова невероятен, колкото тази вечер! Сега! Вярвате ли сега? Това е самата истина! Честна дума! Никога гласът Ви не е бил толкова свеж... толкова чист и свеж, никога!

Леля Джулия се засмя леко и промърмори нещо за благодарност към комплиманта. После освободи ръката си. Мистър Браун я хвана и каза с маниерите на истински шоумен:

— Мис Джулия Моркан, моето последно откритие! — После се засмя от сърце на себе си, Фреди се обърна към него и каза:

— Ами, Браун, честно да ви кажа сте направил лошо откритие. Единственото, което мога да кажа е, че никога не съм я чувал да пее и наполовина толкова добре, колкото тази вечер. Самата истина!

— Нито пък аз! Гласът ѝ като че ли точно сега расте — каза Браун.

Леля Джулия вдигна рамене и каза само:

— Преди трийсет години нямах по-лош глас!

— Винаги съм казвала на Джулия, — каза леля Кейт. — че не е родена за тукашния хор. Тя пък никога не ми е казвала същото!

Тя се обърна, за да почете другите. Леля Джулия се загледа в някаква несъществуваща точка пред нея, на лицето ѝ проигра усмивка, спомняше си.

— Не, тя не слуша и не допуска никого до себе си, работи в онзи хор ден и нощ, нощ и ден! Стана в шест часа на Коледа! И за какво? — продължи леля Кейт.

— Ами, за славата на Господ Бог, нали така? — попита Мери Джейн, ставайки от пияното и усмихвайки се.

Леля Кейт се обърна строго към племенницата си и каза:

— Знам, че всичко е за Божията слава, Мери Джейн, но мисля, че не е много честно папата да кара жените да работят като роби в подобни хорове, да се занимават с някакви си пищящи сополиви момчета. Предполагам, че е за доброто на църквата, ако папата го прави. Но не е честно, Мери Джейн, не е правилно!

Очевидно беше ядосана и се караше на сестра си, това беше стар болезнен спор между двете. Когато мери Джейн видя, че танцьорите са се върнали в стаята, каза миролюбиво:

— А, сега, Лельо Кейт, направи скандал ѝ на Мистър Браун, тъй като той е очевидно на друго мнение!

Леля Кейт се обърна към Браун, който седеше упорито зад религията и побърза да каже:

— О, нямам предвид, че папата не е прав! Аз съм само една глупава стара жена и не бих си позволила да кажа подобно нещо. Но съществуват ѝ ежедневната вежливост и признателност по земята. Но, ако бях на мястото на Джулия щех да се изправя пред Отец Хили...

— Между другото, Лельо Кейт, — каза Мери Джейн. — вече всички сме ужасно гладни, а когато сме гладни сме ѝ свадливи.

— И когато сме жадни — също! — каза Мистър Браун.

— Така че по-добре да седнем на масата, — каза Мери Джейн. — и да спрем този спор веднъж за винаги.

Габриел откри жена си и Мери Джейн, които скланяха Мис Айвънс да остане за вечеря. Мис Айвърс си беше сложила шапката и закопаваше палтото си, очевидно не искаше да остане. Не била гладна, а ѝ вече закъснявала.

— Само за десет минути, Моли! — увещаваше я Мисис Конрой.
— Няма да се бавиш толкова много.

— Поне си вземи плод и почини, след всичките тези танци! —
каза Мери Джейн.

— Наистина не мога! — каза Мис Айвърс.

— Страхувам се, че не се забавлява въобще! — каза Мери
Джейн.

— Никога толкова много! Наистина! Но сега трябва да ме
оставите да си отида! — каза Мис Айвърс.

— Ама как ще се прибереш вкъщи? — попита Мисис Конрой.

— Ами, на две преки е от кея!

Габриел спря объркан за момент и после предложи:

— Ако ми позволите, Мис, ще ви придружа!

Мис Айвърс избухна:

— Не ща ѝ да чуя за това! За Бога, идете да ядете и ме оставете
на мира, мога да се грижа и сама за себе си!

— Ами, ставаш смешна, Моли! — каза Мисис Конрой.

— Beannacht libh! — извика Моли през смях и тръгна по
стъпалата.

Мери Джейн я последва с поглед. Беше най-малкото озадачена.
Мисис Конрой се заслуша в шума на вратата. Габриел се питаше, дали
той е реалната причина за нейното заминаване. Но тя не изглеждаше
да е засегната въобще, тръгна си през смях. Той се загледа в тъмнината
долу. В този момент дойде Леля Кейт, чупейки ръце в отчаяние.

— Къде е Габриел? Къде, за Бога, е Габриел? Всички седят на
масата и чакат, а няма кой да нареже гъската.

— Тук съм, Лельо, готов да нарежа и цяла армия гъски, ако
трябва!

Тълстата кафеникова гъска лежеше на единият край на масата, а
на другия, върху магданоз и пипер, свинският бут, с много лук и
червен пипер, имаше и нарязано на филии говеждо. Между тези блюда
имаше задължителните желе — червено и жълто, картофи, сосове,
червен мармалад, голяма зелена салата с голяма сребърна лъжица,
чепки грозде, плодове, купа с шоколадови бонбони и сладки, обвити в
златисти и сребристи хартийки и голяма стъклена ваза. В средата на
масата имаше голяма купа с пирамиди от портокали и райски ябълки,
две огромни старовремски графи, едната пълна с порто, а другата с
шери. На пианото чакаше пудинга, а зад него три групи бутилки,
черните съдържаха бира и ейл, с черен и червен етикет, а последната и

най-малка купчина бяха минералните води, в бели шишета със зелени етикети.

Габриел зае мястото си на домакин на масата и набучи вилицата си в гъската. Сега се почувства по-добре, чувствуващ се на мястото си на тази богата маса.

— Мис Фърлонг, какво желаете, крилце или бяло месо от гърдите?

— Малко парче бяло месо, моля.

— А за Вас, Мис Хигинс?

— О, каквото дадете, Мистър Конрой!

Докато Габриел и Мис Дейли раздаваха чинии, Лили предлагаше на гостите от горещите картофи. Това беше по идея на Мери Джейн, тя предложи и ябълков сос за гъската, но Леля Кейт каза, че ѝ харесвала повече без никакви сосове. Мери Джейн се убеди, че ученичките ѝ получиха най-добрите парчета, а Кейт и Джулия донесоха по бутилка бира и ейл за мъжете и по бутилка минерална вода за дамите. Огромна бъркотия, шум, смях, от поръчки, от ножове и вилици, от отваряне на бутилки и чаши. Габриел се зае със второто, преди дори да се сети, че не е сипал на себе си. Всички запротестираха и той трябва да отпие огромна гълтка тъмна бира. Мери Джейн седна тихо на масата, но Леля Кейт и Джулия продължиха да обикалят около всички, да питат дали не им трябва още нещо, да им го дават, да пожелават приятна вечеря, да бъбрят. Мистър Браун ги помоли да седнат най-накрая на масата, а ѝ Габриел също, но те отказаха, тъй като имало достатъчно време и за това. Най-накрая Фреди стана, хвана Леля Кейт и собственоръчно я тръсна върху стола, което предизвика всеобщ смях. Когато най-сетне на всички бе сервирано, Габриел каза, смеейки се:

— Е, сега, ако някой иска още малко, нека каже сега или замълчи!

Хор от гласове го подканни да започне с вечерята си, а Лили му донесе трите, „спасени“ специално за него, картофа.

— Много добре, а сега, скъпи дами и господи, моля за малко внимание към вечерята!

Седна тихо на масата, но не се включи в разговора, говореха за новият оперен състав, който давал представление в Кралския Театър. Мистър Бартел Д'Арчи, тенора, млад мъж с мургава кожа и тънки

мустаци, величаеще контраалта, но Мис Фърлонг твърдеше, че била твърде вулгарна. Фреди Мейлинс каза, че във втората част участвал негър, който бил най-добият тенор, който бил чувал някога.

— Нима сте го слушали? — попита Д'Арчи. — Май не сте, а?

— Интересно ми е да чуя вашето мнение. Аз лично мисля, че има голям глас! — каза Фреди.

— Какво ли му коства на човек да намери наистина добрите! — каза доста фамилиарно Мистър Браун.

— А защо да няма глас, само защото е черен ли? — попита Фреди.

Никой не се осмели на отговори на въпроса. Мери Джейн обърна гръб на масата. Една от ученичките й я помоли да изsviri нещо от Мигнон. Разбира се, било забавно, но я карало да си спомни за бедната Джорджина Бърнс. Мистър Браун се сети за славните италианци, които обичали да посещават Дъблин — Тиетенс, Илма де Мурзка, Кампанини, големият требели, Гуиджини, Равели, Арамбуро. Тогава, каза той, можела да се чуе истинска музика в Дъблин. Спомнял си как цялата зала на Кралският театър била претъпкана нощ след нощ, как един път италианският тенор бил извикан четири пъти на бис за „Оставете ме да падна като войник“, как момчетата се били влюбили в някаква примадона, как я спасили от разбеснелите коне на каретата й и как я пренесли на ръце до хотела. Защо вече никой не пеел големите опери от миналото, Динора, Лукреция Борджия? Не можели вече да се намерят такива силни гласове, ето защо!

— Ами, мога да ви убедя, че има такива големи певци и в наши дни! — каза Мистър Бартел Д'Арчи.

— Къде? — попита Мистър Браун.

— В Лондон, в Париж, в Милано! Например Карузо не е по лош от мъжете, чийто имена споменахте.

— Може и така де е, но силно се съмнявам! — каза Мистър Браун.

— О, бих дала всичко, за да чуя Карузо, поне веднъж! — каза Мери Джейн.

— За мен, — каза леля Кейт. — на света има само един истински тенор. Извинете. Но се съмнявам някой от вас дори да е чувал за него.

— И кой е той? — каза Мистър Д'Арчи.

— Казва се Паркинсон. Чух го, преди много време, на премиерата му и Бог ми е свидетел имаше най-прекрасния глас, който природата някога е поставяла в мъжко гърло.

— Интересно, никога не съм чувал за него! — каза Д'Арчи.

— Да, да, Мис Моркан е права! — каза Мистър Браун. — Спомням си старият Паркинсон, но беше толкова отдавна...

— Чуден, изчистен, топъл, тъжен, английски тенор! — каза леля Кейт ентузиазирано.

Донесоха пудинга. Отново се чу шум на лъжици и ножове. Жената на Габриел слагаше на всеки в малка чинийка и ги подаваше за сервиране. Мери Джейн слагаше ягоди, портокалово желе или мармелад като украса. Леля Джуллия беше направила пудинга и получи овации от всички. Тя каза, че не бил достатъчно кафяв.

— Ами, надявам се Мис Моркан, аз лично да съм достатъчно кафяв за Вас, защото знаете, аз съм целия Кафяв! (Браун = Кафяв).

Всички джентълмени, освен Габриел, хапнаха от пудинга и поздравиха Леля Джуллия. Габриел не ядеше сладко. Фреди си сипа мед с пудинга. Бил чувал, че е едно от най-полезните неща за кръвта. Мисис Мейлинс, която пазеше мълчание през цялата вечеря, каза, че синът ѝ смятал да ходи надолу към Малерей след седмица и нещо. После започна разговор за Малерей, колко прекрасен и чист бил въздухът там, колко гостоприемни били монасите и как не искали дори и пени от посетителите.

— Искате да кажете, — започна Браун. — че може да се отиде там, да се живее като на хотел и накрая да се върнеш без да платиш нищичко?

— О, повечето оставят дарение за манастира, като си тръгват! — каза Мери Джейн.

— Ох, пожелавам си това да се случи и в нашата Църква! — засмя се Браун.

Беше изненадан като разбра, че монасите не говорели, ставали в два сутрина и спели в ковчези. Попита за какво го правят?

— Това са правилата на манастира и ордена! — каза леля Кейт.

— Да, но защо? — попита Браун.

Леля Кейт повтори, че било правило и това било всичко. Мистър Браун изглежда пак не разбра. Фреди Мейлинс се опита да обясни, че било, защото се стремели да бъдат максимално далече от греховете на

света, извън манастирските стени. Явно обяснението не беше достатъчно ясно, защото Мистър Браун се засмя и каза:

— Харесах идеята, но си мисля, нима ковчезите им се струват по-добри от леглата?

— Ковчезите им напомнят за края на собствения им живот! — обясни Мери Джейн.

Настъпи тишина на масата. Мисис Мейлинс се обърна към съседа си тихичко и каза:

— Те са много добри мъже, монасите, изключително набожни!

Леля Джулия предложи на гостите още по една чаша шери. Мистър Д'Арчи отказал в началото, но после съседът му му каза нещо, след което помоли да му налеят. След като всичките чаши бяха напълнени, разговорът замълкна. Последва мъчителна пауза, в която се чуха само чашите и столовете. Трите Мис Моркан гледаха надолу към покривката. Някой се изкашля веднъж дваж, а няколко джентълмени помолиха за тишина. Габриел отмести стола си назад и стана:

Всички заръкопляскаха и после последва тишина. Габриел постави десетте си треперещи пръста на масата и се усмихна нервно. Всички лица се взираха в него и той се взря в полилея. На пианото свиреха валс и можеше да чуе поклащането на поли през вратата. Вероятно хората отвън на кея, стояха и гледаха светлините на къщата, заслушани в звуците на валса. Снегът беше направил огромна бяла шапка над паметника на Уелингтън и посипваше петнайсет акровото поле, покрай него.

Започна:

— Дами и Господа, на мен се падна честта тази година, както и предната, да свърша една прекрасна задача, за която страхувам се, мой скромен ораторски талант е крайно недостатъчен.

— Не! Не! — каза Браун.

— Но, както и да е, ще ви помоля за малко внимание, за да изразя чувствата си към това събитие.

— Дами и Господа, това не е първият случай, в който се събираме всички заедно, под този гостоприемен покрив, покрай тази гостоприемна маса. Не е й първият случай, в който се оказваме, нека кажа така, жертвии на гостоприемството на тези прекрасни дами.

Направи кръг с ръка във въздуха и последва кратка пауза. Всички се усмихнаха на Мери Джейн, Леля Кейт и Джулия, които се изчервиха от удоволствие. Габриел продължи по-смело:

— С всяка година се убеждавам все по-силно, че няма нищо повъзвищено и нищо по-старо като традиция в нашата страна, колкото нейната гостоприемност. Тази традиция е уникална, неповторима, бил съм на толкова много места, но само тук цари такава атмосфера. Някой би казал за нас, че по-скоро пропада. Но, повярвайте, вярвам, че ще успеем да я опазим. Най-накрая, за едно нещо съм абсолютно сигурен. Докато съществува този покрив и тези дами, пожелавам им от сърце дълъг и щастлив живот, традицията на неподправената, искрена топлина, дълбоко вкоренената в сърцата, вежлива, ирландска гостоприемност, която иде от дедите ни и която трябва да предадем в наследство на децата си, ще пребъде, ще остане жива всред нас.

Тих шепот се понесе по масата. Това напомни на Габриел, че Мис Айвънс я няма, че си е тръгнала крайно неучтиво. Продължи самонадеяно:

— Дами и Господа, расте нова генерация, ново поколение, с нови идеи и нови принципи. То с ентузиазъм и сериозност ги приема, тези нови идеи и този ентузиазъм, дори и неправилно насочен понякога, е в самата си същност безкрайно искрен. Но ние живеем във века на скептицизма, но понякога ме е страх, че точно това ново поколение, твърде ученото, твърде знаещото, ще загуби тези простики качества — хуманност, гостоприемност и топъл хумор, наследство от миналото. Слушайки днес имената на всичките тези големи певци ми изглежда, твърдя, че живеем в далеч по-стеснен свят. Онези дни, без преувеличение, могат да бъдат наречени дни на широкия кръгозор, но дори и отминали, надявам се, поне когато се събираме като днес, да ги споменаваме с гордост и чувство и да пазим в сърцата си паметта за тях, да не оставяме миналото да умре безвъзвратно.

— Слушайте! Слушайте! — викна Мистър Браун.

— Но все още, на тези срещи, мъчни мисли изникват в сърцата ни — спомени от миналото, от младостта, от промените, спомени за изчезнали, загубени хора, които ни липсват и тази вечер. Нашият житетски път е изпълнен със спомени, те препъват пътя ни в живота, но ние намираме смелост, за да продължим напред. Всички ние имаме своите задължения, своите размисли, своите изисквания, своите добри

дела, които изискват смелост и усилия. Затова няма да говоря повече за миналото. Няма да морализаторствам тази вечер. Тук сме, за да се съберем заедно, да изживеем нещо общо, да избягаме от ежедневието. Тук сме като приятели, в духа на добротата, в духа на доброто приятелство, като колеги и в известен смисъл, в истинският дух на приобщаването, или как иначе да го кажа, като гости на Трите Грации на Дъблинския музикален свят.

Масата се взрви от ръкопляскания и смях. Леля Джулия попита един от съседите си, какво толкова е казал Габриел.

— Габриел каза, че ние сме Трите Грации, Лельо Джулия. — каза Мери Джейн.

Леля Джулия не разбра за какво става дума, но се усмихна на Габриел, който продължи:

— Не искам да играя тази вечер, както бих играл в Париж в друг случай. Не искам да избирам между двете. Задачата, която ми поставиха беше индивидуална, беше твърде висока за моите сили. Но когато ги видях заедно, дали нашата главна домакиня, чието добро сърце, чието истински добро сърце, ѝ е станало нарицателно, за всички които я познават, или пък нейната сестра, надарена с младежка живост, с дух, чиито глас, беше награда и поклон, тази вечер, за всички нас, дали, последно, но не и по важност, когато се замисля за нашата най-млада домакиня, талантлива, весела, работлива, най-добрата от всички племенници, аз твърдя пред вас, Дами и Господа, че не знам, наистина не знам, на коя от трите да връча приза.

Габриел погледна лелите си. Видя широката усмивка на лицето на Джулия и сълзите по лицето на Кейт. Замисли се, коя да избере. Вдигна чашата порто за тост, всички останали го последваха, и после каза високо:

— Тост за трите заедно! Нека прием за тяхно здраве, за богатство, за дълъг живот, за щастие, за просперитет и нека продължат с чест работата си. Нека в сърцата ни остане честта и чувството, което им дължим.

Всички станаха прави, с чаша в ръка, обърнаха се към трите дами и запяха в един глас, следвайки Браун:

— Защото те са весели стари приятели,

- Защото те са весели стари приятели,
- Защото те са весели стари приятели,
- Което никой не може да отрече.

Леля Кейт вече си триеше сълзите с кърпичка. Леля Джулия се размърда. Фреди Мейлинс тактуваше с вилицата си за пудинг. Певците се обърнаха един към друг и запяха с чувство:

- Освен ако лъже,
- Освен ако лъже.

После отново се обърнаха към домакините, пеейки:

- Защото те са весели стари приятели,
- Защото те са весели стари приятели,
- Защото те са весели стари приятели,
- Което никой не може да отрече.

Последва дълго ръкопляскане, включително и от гостите в съседната стая, а Фреди продължи да тактува с вилицата си.

От вратата към хола духаше свеж утринен вятър откъм кея. Затова Леля Кейт каза:

- Нека някой затвори вратата! Мисис Мейлинс ще умре от студ.
- Браун е навън, Лельо Кейт! — каза Мери Джейн.
- Браун е навсякъде! — каза Леля Кейт с нисък глас. Мери Джейн се засмя на тона ѝ.
- Наистина, — каза лукаво. — Той е много вежлив.
- Той е като дух, Коледен дух! — каза Леля Кейт със същия тон.
- После се засмя сама на себе си и добави бързо. — Но, кажи му да влезе, Мери Джейн и затвори вратата, надявам се да не ме е чул.

В този момент на вратата се появи Браун, засмян до уши. Беше облечен в дълго зелено палто, с астраканови ръкавици и колан и с

огромна овална шапка на глава. Посочи към заснежения кей и каза въздишайки:

— Хулиганът е спрял всички карети навън!

Габриел погледна надолу към партера, зави се в палтото си и се огледа из хола, казвайки:

— Грета, тук ли е?

— Оправя си нещата Габриел! — каза Леля Кейт.

— А кой свири? — попита Габриел.

— Никой, всички си тръгнаха.

— О, не, лельо Кейт, Бартел Д'Арчи и Мис О'Калаган не са си тръгнали, все още.

— Някой тропа по пианото, обаче! — каза Габриел.

Мери Джейн погледна към Габриел и Мистър Браун и каза, разтреперана:

— Става ми студено, като ви виждам така загърнати, господа! Не ща и да се замислям как ще си заминете на този студ!

— Не искам нищо друго, освен да се разхождам на село или да направя една обиколка, с добро същество до себе си. — каза Браун.

— Имаме си много добър кон и добър трап в къщи. — каза ядосано Леля Джулия.

— Незабравимият Джони! — засмя се Мери Джейн. Леля Кейт и Габриел прихнаха в смях.

— Защо, какво му е толкова чудното на Джони? — попита Браун.

— Покойният Патрик Моркан, нашият дядо, познат в миналото като стар джентълмен, правеше лепило. — обясни Габриел.

— О, Габриел, — разсмя се Леля Кейт. — имаше мелница за зърно.

— Е, лепило от нишесте! — каза Габриел. — Старецът имал кон, който се казвал Джони. Джони работел в мелницата, като се въртял в кръг и мелел житото. Всичко било чудесно до трагичният инцидент с Джони. Един ден старецът искал да закара определеното количество зърно за войската в парка.

— Бог да прости душата му! — каза Леля Кейт.

— Амин! — продължи Габриел. — И така старият джентълмен оседлал Джони, сложил си най-хубавата шапка, най-красивият колан и тръгнал тежко — тежко към старото си жилище, някъде до Бек Лайн, мисля. — Всички се засмяха, дори Мисис Мейлинс, а леля Кейт каза:

— О, Габриел, той не е живеел в Бек Лайн. Само мелницата е била там.

— Така де, — продължи Габриел. — Той тръгнал с Джони. И всичко било чудесно, докато Джони не видял статуята на Крал Били. После дали защото се е влюбил в коня на Крал Били или защото го е помислил за мелница, той тръгнал да се върти около него. — Габриел се завъртя в стаята, под смеха на всички. — Правел обиколка след обиколка, а нашият старец, който по правило си бил много надут, се възмутил. „Хайде, сър! Какви ги вършите? Какво поведение само! Не можете ли да разберете един кон!“

Смях последва имитацията на Габриел, който бе прекъснат от чукане на вратата. Мери Джейн отиде да отвори. Беше Фреди Мейлинс, трепереше от студ.

— Намерих само една карета! — каза той.

— О, все ще намерим някоя по кея! — каза Габриел.

— Да! Само не оставяйте Мисис Мейлинс да седи на течение! — каза Кейт.

Помогнаха на Мисис Мейлинс да слезе по стълбите и след много маневри бе настанена в каретата. Фреди се качи след нея, трябваше му доста време, докато я настани на седалката, подпомаган със съвети от Браун. Най-сетне седна удобно, а Фреди повика Браун в колата. Шофьорът метна една черга на коленете си и подкара към адреса. Бъркотията стана по-голяма, тъй като шофьорът беше направляван по различен начин от Фреди и Мистър Браун, които гледаха през прозорците. Трудността беше да се разбере, къде да слезе Мистър Браун. Леля Кейт, Джулия и Мери Джейн седяха на стълбите и се превиваха от смях. А колкото до Фреди той просто не можеше да говори. Той провираше главата си през прозореца и излизаше всяка минута, което криеше опасност за шапката му и разказваше на майка си, за какво е ставало въпрос на стълбите, докато накрая Мистър Браун не викна на обърканият шофьор, през гълчката на всеобщия смях:

— Знаете ли къде е Тринити Колидж?

— Да, сър!

— Ами карайте нататък и после ще ви кажа накъде. Разбрахте ли?

— Да, сър!

— Е полетете като птиче към Тринити!

— Готово, сър!

Конят беше подкаран към кея всред смях и махания на ръце за довиждане.

Габриел не беше на вратата, като останалите. Беше в тъмната страна на коридора и се взираше в стъпалата. Една жена стоеше на първото стъпало, в сянката. Не можеше да различи лицето ѝ, но я разпозна по стойката и по червеникаво — розовите шарки на полата ѝ, които на тази светлина изглеждаха бяло-черни. Жена му. Седеше и слушаше нещо. Габриел се изненада от неподвижността ѝ и се заслуша. Но можеше да чуе само смеха и разговорите на вратата, някои акорди на пианото и мъжки глас. Стоеше прав в тъмното и се опитваше да чуе музиката, взирайки се в жена си. Имаше странна грация в излъчването, в стойката ѝ, като че ли беше символ на нещо. Запита се какъв ли символ би била една жена, която стои притихнала на стълбите и заслушана в нещо. Ако беше художник щеше да я нарисува точно такава. Синята шапка над бронзовата ѝ коса, срещу мрака и тъмните шарки по полата до светлините на светлината. Ако беше художник щеше да нарече картината „Далечна Музика“. Вратата беше затворена. Влязоха Кейт, Джулия и мери Джейн, все още смеейки се.

— Е, Фреди е ужасен, нали! Наистина ужасен! — каза мери Джейн.

Габриел не каза нищо. Тръгна към стъпалата, където седеше жена му. Сега, след като външната врата бе затворена, музиката се чуваше по-ясно. Габриел с пръст ги помоли да запазят тишина. Изглежда беше стара ирландска песен, певецът май не беше сигурен нито в думите, нито в гласа си. Чуваше се някак далечен, насищащ въздуха с неясна мъка:

*Дъждът пада по тежкият катинар,
И капките се стичат по тялото
Моето бебе лежи студено...*

— О, — извика Мери Джейн. — Това е Бартел Д'Арчи, не пя цялата нощ! Но ще го накарам да ни изпее нещо, преди да си тръгне!

— Хайде, Мери Джейн! — каза Кейт.

Мери Джейн изтича по стълбите, но още преди да се качи песента спря и пианото бе затворено.

— О, колко жалко! Грета, Мистър Д'Арчи при теб ли е?

Габриел чу как жена му казва Да и я видя да се приближава към тях, на три стъпала зад нея се появиха Д'Арчи и О'Калаган.

— О, Мистър Д'Арчи, как не ви е срам! — извика след него Мери Джейн. — Да спрете да пеете, точно когато всички Ви слушахме!

— Бях с него цялата вечер, а също и Мис Конрой. — каза Мис О'Калаган. — А той ни каза, че имал ужасна хрема и не можел да пее.

— О, Мистър Д'Арчи, как не ви е срам да лъжете така! — каза Леля Кейт.

— Не виждате ли, че гласът ми е по-дрезгав от гарванов! — каза сърдито Д'Арчи.

Слезе ядосано на партера и си сложи палтото. Останалите объркани от грубостта му, не казаха нищо. Леля Кейт присви вежди. Мистър Д'Арчи прочисти гърлото си и се изкашля.

— От времето е! — след пауза, каза Леля Джуллия.

— Да, всички са с хрема, всички! — каза Леля Кейт.

— Казват, че не е валяло така от трийсет години, във вестника четох, че обстановката била същата в цяла Ирландия. — додаде Мери Джейн.

— Обожавам да гледам снега! — каза Джуллия.

— И аз. — каза Мис О'Калаган. — Коледа без сняг не е Коледа!

— Горкият Мистър Д'Арчи мрази снега! — засмя се Леля Кейт.

Мистър Д'Арчи, целият обвит с балтона и шала си, се появи на вратата и с прегракнал глас започна да разказва историята на настинката си. Всички единодушно го посъветваха да внимава за гърлото си на този нощен вятър. Габриел забеляза, че жена му не се включва в разговора. Стоеше права на светлината на мръсния полилей, косата ѝ светеше с бронзов оттенък, същият, който бе забелязал на светлината на огъня, преди няколко дни. Най-сетне се обърна към тях. По лицето ѝ се беше появила червенина, а очите ѝ — светеха.

— Мистър Д'Арчи, — попита тя. — какво е името на песента, която пеехте?

— Май беше „Любимата на Огрим“, но не мога да си спомня с точност. Защо? Нима я знаете? — попита Д'Арчи.

— Любимата на Огрим! — повтори тя.

— Прекрасна е! Съжалявам, че нямате глас тази вечер! — каза Мери Джейн.

— Мери Джейн, стига си ядосвала Мистър Д'Арчи! — каза Кейт.
— Не желая!

Виждайки че смятат да тръгват, тя ги изпрати на вратата и пожела на всички лека нощ.

— Лека нощ, Лельо Кейт и благодарим за прекрасната вечер!

— Лека нощ, Габриел! Лека нощ Грета!

— Лека нощ, Лельо Кейт, благодаря за всичко. Лека, Лельо Джулия!

— О, лека, Грета! Не те виждам!

— Лека нощ Д'Арчи, лека, Мис О'Калаган!

— Лека нощ, Мис Моркан!

— Лека, отново!

— Лека нощ на всички! И се пазете!

— Лека, лека!

Все още беше тъмно навън. Притъпена бледа жълта светлина се промъкваше по покривите на къщите и по реката, а небето като че ли се спускаше над главите им. Снегът хрущеше под обувките и образуваше шапки над покривите, над парапетите на кея и по железопътната линия. Уличните лампи все още светеха, а реката и Съдебните палати се издигаха към небето.

Вървеше пред него, под ръка с Мистър Бартел Д'Арчи, с другата държеше полата си. Нямаше ѝ остатък от замечтаната ѝ грация, но Габриел беше щастлив. Кръвта кипеше във вените му, в мозъка му се бунтуваха мисли на гордост, щастие, радост, нежност, смелост. Вървеше толкова леко и толкова бързо, че той изведнъж пожела да я достигне, да я прегърне през раменете и да каже нещо глупаво и прочувствено в ухото ѝ. Струваше му се толкова чуплива, че пожела да я пази, да остане сам с нея. Моменти от техният съвместен таен живот изведнъж изникнаха като звезди в съзнанието му. Слънчев плик до чашата му на закуска, той го милва с ръка. Птичките пеят, слънце прорязва през прозорците, невъзможно му е да яде от щастие. Двамата заедно в сред тълпата на платформата, той слага в топлата ѝ шепа билета. Двамата навън пред прозорец, ужасен студ, гледат как един човек вади бутилки от пещта. Ужасен студ! Лицето ѝ пребледняло, безумно близко до неговото. Изведнъж извика през прозореца:

— Топло ли е в огъня, сър!

Човекът не чува! И така е по-добре! Иначе щеше да им каже нещо грозно и студено.

Вълна на топла нежност заля с нова сила артериите му. Като неземен звезден огън в паметта му изникнаха онези моменти от съвместният им живот, моменти, за които никой не знае и никой няма да узнае. Искаше да ги извика в паметта ѝ, да останат само миговете на екстаз, да бъде забравено тълото им ежедневие, всичките онези години на просто съществуване. Той почувства, че след толкова време, все още докосва душата ѝ. Децата, писането, домакинството не бяха успели да разделят душите им. В едно писмо, преди толкова много години, бе написал: „Защо тези думи изглеждат толкова глухи и студени? Защото няма нито една сред тях, която да е достатъчно нежна за теб!“

Онези думички, като далечна топла музика от миналото, се зародиха в паметта му. Искаше да е сам с нея. Когато всички си заминат, когато той и тя останат съвсем сами в хотела, ще ѝ каже топло:

— Грета!

Може би няма да чуе, ще се съблича. После нещо в гласа му ще я докосне. Ще се обърне и ще погледне към него...

На ъгъла на улица Вайнтейвън хванаха карета. Беше щастлив, че е прекалено шумно, за да участва в разговора. Тя гледаше през прозореца и изглеждаше тъжна. Останалите казваха по някоя и друга дума и сочеха разни сгради. Конят галопираше уморено по полу — мрачните сутрешни улици, а Габриел бе отново сам с нея в каретата, в галоп, за да хване кораба, в галоп към сватбеното им пътешествие. Докато прекосяваха моста О'Конел, Мис О'Калаган каза:

— Казват, че нямало начин да прекосиш този мост, без да видиш белия кон.

— Този път виждам бял мъж! — каза Габриел.

— Къде? — попита Бартел Д'Арчи.

Габриел посочи към статуята покрита със сняг. После и кимна фамилиарно и протегна ръката си.

— Лека нощ, Дейн.

Като спряха пред хотела, Габриел скочи и въпреки упоритите протести на Мистър Д'Арчи, плати. Даде на човека шилинг бакшиш.

Мъжът благодари и каза:

— Е, сър, спорна година!
— И на теб, същото! — каза сърдечно Габриел.

Тя се подпра на ръката му, докато слизаше и после пожела на всички лека нощ. Беше толкова лека, колкото беше и в прегръдките му, докато танцуваха. Почувства се горд и щастлив, щастлив, защото беше негова и горд, защото беше така прекрасна, смела и грациозна. Но сега, като си спомни миналото, първият път, когато докосна тялото ѝ, чувствено, парфюмирано, особено, почувства същото и сега и по вените му пробегна желание. Под прикритието на тишината, той взе ръката ѝ в обятията си и я прегърна топло. Стояха пред хотела. Почувства, че ще избягат, ще избягат от задълженията си от ежедневието, от дома, от приятелите, ще бягат заедно, диви и сияйни към нови приключения.

Един старец седеше на рецептурата в голямого антре на хотела. Запали свещ и тръгна след тях по стълбите. Последваха го в тишина, краката им се губеха в килима. Тя изкачваше бавно стъпалата, държеше главата си изправена, раменете ѝ трепереха от умора, полата ѝ се поклащаеше леко. Той можеше да я хване, да я хване в прегръдката си и да я задържи, щеше да я стисне, да я притисне до себе си, да ѝ покаже, че я желае диво. Портиерът поспря, за да задържи пламъкът на свещта. Те спряха зад него. Габриел можеше да чуе как падат капките разтопен восък по пода и тупкането на собственото си сърце.

Заведе ги по коридора и отвори вратата. После остави свещта на масата и попита, кога да ги събуди на сутринта.

— В осем! — каза Габриел.

Портиерът посочи копчето на електрическата крушка и започна да мъмри нещо в извинение. Габриел го сряза:

— Не се нуждаем от светлина. Има достатъчно от улиците. И можете, — посочи свещта. — да махнете тази антика от тук, като добро момче!

Портиерът беше изненадан. Измърмори нещо за лека нощ и излезе. Габриел заключи.

Светлината откъм прозореца стигаше до вратата. Той погледна към улицата, в опит да поутихне малко емоцията му. После се обърна. Беше си махнала шапката и палтото и стоеше пред огледалото,

разкопчавайки корсажа си. Габриел постоя малко, наблюдавайки я и каза:

— Грета!

Тя се обърна и тръгна бавно към него. Лицето ѝ беше толкова сериозно и изтощено, че Габриел не можа да каже ни дума. Не, не беше момента, все още не беше.

— Изглеждаш уморена! — каза той.

— Малко! — каза тя.

— Не се чувстваш болна, нали?

— Не, просто уморена...

Тя застана до прозореца и се загледа през него. Габриел изчака малко и после усети преградата между тях. Каза рязко:

— И между другото, Грета...

— Какво?

— Познаваш ли онзи нещастник Мейлинс?

— Да! И какво за него?

— Бедният човечец, все пак е свястно хлапе, — продължи Габриел, някак фалшиво. — Върна ми оная лира, която му бях дал назаем. Не го очаквах! Колко жалко, че не може да се освободи от оня ужасен Браун, не е лошо момче, наистина!

Потрепери от ярост. Защо му изглеждаше толкова далечна? Не знаеше, как да започне. Имаше ли нещо, което да я тревожи? Ако само се обърнеше към него, ако само се приближеше до него! Да я вземе така би било брутално! Не, първо трябва да види плам в очите ѝ. Искаше да бъде господар на мислите ѝ.

— Кога му даде лирата? — след кратка пауза, попита тя.

Въздържа се да прати по дяволите и Мейлинс и лирата му. Искаше да чуе душата му, да почувства тялото ѝ под своето, да я обладае! Но каза:

— О, на Коледа, когато отвори онази будка за картички на улица Хенри.

Беше разтреперан от желание и гняв и не чу кога бе застанала до него. Стоеше изправена и го гледаше странно. После изведнъж застана на пръсти, прегърна го през раменете и го целуна.

— Ти си много щедър човек, Габриел!

Габриел потрепери от щастие и от желание, вплете ръцете си в косите ѝ и бавно започна да ги реше назад, милваше косата ѝ. Когато

ги миеше те блестяха и ставаха меки. Сърцето му биеше от щастие. Беше си пожелал да дойде сама. Може би беше предал мислите си, тя ги беше чула. Вероятно беше почувствала огромното му желание. И сега, когато толкова лесно беше паднала в прегръдките му се чудеше, защо е толкова различна.

Стоеше, държейки косата ѝ в шепите си. После обхвана тялото ѝ с една ръка и ѝ каза тихо:

— Грета, мила, за какво си мислиш?

Тя не отговори, а просто се отпусна в прегръдката му.

— Кажи ми, за какво мислиш, Грета? Мисля, че знам какъв е проблема. Знам ли?

Не каза нищо в началото. После заплака:

— Мисля за онази стара песен — „Любимата на Огри“!

Тя се измъкна от прегръдката му, седна на леглото и скри лице в ръцете си. Габриел постоя още малко учуден и после я последва. Докато прекосяваше до огледалото се видя в цял ръст, челото си, добре оформеното тяло, изражението на лицето си, от което винаги се е изненадвал в огледалото, рамките на очилата. Спра на няколко стъпки от нея и попита:

— И какво за песента? Разстрои ли те?

Тя махна длани от очите си и избърса сълзите си с ръка, като дете.

— Защо, Грета? — попита той.

— Мисля си за един човек, преди много много години, той обичаше да я пее!

— И кой е този човек?

— Познавах го от Гелуей, докато живеех при баба!

Габриел се засмя. Усети как тъп гняв изникна в подсъзнанието му, по вените му потече страст.

— Някой, в който си била влюбена?

— Едно момче, казваше се Майкъл Фъри, той я пееше, обичаше да я пее. Беше толкова деликатен.

Габриел замълча. Не искаше тя да разбира, че той е заинтересуван от онова момче.

— Виждам го толкова ясно! — каза тя, след малко. — Какви очи имаше, големи, тъмни... И какво чувство в тях... изражение.

— О, била си влюбена тогава?

— Обичай да се разхождам с него.

Една мисъл пробяга в главата на Габриел.

— Вероятно за това искаш да отидеш там с оная Айвърс? — попита студено той. Тя го изгледа изненадано и каза:

— За какво? — Почувства се неловко пред погледа ѝ. Повдигна рамене и каза:

— Знам ли? За да го видиш, предполагам? Тя погледна зад него през прозореца. После замълча.

— Той е мъртъв! — каза тя след дълга пауза. — Умря на седемнайсет. Не е ли ужасно да умреш толкова млад?

— Какъв беше той? — попита иронично Габриел.

— Работеше в завода за газ. — каза тя.

Габриел се почувства унижен от собствената си ирония и от пробуждането на духа на мъртвеца, момчето от завода. Докато той си бе спомнял миговете от съвместният им живот, изпълнени с нежност, радост, желание, тя го бе сравнявала наум с друг, бе мислила за друг. Почувства се ужасно нелепо, беше играл като маминото синче на лелите си, като нервен сантименталист, идеализирали собствените си клоунски страсти, жалкият малоумник, чийто образ бе видял в огледалото. Инстинктивно се обърна с лице към светлината, за да не види тя срамът, който се изписа на челото му. Опита се да запази тон на студена арогантност, но гласът му стана смирен и индиферентен.

— Предполагам, че си била влюбена в това момче, Грета?

— Много, тогава!

Гласът ѝ беше тайнствен и тъжен. Габриел усети, колко безсмислено е да я наранява повече, хвана една от ръцете ѝ и каза тъжно:

— И защо е умрял толкова млад, Грета? Изтощение, това ли е то?

— Мисля, че умря заради мен! — каза тя.

Габриел усети смътен ужас от този отговор, като в онези часове, когато мислеше, че триумфира, някаква неуловима, невидима, отмъстителна фигура заставаше срещу него, изправеше се със силата на ужасния страх, черпеше сили от ужасния свят. Той се отърси от това чувство чрез логиката си и продължи да държи ръката ѝ. Не я пита нищо повече, усещаше, че ще му каже сама. Ръката ѝ — топла и изпотена, не отговаряше на допира му, но той продължи да я гали, както в онази пролетна утрин.

— Беше зима, — каза тя. — точно в началото на зимата, когато трябваше да напусна баба и да отида в манастир тук. Беше болен, много болен и не трябваше да излиза от къщи. Бил на смъртно легло, казваха, или нещо подобно. Така и не разбрах. — Тя спря за момент и после продължи. — Горкото момче, беше много влюбен в мен, беше толкова нежен. Обичахме да се разхождаме заедно, Габриел, знаеш, както правят всички на село. Учеше музика, само заради здравето си. Имаше прекрасен глас, бедния Майкъл Фъри.

— Ами после? — попита Габриел.

— Ами после, когато трябваше да се махна от Гелуей и да отида да уча в манастир, той беше много зле и не ми позволяваха да отида да го видя. Написах му писмо, че заминавам за Дъблин и че ще се върна лятото и че се надявам да е по-добре тогава. — Спра за момент, овладявайки гласа си и продължи. — Тогава, нощта преди да замина, бях в къщата на баба и точно си стягах багажа, когато чух как някой удря по прозореца с камъни. Прозорецът беше толкова мокър, че не се виждаше нищо през него, изтичах долу, изтичах през градината и там беше горкото момче, трепереше.

— Не му ли каза да се върне обратно?

— Разбира се, настоях да си тръгне, казах му, че ще умре на този дъжд. Но той не искаше. Мога да видя очите му, толкова ясно, толкова добре! Стоеше на края на стената, под едно дърво.

— Не се ли върна вкъщи?

— Да, върна се! Още на първата седмица, когато бях в манастира, той е починал. Погребали го в Отерард, откъдето бил рода му. О, когато разбрах, че е мъртъв...

Спра, хълцайки, после се просна на леглото и заплака. Габриел подържа още малко ръката ѝ, нерешително, и после засрамен, че нарушава скръбта ѝ я положи тихо на леглото, зави я и отиде тихо до прозореца.

Заспа бързо.

Габриел, подпрян на лакът, погледа за няколко мига косата ѝ, полуутворената ѝ уста и се заслуша в дишането ѝ. Да, имала е своят романс в живота, един мъж е умрял заради нея. Усети болка от това, колко малка роля в живота ѝ е изиграл той, нейният съпруг. Наблюдава я дълго, докато спеше, като че ли никога не са били мъж и жена. Учудените му очи почиваха дълго по лицето ѝ, по косата ѝ, чудеше се

как ли е изглеждала тогава, с онази си моминска красота. Странна приятелска жал докосна душата му. Не можеше да каже, не можеше дори и на себе си да каже, че това лице е изгубило красотата си, но знаеше, че не беше това лицето, по което беше изгорял младият Майкъл Фъри.

Вероятно не му беше разказала цялата история. Погледът му се насочи към стола, на който бе метнала дрехите си. Палтото беше паднало на пода. Едната обувка беше паднала настани, другата стоеше права. Чудеше се на собствените си емоции преди час. На какво се дължаха? На вечерята у лелите му, на собствената му глупава реч, на виното и танците, на веселата възбуда от думите лека нощ в коридора, на удоволствието от снежната разходка? Горката Леля Джулия! Тя също живееше в сянката на Патрик Моркан и коня му. Беше усетил соколовият й поглед за момент, докато пееше. Вероятно пак щеше да седи в същата стая, облечен в черно и бяло, с шапка на коленете. Очилата щеха да бъдат свалени, Леля Кейт щеше да седи срещу него, да плаче и да си чисти носа и да му разказва, как е умряла Джулия. Щеше да каже няколко думи в нейна памет, вероятно пак нещо глупаво и ненужно. Да, да, щеше да се случи скоро!

Студеният въздух в стаята вкочани раменете му. Съблече дрехите си и легна до жена си. Един след друг всички ставаха сенки. По-добре да отидеш със смелост на другия свят, отколкото обрулен от годините. Замисли се, как онази, която лежеше до него, е крила спомена за очите на любимия, толкова много години, как й е казал, че не иска да живее повече!

Огромни сълзи се появиха в очите на Габриел. Той не беше почувстввал нищо такова към никоя жена, но знаеше, че това трябва да е любовта. Сълзите потекоха тихо от очите му, в полу — тъмната стая като че ли видя образът на момчето до дървото. Наоколо имаше и други. Душата му прекоси ония предели, където господстваше смъртта. Съзнаваше, но не разбираше, тяхното съществуване. Неговата собствена душа бродеше в сивия недоловим свят, солиден сам по себе си, а онази смърт, веднъж изживяна, беше разпръсната и губеше значение.

Няколко лъча светлина го накараха да скочи до прозореца. Пак беше почнало да вали. Гледаше заспало снежинките, сребърни и тъмни, падащи по уличните лампи. Беше време да се пригответя за

пътешествието си. Да, вестниците бяха прави, цяла Ирландия бе потънала в сняг. Беше покрила всяка частица от площада, обезлесените хълмове, падаше по Блатото, сипеше се на запад, по разбунтувалите се вълни. Падаше и по онзи самотен църковен двор, където почиваше Майкъл Фъри. Падаше по кръстовете, по надгробните плочи, по малката гробищна врата, по бодилите. Душата му притихваше бавно, като снега, който се сипеше по света, замираше бавно, като че ли бележеше границата между животът и смъртта.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.